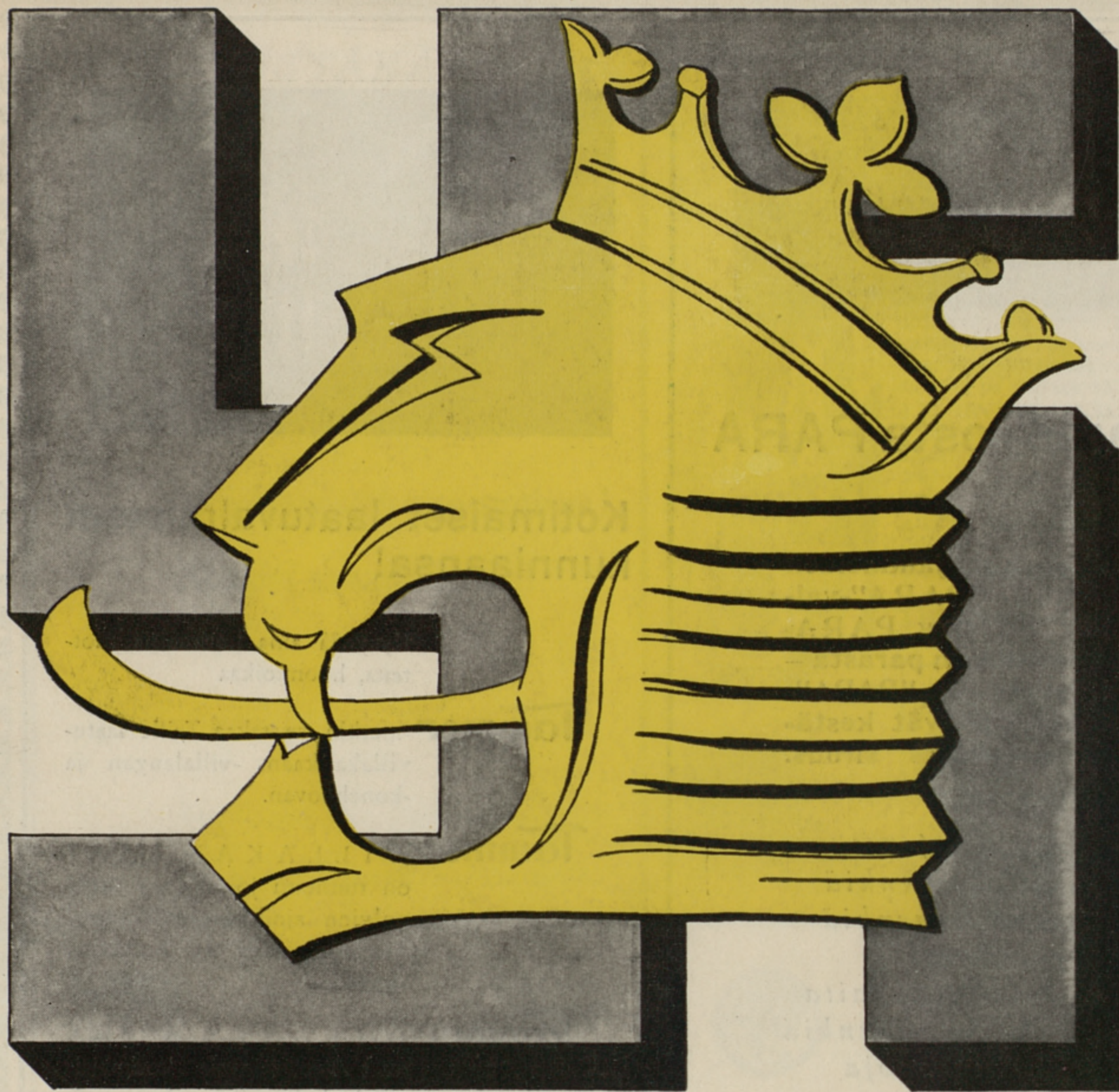

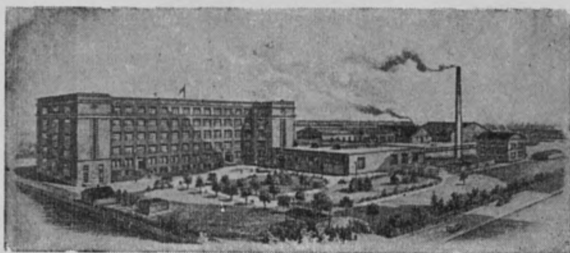

(1934)

VAPAUSSOTURI

JULKAISIJA: VAPAUSSODAN KENTTÄHARMAAT R.Y.

Ota paras - osta PARA

"PARA" on kumijalkineiden laatumerkki. "PARA"-valmisteisiin käytetty PARA-kumi on maailman parasta — sitkeää, joustavaa. "PARA"-valmisteissa yhtyvät kestävyys ja muodikas sirous.

Kalosseja
Päällyskenkiä
Urheilukenkiä
Kesäkenkiä
Kumisaappaita
Metsästyskenkiä
Kumikantoja
y.m. tuotteita

Tuotteet palkittu Suomen Messuilla Helsingissä 1930.

KUMITEOLLISUUS O.Y.

TAMPERE

Kotimaiset laatuvalmisteet kunniaansa!

Kysykää aina kotimaisia tuotteita, huomioikaa

Tammer-merkki, se takaa Teille laatuvillakankaan, -villalangan ja -konehuovan.

Tammer-VILLAKANKAAT on tunnettu jo monien miespolvien ajoilta muodikkaina, värinsäpitävinä ja kestävinä kankaina.

Tammer-VILLALANGAT ovat suosituimpia kotimaisia villalankoja, niitä valmistetaan kaikkia värivivahteita ja vahvuusnumeroita.

Tammer-KONEHUOVAT ovat tehtaamme erikoisalan tuotteita ja ne tyydyttävät nykyisin suuren osan koko maamme tarpeista.

TAMPEREEN VERKATEHDAS OSAKEYHTIÖ

TAMPERE

Vuoden 1918 miehet!

Kaikkien Teidän **muisto- ja lahjateoksenne** on

majuri **J. O. Hannulan**

SUOMEN VAPAUSSODAN HISTORIA.

"— **tuli kuin tilattuna"**, kirjoittaa kapteeni S. Björkman Hbl:ssa. **„Koko suunnitelmassaan tekijä on vastaansanomattomasti onnistunut... Osalta ennennäkemättömäin valokuvien syväpainojäljennökset loistavia."**

"Ainutlaatuisen arvokas, — mestarillisesti kirjoitettu, — esityksessä elävyyttä ja vauhdikkuutta", kirjoittaa eversti W. E. Tuompo Suomen Vapaussota-julkaisussa.

"mielenkiintoisin ja asiallisin kaikista tähän asti ilmestyneistä vapaussodan historioista", lausuu tohtori E. E. Kaila Ilkassa.

Teos on samalla vapaussodan **kuva-albumi.**

Yhtenä niteenä 60:—, sidottuna 75:—, kauniissa lahja-asussa 100:—.

Aarno Karimon

kirjoittama ja kuvittama

VALKOINEN ARMEIJA

on, jos mikään, harmajan talonpoikaisarmeijamme kunniakirja.

50 kertomusta ja 78 kuvaa, joista 12 nelivärijäljennöstä Suomen valtion ostamista maalauksista. — Hinta 55:—, kangaskansissa 75:—.

Werner Söderström Osakeyhtiö.

Miksi juuri säästöpankkiin?

SIKSI ETTÄ

Säästöpankki on ehdottoman varma talletuspaikka: maamme säästöpankkien yli 100-vuotisen toiminnan aikana eivät tallettajat niissä ole menettäneet markkaakaan.

Säästöpankki säilyttää pankkisalaisuutenne ehdottoman tarkoin. Kukaan sivullinen ei saa tietoja asioistanne.

Säästöpankki on ainoa rahalaitos, jonka asioista ja hoidosta säästöönpanijat saavat päättää valitsemiensa edustajain kautta

Säästöpankki on kotipaikkanne oma rahalaitos, joka sijoittaa keräämänsä varat lainoina oman kunnan asukkaille, siten edistäen taloudellista hyvinvointia ja vaurastumista paikkakunnallanne.

Säästöpankki on yleishyödyllinen rahalaitos, jonka voitosta kukaan yksityinen ei tule osalliseksi, vaan joka käyttää voittonsa tallettajainsa edun turvaamiseksi ja yleishyödyllisiin tarkoituksiin kotipaikallaan.

Säästöpankki on rahalaitos, jonka ylimpänä toimintaohjeena on huolehtiminen tallettajain eduista.

Säästäkää ja tallettakaa säästönne

Säästöpankkiin!

Maaottelujen aika lähenee!

Suomen Urheilulehdestä olet aina tottunut lukemaan eniten suurtapahtumia käsitteleviä kirjoituksia.

Pidä siis huolta siitä, ettei tilauksesi keskeydy "maaottelukauden" pian alkaessa ja että sinulla on tilaisuus nauttia sitä sielunravintoa, johon olet vuosien varrella tottunut ja mieltynyt.

Kesäkuun alusta syyskuun loppuun Suomen Urheilulehti maksaa Smk. 25:— ja kesäkuun alusta vuoden loppuun Smk. 43:—.

Toimittanut Aarne Runolinna

Ihannekuva

Kirjoittanut *K. V. Elovaara.*

Emme voi kyllin suureksi arvioida sitä siunausta, jonka runoilijakuningas J. L. Runeberg on meille antanut luodessaan Vänrikki Stoolin Tarinoissaan todellisuuspohjaisen ihannekuvan vv. 1808—1809 sodan sankareista ja sotureista. Ilman tätä kuvaa kansamme tuskin olisi pystynyt niin toivorikkaana katsomaan tulevaisuuteen, kuin se sen on tehnyt viimeisten elämänvaiheittensa ankeina aikoina, varsinkin silloin, kun sen oli miekka kädessä taisteltava itselleen oikeus vapaana kansana elää kansakuntien joukossa.

Vapaussodan sankareista ja sotureista on jo kyllä paljon kirjoitettu ja runoilijat ovat heitä luonnehtineet tulevaisuuden katseltaviksi runouden sädekehän ympäröiminä. Mutta sittenkin tuntuu siltä, että meiltä puuttuu vielä täysin valmis ja viimeistelty, todellisuuspohjainen ihannekuva vuoden 1918 vapaustaistelun sankareista ja vapaussotureista.

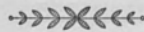
Aika on ollut vielä ehkä liian läheinen saatavaksi esille kyllin jalo ja oikea vapaussoturin ihannekuva. Oikeat, jalot vapaussoturit kyllä paraiten tuntevat sen, että ihmissuku niin vuonna 1918 kuin tänäkin hetkenä on vaivaista ja matalaa. Kuinka harvat olivatkaan ne, jotka oma-alotteisesti, puhtain, epäitsekkäin mielin lähtivät vapaustaisteluun. Suuret joukot olivat niitä, joita jokin ulkonainen, vieras pakko ja olosuhteiden työntö ajoi toimintaan. Ja vielä suuremmat olivat ne ryhmät, jotka keinotellen ja kepulipeleillä liikkuivat joko pelon, itsekkyyden tai omanvoitonpyynnin orjina. Sellaisia oli niin paljon, joilta puuttui uhrimieltä, mutta himo paloi vain saaliinjakoon. Samanlaista oli ihmissuku yleensä silloin kuin nytkin, korkeintaan vain rahtunen eroa parempaan päin silmänräpäyksen ajan. On senvuoksi täysin ymmärrettävää, miksi on vaikeata saada esille jo ajan läheisyydenkin vuoksi täysin valmista ja todellisuuteen pohjautuvaa ihannekuvaa vuoden 1918 vapaussoturista. Kuitenkin me olemme varmat siitä, että se kuva on kerran selvänä ja kirkkaana oleva Suomen nuorison katseltavana, ja että se on tuleva ehtymättömäksi voiman lähteeksi kansamme elämään.

Tässä tarvitaan eläytymistä historiaan ja menneisiin tapahtumiin. Mutta se ei suinkaan riitä. Siinä tarvitaan jatkuvaa luomistyötä lähinnä elossa olevien vapaussoturien ja ennenkaikkea vapaussodan invaliidien puolelta. Sillä he ovat se elävä ainehisto, josta vielä malli on löydettävissä, ja he ovat sen perinnön lähimmät vaalijat, perinnön, joka kerran on vapaussoturihenkenä saava todellisuuspohjaisen kuvan sellaisen, mitä ei enää tavallinen ihmissuvun mataluus paina, vaan joka pystyy jalostamaan arkisenkin mielen. Vapaussotureille lähinnä kuuluu kehoitus: Pidä mitä sinulla on, ettei kukaan ottaisi sinulta kunniaasi.

Kuitenkin saamme jatkuvasti surulla huomata, miten vaara tässä suhteessa on suuri. Vapaussoturihenkeä koetetaan monin tavoin painaa alas ja invaliidit unohdetaan. Herää usein ajatus, olisiko tämän nykyisen kelvottoman ja matalan ihmissuvun halu tyydytetty, jos se saisi kaikki vapaussoturit ruotuvaivaisiksi ja invaliidit tajuttomiksi. Tuskinpa vain!

Tarvitaan senvuoksi aivan erikoista varustautumista ajan madaltuneisuutta vastaan. Tarvitaan aivan erikoista ponnistusta esteiden raivaamiseksi ja tien aukaisemiseksi sille, että tavoiteltavan ihannekuvan elossa oleva ainehisto vielä hetken kestäisi ja yleinen mielipide jalostuisi ja isänmaa täysin täyttäisi velvollisuutensa vapaussotureita ja invaliideja kohtaan.

TAISTELUTOVERILLE

Toki muistat kuin innolla iskettiin
tuota iivanaa julmaa päihin.
Sinä reippaasti itsesi sonnustit
kuni juhlihin, taistoihin näihin.
Sinä vyötit itsesi kupehilta.
Oli seljässä reikärauta.
Ja matkalle mentäissä tuumailit:
Eipä ei tässä armot nyt auta.

Nyt tarvis ois suuria pyssyjä,
noita tykkejä kanuunoita.
Ja kun tähtäsit, aattelit mielessäs:
voi kansamme poikia noita,
kun läksivät kelkkahan kalmukin,
ihan ryssien roistojen matkaan.
Niille lämpimän löylyn nyt antaisin,
minkä satsin he nyt saisivatkaan.

Ja kun lippusi vierellä seisoit jo
Oli mielessäs aavistukset:
"Jahka soimahan saadaan nuo tykkien suut,
Nämä valtion panssariputket.
Eipä tok' tässä viikkoja jurnuteta.
sillä nythän on matkassa miestä.
Kuhan piäsis vuan oekeelle hollille,
jotta vois nuita julmia piestä."

Olit parhaissa miehuuden voimissas.
Oli leikkiä marssi ja kulku.
Mutta nyt lie jo lyijyä suonissas.
Ikämiehiksi aivan on tultu.
Sotakamppehet tallelle pantuna on,
ja aatokset muilla on mailla.
"Etuvartiomiehiäs" tutkinut oot,
miten iski ne urhojen lailla.

Olet alkanut kouluja kulkemaan.
Aloit tutkia toimia lasten.
Että oiskohan jälkiä seurailemaan
noissa taattojen kunniakasten.
Mutta Vilppula, Orivesi, Tampere,
vielä haastavat muistojen kieltä.
Hämeenlinna, Lahti ja Helsinki.
Sulla oiskohan muistoja sieltä?

Me jo muistojen maljoja maistellaan,
sekä rauhan piippua nuollaan.
Me jo toisilla keinoilla taistellaan,
mutta herroiksi kerran me kuollaan.
Sua taisteluveljeä muistelen.
Sulle rauhankämmentä annan.
Minä valtavan ruusun ja kaktuksen
Sulle hengessä nyt edeskannan.

E. B. Höijer.

"Suomeni, kansani, synnyinmaa..."

Kirjoittanut *Eino Virkki.*

Kuusituhatta vuotta sitten olimme metsästäjäkansaa, joka kaatoi riistaa ja kalasteli Volgan keskijuoksun varsilla. Joku vuosituhat myöhemmin tapaamme esi-isämme Valdain vuorimaan liepeillä ja aikana, jolloin Pohjanlahden länsipuolella lausuttiin Ruotsin valtakunnan syntysanoja ja jolloin slaavilaismeren vyöryt alkoivat huuhdella nykyisen Venäjän aroja, muuttelivat esivanhempamme Suomenniemelle. Vuosituhansia oli suuri Suomen suku vaeltanut mielensä mukaan rajattomia erämaita ja väistynyt vastarinnatta kintereillään seuraavaa vierasta asutusta, mutta nyt alkoivat esi-isämme tapailla vierasta asutusta joka taholla ja silloin he vaistosivat tilan piankin pusertuvan ahtaaksi, jos vieläkin vierasten tieltä väistyisivät.

Sattuma, karma, Jumalan johdatus — mitä nimeä käyttänemmekin voimasta, joka on kohtalomme purren peräsimessä — heitti pirstaleen suurta Suomen sukua Suomen karulle kamaralle, jossa esivanhempamme joutuivat Idän ja Lännen rakoon. Olosuhteiden pakotuksesta ja suvun säilymistä ajatellen pureutuivat esiisämme maahan, jota nyt omaksemme nimitämme. He kaatoivat kasken korpien ryteikköön, raivasivat pellon kivikkoon ja uhrasivat henkensä häätääkseen vainolaiset kotinsa karuilta tanhuvilta.

Näin vierivät vuodet, vuosikymmenet ja vuosisadat. Sukupolvi sukupolven perästä uurasti luodakseen varttuvalle polvelle entistä ehommat elämän edellytykset, mutta taajaan roihunneet vainovalkeat tuhosivat työn tulokset. Uudestaan, yhä uudestaan oli elämä aloitettava alusta. Usein oli hävitys vieraan työtä, useimmin kuitenkin veljesheimon verisen vierailun jälkeä. Untamon ja Kalervon välistä kamppailua on Suomen varhaisin historia, veljesten välisen vainon seurausta sukuamme pahimmin uuvuttaneet suoneniskut.

Naapurimaiden vierasten heimojen liittyessä yhteen kansoiksi ja varttuessa yhä vahvemmiksi herpaannuttaa heimojen keskeinen eripuraisuus Suomen suvun voiman. Idän ja Lännen alkaessa määrätietoisesti taistella Suomesta käy meillä veli yhä veljen kimppuun "tehden soan sormistansa, kämmenpäistänsä käräjät". Toraillaan, tapellaan, eikä voita toinen toista, mutta kaikkien elämä alkaa riutua ja sukumme särkyy sirpaleiksi, jotka vieraan on helppo poimia yksin erin saaliikseen. Näin sortuivat itäiset heimomme Venäjän jalkoihin ja läntiset liitettiin Ruotsin valtioruumiiseen.

Kerran vieraan valtaan jouduttuamme saimme kantaa iestä yli 700 vuotta ja Karjala kantaa sitä vieläkin. Kaitselmus oli meille Suomenniemen asujille kuitenkin sikäli suopea, että valloittajana ja vallanpitäjänä oli aluksi Ruotsi, jonka miekka pakoitti eripuraiset heimomme liittymään yhteen ja jonka lakien turvissa heimoistamme sitten hiljalleen varttui länsi-eurooppalaiseen sivistyspiiriin kuuluva kansa. Siitä pitäen on Suomi seisonut Lännen uloimpana etuvartiona itää vastaan. Kuinka yli-inhimillisiä ponnistuksia tämä vartiopalvelus meiltä on kysynyt ja kuinka äärimmäisen vaikeissa olosuhteissa esi-isämme ovat saaneet kamppailla sukumme säilymisen ja kulttuurimme edelleenkehittämisen puolesta, on meille kaikille tunnettua. Osana Ruotsin valtakuntaa emme voineet vapaasti varttua, mutta samalla kun kansamme tinkimättä täytti velvollisuutensa emämaata kohtaan, kokosi se hitaasti ja rauhallisesti henkistä ja aineellista voimaa voidakseen kerran otollisen ajankohdan tullen katkoa kahleensa ja saavuttaa valtiollisen itsenäisyyden. Ruotsin otteen hervotessa ja isännyyden vaihtuessa Venäjän vallaksi, näytti siltä, kuin kaikki mahdollisuudet saavuttaa täydellinen valtiollinen riippumattomuus olisi menetetty, mutta tästä huolimatta jatkoivat esiisämme työtään, jonka tarkoitus oli lisätä jälkipolven mahdollisuuksia säilyttää sukumme elämä ja voittaa maalle vapaus. Sitä mukaa kuin vieraan vallan ote kiristyi, lujittui vain kansamme sisäisesti ja sen vastarinta sitkistyi. Näin on Suomen koko historia vähitellen vaikuttavaa valmistusaikaa sille kansalliselle riippumattomuudelle ja valtiolliselle itsenäisyydelle, jonka kansamme lopultakin v. 1917 saavutti ja vapaustaistelullaan v. 1918 varmisti. Kuten Edvard Hjelt Suomen Vapaussota-teoksen alussa kirjoittaa, ei vapaa suvereeninen Suomi ole, niinkuin eräät toiset uudet valtiot, viime vuosien maailmaamullistavien tapausten luoma keinotekoinen tuote, vaan kypsä tulos pitkällisestä ja tasaisesti käyvästä historiallisesta kehityksestä, joka käsittää enemmän kuin 700-vuotisen ajanjakson.

Tätä isäimme isäin vuosisataista rakennustyötä ja uhrautuvaa uurastusta kuvaa runoilija seuraavin ytimekkäin sanoin:

"Ken lukee heidän hikensä,
ja päivätyönsä vaivat?
He osaksensa kylvön sai,
kun lapset heelmän saivat.
He ojat soihin kaivaneet on syvään.
Ja kussa heidän lapsensa
nyt kulkee valtateitä,
he kirves käessä kulkeneet
on paljon ennen meitä."

Näin ovat isämme polvi polven jälkeen Suomenniemeä asuneet. Jälkipolvien hyväksi tehdyn uurastuksen tulosta on jokainen auranala maamme peltoa. Poika on nähnyt isänsä ponnistukset, ihaillut hänen voimaansa, ihmetellyt hänen sitkeyttään ja mieheksi vartuttuaan tajunnut kannustimen — halun valmistaa lapsille ehompi elämä. Hän on tuntenut välttämättömyyden pakon sitä tuimempana mitä lujempaan puristukseen Itä ja Länsi ovat maamme pusertaneet, mutta hänelle ei välttämättömyyden pakoitus ole ollut työnsä ja toimintansa ainoana ojennusnuorana eikä rakkaus jälkipolveen ainoana kannustimena. Minne hän silmänsä luoneekaan, kaikkialla kohtaa hän vuosisataisen sitkeän työn tulosta, yksin maa, jota hän polkeekin, alkaa olla isäin isäin maatunutta lihaa ja luuta. Siksi rakastaa hän joka puuta ja pensasta, jokaista viljan- ja ruohonkortta, siksi rakastamme me jokainen S u o m e a ja rakastamme isäimme maata siksi, että rakastamme vanhempiamme, kunnioitamme heidän epäitsekästä uhrautuvaisuuttaan ja tahdomme esi-isäin tavoin tehdä työtä eestä lasten lasten vaalimalla ja vaurastuttamalla maata, joka on ollut rakkaiden vainajaimme ja tulee olemaan tulevien sukupolvien kotina. Siksi täyttää rintamme riemukas ylpeys nähdessämme lainehtivat viljapellot ja siksi laulamme kotoisia tanhuvia kulkiessamme:

"Meidän tääll' on niityt, pellot
Meidän lehdot, laaksot, puut
Meidän karjan kuuluu kellot
Meidän maata ei saa muut!"

Ja tällöin vaistoamme mitä isänmaanrakkaus on, tällöin tajuamme elävästi suuren Snellmannimme isänmaallisuuskäsitteen määritelmän:

"Isänmaallisuus on siinä, että saman kansan yksilöt luonnollisesti rakastavat kaikkea sitä, mikä esi-isiltä perittynä on ollut heidän ajallisen ja henkisen olemassaolonsa elinehtona, esi-isien kieltä, isien maata, syntymämaan tapoja, lakeja ja laitoksia."

Maamme on pieni, köyhä ja karu, kansamme samoin. Olemassaolon taistelu on meidän kohdaltamme ollut armottoman ankaraa, mutta me olemme sen kestäneet ja sisumme on taistelussa sitkistynyt katajaisen sitkeäsyiseksi. Tähän saakka on kansamme täytynyt käyttää kaikki tarmonsa säilyäkseen kansana kansakuntien joukossa, esi-isiemme työ on ollut työtä sisäänpäin, on ollut perustan ja pohjan rakentamista temppelille, jonka pystyttäminen heidän on täytynyt jättää jälkipolvien tehtäväksi. Siksi emme vielä ole saaneet suuria aikaan, siksi ei maailmanhistoria vielä kerro Suomen kansan saavutuksista.

Kiitos esi-isäin taittumattoman tarmon ja puolustustahdon sekä vapaussotamme valkoisen armeijan me olemme nyt vapaat. Nykypolven ja tulevien polvien tehtävänä on turvata tämä vuosisatojen sitkeän kamppailun tulos. Nykypolven ja tulevien polvien tehtävänä on lujittaa esi-isäimme luomaa perustusta ja työskennellä Suomen suuruuden hyväksi. Pystyäksemme tähän meidän on muistettava, että sisäiset riitaisuudet veivät heimoiltamme aikoinaan itsenäisyyden ja vievät meiltäkin kerran, ellemme pysty vapautumaan Kullervo-kirojen lumoista. Muinoin meillä riitelivät heimot, nykyisin pirstovat kieliriidat, puolue- ja luokkapyyteet kansamme ryhmiin, joiden yksityiset edut ovat usein vastakkaiset. Ellemme pysty säilyttämään yhteistä etua ylimpänä johtotähtenämme, emme pysty keskitetyin voimin torjumaan vaaroja ja silloin tuhoudumme, sillä olemassaolon armoton kamppailu antaa vain vahvoille oikeuden elää. Eripurainen kansa on kelvoton, koska kansakunnassa piilevän voiman korkein mahdollinen aste on saavutettavissa vain siinä tapauksessa, että sisäinen sopu ja yksimielisyys sitovat yksilöt lujaksi kokonaisuudeksi. Suokoon Luoja, että jaksaisimme kukin kohdaltamme toteuttaa periaatetta: yksimielisyyttä suurissa asioissa, suvaitsevaisuutta pienissä ja rakkautta kaikissa. Silloin kierrämme karit, joille voimamme muutoin pirstoutuu, silloin ja ainoastaan silloin on meillä oikeus luottaa Suomen suureen tulevaisuuteen.

Lahtelaiset gulashit „jääkäreinä"

Kirjoittanut *Vihtori Kosola.*

Päivälleen kaksi viikkoa ennen vapaussodan syttymistä tuli Kosolaan Lapualle nuori mies. Nimekseen hän sanoi Nordenswan ja että hän on jääkäri. Hänet on Berlinistä Saksan sotaministeriöstä lähetetty Suomeen ja määrätty majailemaan Lapualla Kosolan majatalossa sekä esittäytymään Kosolan isännälle ja ettei saa poistua Kosolasta ennenkuin on annettu käsky Saksan sotaministeriöstä.

Siinä jutellessa soi puhelin. Asemapäällikkö ilmoittaa tulleen kiireellisen ja erittäin tärkeän sähkösanoman, jossa ilmoitetaan: "Ryssät vanginneet 2 jääkäriä Torniossa Ruotsin rajalla. Niitä tuodaan vangittuina postijunassa veturista lukien ensimmäisessä kolmannen luokan vaunussa. Vapauttakaa ne!" Kiireesti kutsuin esikunnan neuvottelemaan asiasta. Päätökseksi tuli, että jääkärit otetaan ryssiltä pois, mutta kun Lapualla on 500—600 ryssän solttua, niin ei ruveta näitä härnäilemään, vaan lähdetään Kauhavalle ja toimitetaan työ siellä. (Kauhavalle ei ollut majoitettu ryssiä.) Kun kiireesti panemme toimeksi, niin ehdimme juuri ennen iltajunaa Kauhavan asemalle.

Suojeluskunta hälyytettiin. Muutaman minuutin perästä oli koolla 60—70 miestä. Sillä aikaa kun suojeluskunta kokoontui, soitettiin Kauhavalle jääkäri Heiskaselle (nykyään eversti), joka asui siellä silloin, että hän ottaa mukaansa muutamia kivääreillä varustettuja miehiä ja tulee asemalle. Matti Laurila antoi pihalle kokoontuneille joukkuepäälliköille määräyksen: "Väisänen ottaa asemalta resiinat, ne täyteen miehiä ja painaa niillä Kauhavan asemalle muutamassa minuutissa. Ilmari (Laurila) ja Paavo (Sarparanta) vievät joukkueensa kivääreineen Lapuan asemalle siltä varalta, että myöhästymme tai muuten epäonnistumme. Jääkärit ryssiltä pois. Jos teidän tulee toimia, ilmoitamme siitä aikanaan puhelimella asemalle. Me muut menemme hevosilla Kauhavalle. Ettemme myöhästyisi on jokainen minuutti otettava huomioon!" Näin kuului Matti Laurilan varmoilla ja selvillä sanoilla lausuttu käsky. Siinä ei ollut tinkimisen varaa. Kosolan hevoset oli määräyksen aikana valjastettu. Kerran vinkaisi piiskan siima ja virmat hevoset olivat liikkeellä. Ympärillään tapahtuneesta hälinästä kai nuo jalot luontokappaleet huomasivat, että tosi on kysymyksessä ja panivat parastaan ravatessaan läpi Särkymänevan Kauhavan asemalle, jonne on 20 km. Lapualta. Toista kertaa ei tarvinnut piiskaa nostaa. Vaahtoavat hevoset ennättivät Kauhavan asemalle minuuttia ennen junan saapumista. Asemalla olivat vastassa juuri resiinoilla saapuneet Lapuan s.k. :laiset sekä pitkä rivi Kauhavan s.k :laisia muutamien jääkärien johtamina. Jääkäri Heiskanen tekee ilmoituksen Laurilalle. "Kauhavan s.k. saapunut käskystä ottamaan vastaan postijunaa. Lähemmästä tehtävästä emme ole saaneet tietoa." Laurila selittää Heiskaselle muutamalla sanalla tilanteen. "Selvä on. Otetaan jääkärit pois," kuului Heiskasen lyhyt ja varma vastaus. Juna pysähtyy asemalle. Muutamia miehiä hyökkää ensimmäiseen III lk :n vaunuun. Vaunussa on ainoastaan ryssiä. Huudan puutteellisella ryssänkielellä "kädet ylös!" Toistan sanat kiivaammin, koska ryssät eivät näyttäneet oikein ymmärtävän. Jo nousivat kädet, mutta tässä osastossa ei näkynyt vangittuja jääkäreitä. Menemme kiireesti toiseen vaununosastoon. Siellä istuu nurkassa 2 siviilipukuista miestä, joita ryssät näyttävät pilkkailevan. Taas karjaisu "kädet ylös!" Mutta tämän osaston ryssät eivät olleetkaan yhtä kuuliaisia kuin edellisessä osastossa olleet. Päinvastoin. He tarttuivat kivääreihinsä ja alkoivat työntää patruunoita makasiiniin ampuakseen meitä. Estääksemme tämän, hyökkäsimme kiinni heidän kivääreihinsä. Alkoi ankara kamppailu, jota kesti muutaman minuutin ja olisi ehkä kestänyt kauemminkin, elleivät vaunussa mukanamme olleet jääkärit

Mäkinen (nykyään eversti) ja Laakso (nykyään aluepäällikkönä jossain Turun puolessa) olisi ottaneet käsissään olevista mauserpistoolin piipuista kiinni ja alkaneet särmäisillä lukoilla päntätä ryssien pääkalloa puhki. Jokaisesta lyönnistä räiskähti ryssien kalloista veri vaunun lasiin ja seiniin. Ryssät hellittivät kivääreistään ja luovuttivat ne meille. Heidän kätensä eivät jaksaneet enää pitää kivääreistä kiinni, vaan tarvittiin ne pusertamaan pakottavaa päätä. Painin aikana ihmettelin itsekseni miksi eivät pidätetyt jääkärit tule avuksemme? Mitävarten he painautuvat yhä tiiviimmin vaunun nurkkaan ja vapisevat pelosta? Mutta aikaa ei ollut kysyä heiltä mitään.

Kun ryssät oli saatu aseettomiksi, tiedustelin miehiltä, ovatko he jääkäreitä. "Emme", vastasivat he yhdestä suusta, "olemme lahtelaisii kauppiait". "H:tti", kuului hampaitten välistä Laurilan ääni. Aikaa ei vielä ollut pitempiin kuulusteluihin. Ryssät komennettiin ulos ja vallatut kiväärit kasattiin asemasillalle. Laurila komensi hakemaan Kauhavan kunnanlääkärin sitomaan ryssäin pääkallot, etteivät aivot niistä vaan valu ulos. Lääkäri tuli ja toimitti tehtävänsä. Tullessamme vaunusta alas, oli asemasillalla vastassa mies, joka sanoi lähettäneensä sähkösanoman Lapualle ja pyysi anteeksi, että oli valehdellut pidätettyjen miesten olevan jääkäreitä. Mutta oli pitänyt sitä ainoana varmana keinona pelastaa toverinsa siitä ehdottomasta perikadosta, mihin he ryssäin vankeudessa joutuisivat.

Miehet olivat keinottelijoita ja olivat kiinnijoutuessaan paraillaan kuljettamassa Ruotsin puolelle suuria määriä sähköjohtoa, josta joka metri olisi kipeästi tarvittu omassa maassa. Tällaiset maanpetturit olisivat olleet omiaan istumaan kaikkein kurjimmassa venäläisessä vankilassa lopun ikäänsä. Joku joukostamme myöhemmin illalla ehdottikin, että heille annettaisiin pieni selkäsauna, mitä ei kuitenkaan tehty.

Sähkösanoman lähettäjä ilmoitti, että junassa on mukana ryssien kätyri, joka heidät ilmiantoi. Heiskanen komentaa 2 miestä kertojan mukana hakemaan kätyriä vaunusta ulos. Vähän ajan kuluttua he riemusaatossa toivatkin tämän asemasillalle, pidellen häntä kahtapuolta lujasti kiinni. Mies pantiin käsirautoihin ja pidätettiin Kauhavalle. Konduktööri tuli arasti kysymään Laurilalta "joko saamme lähteä?" "Meidän puolestamme on valmis," vastasi Laurila.

Juna lähti hiljalleen liikkeelle matkustajain riemuitessa. He olivat tottuneet Etelä-Suomessa matkustelemaan pelon vallassa punaisten ainaisesti uhkaillessa. Täällä he näkivät ryssän bolsheviikkien pelosta vapisevan s.k.:laisten heitä komennellessa.

Kaikki kivääreillä varustetut ryssät pidätettiin Kauhavan asemalle. Aseettomat ryssät komennettiin takaisin junaan. Ryssät pyysivät rukoillen saada pitää kiväärinsä selitellen, että jos vartioiva sotilas menettää kiväärinsä, niin seuraa siitä ankara rangaistus. Ukko Laurila, helläluontoinen kun oli, myöntyi ryssäin pyyntöön.

Kätyriä rekeen laitellessaan huomaa eräs ajomiehistä, että aseman varastohuoneen takana lymyilee vielä eräs ryssän solttu. Pari miestä meni hakemaan hänet hevosten luo. Sotilas kävelee rohkeasti esiin puhellen vierasta kieltä, joka ei ollut ryssää. Joku huutaa Heiskasen asemalaiturilta tulkiksi. Heidän puhellessaan selviää, että mies onkin ryssän soltun pukuun pukeutunut saksalainen upseeri. Hän oli rintamalla joutunut sotavangiksi n. 3 vuotta sitten. Hautonut päässään koko vankeusajan karkaamista Aasian rajalla olevien Uralin vuorten rinteillä sijaitsevasta vankileiristä. Kun yritys on toteutumaisillaan ja hän pääsemäisillään Torniossa rajan yli Ruotsiin, katkeaakin tie yhtäkkiä ja hän joutuu jälleen ryssien vangiksi. Ja niin alkaa matka uudelleen kohti synkkiä venäläisiä vankileirejä. "Saavuttuamme tälle asemalle näin heti, että vaunuun mauserit kädessä tunkeutuneet miehet ovat ystäviämme, koska vihaavat ryssän solttuja ja päätin piilottautua aseman varastohuoneen taakse. Samalla huokasin: Hyvä Jumala, johdata minut kotiin!" — Läsnäolijoilta hän sai varman vakuutuksen kotiinpääsystä, joka myöskin toteutui. Tie Saksaan kävi hänelle vanhoja jääkärietappiteitä pitkin. — Eräs isäntä tarjosi hänelle tilaa reessään. Keinottelijat aikoivat istuutua hänen molemmille puolilleen, mutta siihen isäntä huomautti, että "olkaa te anturoilla, minä otan paremmat miehet hänen turvakseen!"

Ennen asemalta lähtöä määräsi Heiskanen vahdit pidätetyille ryssille ja käski panna yöjunassa menemään heidät takaisin pohjoiseen, mistä olivat tulleetkin. Vielä hän määräsi, ettei heitä missään tapauksessa saa päästää kylälle. Mutta kuinka ollakaan. Vartiomiesten aika asemalla tuli pitkäksi. He lähtivät kylälle vartioitavine ryssineen. Tulivat Passinniemen taloonkin Pukkilaan, johon olimme vieneet kuormamme. Täten pääsivät vangitut ryssät selville pesäpaikasta, johon kapinoitsijat sijoittautuivat kylässä. Tätä oli Heiskanen määräyksellään ryssien lähettämisestä pohjoiseen päin juuri tahtonut välttää, etteivät he pääsisi kylälle tutustumaan paikkoihin.

Rakuuna-vahtimestari Ananias Valon
SOTAPÄIVÄKIRJA

Rakuuna-vahtimestari *Ananias Valo* liittyi syksyllä 1917 saksanniemeläisiin, ottaen osaa vapaussotaan Uudenmaan Rakuuna Rykmentin riveissä — aina sodan loppuvaiheisiin asti.
Rakuuna-vahtimestari Ananias Valo kuoli Lauritsalassa 22. 11. -29.

31. 1. 1918, torstaina oli ollut ensimmäinen ottelu Mänttään tehtaalla. Samalla reisulla murrettiin Vilppulan asemahuoneen ovet, jossa oli osuuskaupan poika johtajana.

Lähtiessään Kauhavalta olivat ryssät luvanneet tulla takaisin 2 viikon kuluttua ja silloin hävittää Kauhavan kirkonkylän maan tasalle. Tämä uhkaus pantiin visusti mieleen ennenkuin lähdettiin kotimatkalle Kauhavalta. Jos olisivat tulleetkin, niin eivät ainakaan lahjaksi olisi tulleet Kauhavaa hävittämään, sen lupasimme erotessamme Kauhavalta.

Aika oli ehtinyt aamuun.

7. 2. torstaina yrittivät punaiset Vilppulassa pommittaa kirkkoa,pappilaa sekä varsinkin majoituspaikkoja. Tällöin kävi mm. niin, että torpanpojan Eino Nurmiahon, joka punakaartilaisena kranaatin ampujana oli kovin innostunut tehtäväänsä, kuula osuikin hänen omaan torppaansa siten, että eräs kranaatin kappale lensi läpi seinän ja tappoi hänen vuoteessa makaavan isänsä.

12—14. 2. oli taisteluita Ruoveden pitäjässä, Paarlammin, Pohjan ja Väärinmajan kylissä. 13 p:nä Pohjankylässä suojeluskuntajoukot vähän perääntyivät, mutta 14 p:nä ottivat jo suuren etenemisaskeleen. Samoina aikoina oli taisteluita Lylyn aseman ympäristössä sekä muualla. Punaiset olivat uhanneet ottaa Vilppulan takaisin hinnalla millä tahansa.

15. 2. Yläpynnösen kylässä Vilppulassa erään isännän kertoman mukaan hänen edellisenä yönä päästessään käymään kotonaan, oli se kokonaan punaisten raatelema, ovet säretty, resoorisängyt puukolla revitty, vaatteet joko varastettu tai pilalle viilletty. Samoin oli tehty naapurissakin ja vieläpä punaisten torpissakin oli tapahtunut sama hävitys. Isäntä surkutteli kun eivät olleet voineet omia tovereitaan säästää.

16. 2. Lauantaina jouduin asumaan Vilppulassa nimismies Lauri Luoman konttorissa. Tehtäviini kuului täällä miehistön opettaminen.

17. 2. Lähetys: Junassa pohjoiseen meneviä 10 kaatunutta valkoista, joista ainakin kolme ryöstetty alastomiksi ja yhdelle hakattu pistimellä harteisiin yhdeksän reikää.

18. 2. Kovaa ammuntaa, joka kuuluu asemalle asti. Ratsumies Karl Jansson kertoi, että hän 14 p:nä joutui Lylyssä kolmen suojeluskuntalaisen kanssa tiedusteluretkelle punaisten etu- ja takalinjojen väliin, jossa kulkivat aamusta kello neljästä aina kello viiteen illalla. Sotasaaliina heillä oli kaksi paria suksia.

19. 2. Kuului ampumista Vilppulasta.

21. 2. Kovaa tykin ammuntaa läheltä Vilppulaa niin, että kuulat lentelivät nimismiehen konttorin yli, jossa asuin. Eräs kranaatti putosikin konetallin viereen, jonne myös räjähti. Jääkäri O. Nenonen meni Vaasaan jääkäripukuja tilaamaan.

Erään punaisen vangin antaman tiedon mukaan tulee yöllä taistelu. Siihen valmistauduttiinkin jo klo 9.30 ip. ja ammuttiin viisi tykin-

laukausta. Sattui myös huvittava välikohtaus. Vihollisen kuularuiskua vetävä hevonen pelästyi ammunnassa, ryöstäytyi irti ja pakeni kuormineen meidän puolelle. Koko saalis ampumatarpeineen joutui nyt valkoisille.

22. 2. Aamupäivällä klo 11 alkoi aseman lähellä kova taistelu. Tulin kymmenen miehen kanssa harjoitusmatkalta ja juuri parahiksi lensi tykin kuula pihan läpi tekemättä kuitenkaan mitään pahempaa. Klo 1 ip. saapui punaisten juna, jossa oli kaksi panssaroitua ja kolme muuta vaunua, aivan lähelle Vilppulan jokea. Mutta silloinpa meidän tykkimme päästivät tulen, joka oli niin onnekasta, että kaikki nuo viisi vaunua lensi pirstaleina ilmaan ja eräältä punaupseerilta katkesi pää hatun reunoja myöten, jonka sitten valkoiset sotilaat toivat asemalle.

28. 2. Pääsin lomalle Seinäjoelle. Samana päivänä päiväkäskyssä oli, että ensimmäisen eskadroonan vahtimestari A. Valo ei saa enää komennusta Vilppulaan. Seinäjoella on asunnon saanti vaikeaa.

5. 3. Klo 1.15 päivällä tuli Seinäjoelta käsky, että rakuunain on valmistauduttava matkalle ja lähtö tapahtuikin vielä samana päivänä illalla klo 9,30.

6. 3. Klo 5 aamulla olimme Jyväskylässä. Täältä matkattiin ratsain klo 4 ip. ja Korpilahdessa yövyttiin.

7. 3. Aamulla klo 9 tuli taas lähtö ratsain ja illalla klo 4 olimme Jämsässä. Jämsän kirkolla sain kortteerin Tiirikkala-nimisessä talossa, jossa oli hyvä kamari ja erittäin hyvä kohtelu. Täällä sairastuin neljäksi päiväksi.

9. 3. 2:nen ja 4:s eskadroona lähti rintamille.

10. 3. Jämsässä oli hämäläisten lipun vihkiäiset, jonka kuntalaiset olivat heille lahjoittaneet.

10. 3. Kaatui Kuhmoisissa jääkärikornetti af Forselles 2:sta eskadroonasta.

15. 3. 1:nen ja 3:s esk. lähtivät Jämsästä eteenpäin klo puoli kymmenen aamulla.

Alkoi Tampereen piiritys, johon otti seuraavat osastot osaa: eversti Vilkmannin, eversti Hjalmarssonnin, eversti Vetzerin, jääkäri Malmbergin ja jääkäri Järnströmin.

19. 3. Lähdin Jämsästä klo 10 ap. ja olin klo 4 ip. Kuhmoisissa, jossa sittemmin asuin K. Knuutin talossa kaksi yötä.

20. 3. Vallattiin Orivesi.

21. 3. Lähtö Kuhmoisista Längelmäen läpi Hirttolahteen. Kievarissa söimme, ja siitä oli 13 km. Orivedelle. Klo 5 saavuttiin Eräjärven kirkolle, jossa yövyttiin. Täällä kuormastomies Koivisto oli saanut sotasaaliikseen hevosen ja hyvän reen, jolla jatkoi matkaansa Kuhmalahteen ja Tervaniemeen. Täällä oli ihmeellinen näky. Koko Tervaniemen karja oli tapettu. Sotasaaliiksi saimme suuren ruskean hevosen, jonka punaiset olivat sitoneet puuhun kiinni metsään lähelle Tervanientä. Lähdimme täältä Marianpäivänä.

21 ja 26 p:vän aikoina oli Tampere täysin piiritetty.

23. 3. Vasten yötä puoli yksi lähdettiin Luopioisiin, jonne saavuimme klo 5 aamulla. Luopioisten kirkonkylästä lähdettiin klo 3 ip. Seuraavan yön vietimme Kalle Heikkilän vieraanvaraisessa talossa Luopioisten Aitoon kylässä.

24. 3. Lempäälä vallattu.

Lähtö klo 6.45 aamulla. Tultiin Pälkäneelle klo 9 ap. Viktor Mikkolan vieraanvaraiseen taloon. Täällä koottiin punaisten jättämät aseet, jotka oli jätetty opettaja Alfred Kajannon huostaan.

26. 3. Olimme Laitikkalan kylässä. Kyläläiset lahjoittivat suuria määriä ruokavaroja. Rakuunat Tynkkynen ja Johansson toivat rehustusretkiltä neljä punakaartilaista vankia ja ratsuvahti toi vielä lisää kaksi punikkia.

25. 3. Runoilija Gripenberg tuli taloudenhoitajaksi entisen Tiaisen tilalle. — Hälyyttävä tieto on tullut, että Tampereen itä- ja pohjoinen osa on valloitettu. Iltakuriiri tiedoittaa: Tampere on vallattu (?).

29. 3. Lähtö klo 2 ip. ja klo 2 aamulla saavuttiin Lempäälän asemalle.

30. 3. Ankaraa taistelua yöt ja päivät, paljon kuolleita. Rykmentti jalkaisin ketjussa majurin johdolla. Yöllä klo 12 komennettiin ketju takaisin. Sain määräyksen olla rykmentin varusmestarina ja paroni Gripenberg taloudenhoitajana.

5. 4. Klo 6 ip. tuli juna Tampereelta Lempäälän asemalle. Kova taistelu alkoi heti ja pakolaisia tuli Lempäälästä Kuokkalan kylään. Nyt asetin kovan vartioston yöksi tunnussanalla "Jämsä". Vartioston haetin esikunnasta Oiva(?) Koivusella. — Tampereelta saatu sotasaalis lienee 10.000 miestä, 30 kanuunaa, 80 konekivääriä, 26 veturia y.m. Ratsuväen rykmentti muodostettu nyt neljäksi eskadroonaksi, koska kaikissa viidessä on vähentynyt suuresti miesvahvuus, joten 5:s eskadroona on purettava ja miehistö sijoitettava muihin eskadrooniin. Mutta sitäpaitsi on myös kiireesti muodostettava kolme uutta eskadroonaa. Vahtimestari Heinström on määrätty yhteen niistä opettajaksi Tampereelle. — Tampere antautui. Puoli 12 yöllä tuli eräs jääkäriluutnantti, ruiskunjohtaja asuntooni. Hän oli tullut erityisellä

POIKIEMME MATKASSA

Kirjoittanut *Signe Sahlberg-Mikkola.*

Tammikuun loppupäivät Kouvolassa vaikuttivat synkiltä ja toivottomilta. Siellä nimittäin isännöivät Kotkasta saapuneet punaiset johtajat paikallisen hengenheimolaisjoukon kutsumina ja avustamina. Valkoisten toiminta supistui olosuhteiden pakosta varsin vähään, vain silloin tällöin uskalsi joku rohkea mies suunnata kulkunsa kohden Savoa, jonne Kouvolan suojeluskunnan rippeet, palaen innosta ja toimintahalusta, olivat jo 27 p:nä tammikuuta vetäytyneet päällikkönsä Martti Eklundin johdolla. Me naiset emme voineet paljoa tehdä, iltaisin kokoonnuimme kaikessa hiljaisuudessa kunnallissairaalaan valmistamaan siteitä. Puhelinkeskus, jossa työskentelin, oli asemaa lukuunottamatta ainoa tuoreiden tietojen välittäjä. Punikit eivät katkaisseet puhelinjohtoja omien etujensa tähden ja siksi valpas korvani usein vangitsi Kotkasta, Haminasta, Inkeroisista, Myllykoskelta y.m. tärkeitä tietoja, joita salaisesti ilmoitin Mikkeliin. Olin myöskin tilaisuudessa varoittamaan Myllykosken insinöörejä tapahtuvista vangitsemisista. Kolmen kiväärimiehen valvomana yhdistelin pakosta punikkien puheluja, mutta tyhmimpiä vahtejani vedin nenästä ruotsia käyttämällä. Kerran kuitenkin olin liian uhkarohkea ilmoittaessani Mikkeliin 300-miehisen panssarijunan tulosta Pietarista, jonka vuoksi olin pakoitettu 10 p:nä helmikuuta aikaisin aamulla kahden muun neitosen kanssa hevosella pakenemaan Mikkeliä kohti. Lähtiessäni sain Kansallis-Osake-Pankin sikäläiseltä johtajalta Hjalmar Hultin'ilta Kouvolan suojeluskuntalaisille vietäväksi 500 mk., mitkä piiloitin tukkaani.

Matkasta kehittyi pitkä ja vaivaloinen, sillä lukemattomien ketjujen läpäiseminen ei ollut helppoa. Kaksi vuorokautta taivalsi rasittunut

---

junalla komppaniansa kanssa Kuljun pysäkille, josta oli jalkaisin marssinut tänne Kuokkalan Hakkarille. He ovat takaa-ajolla Tampereelta paenneita punakaartilaisia. Koska ovat väsyneitä ja kun on sitäpaitsi synkkä, pimeä yö, niin kehoitin heitä jäämään asuntooni ja he suostuivatkin.

7. 4. Kävin Lempäälän kirkossa jumalanpalveluksen aikana mukanani rakuuna Nordström. Kappalainen piti järkyttävän saarnan.

8. 4. Vesilahden taistelussa kaatui ensi eskadroonan päällikkö, jääkäriratsumestari Ljungberg sekä jääkäri Lindfors. Jääkärivääpeli Junkkari ja monta muuta, minulle tuntematonta rakuunaa haavoittui.

9. 4. Rykmentin 1:nen, 2:nen, 4:s ja 5:s eskadroona siirrettiin reserviin entisiin majoituspaikkoihin. 3:s esk., joka 29. 3. jäi Pälkäneelle, on nyt vallan kadoksissa.

10. 4. Jo sain tietää, että 3:s eskadroona siirtyi Konkolaan Pälkäneen kirkolle 500 punaisen painostuksesta. Kuitenkin nämä punaiset saivat jo heti kaksi peräpohjalaista pataljoonaa silmilleen ja perääntyivät verissä päin. — Lempäälässä muuttuivat intendenttivirkailijat. Entiset Karjalan rintamalle (Vuolle-Apiala).

12. 4. Sain määräyksen mennä Kangasalaan noutamaan rykmentin omaisuutta, jota en kuitenkaan saanut sieltä, sillä se oli jo lähetetty Tampereen esikuntaan.

12—17. 4. Oli paikallisia taisteluita.

17—18. 4. Kirkolla pari pienempää räjähdystä. Ensimmäinen tappoi pari hevosta sekä haavoitti erästä poikasta jalkaan. Toinen vei Ty. Osuuskaupan makasiinin katon y.m. Viimeksi mainittuina päivinä ja jo vähän aikaisemminkin olivat talon tyttären, neiti Långren'in päälle käyneet valittamassa korpraalit Pimiä, Hannikainen ja Halen, että hän on kovin siivoton, töykeä käytökseltään sekä vielä röyhkeä sanoissaan korpraaleja kohtaan. Häntä arvellaankin punikiksi ja korpraalit ovat kuulemma vielä tietoisia siitä, että tuo neito on ollut erään Griska nimisen ryssän flammana punaisten tässä talossa mellastaessa. Tämän kaiken juorui kortteerin emäntä, joka nyt on leski (elävän miehen — rosvon). — Tykkijoukkoja tulvii Hakkarin pihalle ohi Kuokkalasta. En tiedä mille puoleen rintamaa menevät, sillä en saa selvää kun ovat ruotsalaisia — enkä taas omasta puolestani ole kovin kärkäs kysymään, sillä sehän on sotilassalaisuus.

18. 4. Kuulin puhetta, että ensi yönä on aikomus laskea ilmaan punaisten panssarijuna. Saa nähdä kuinka käy. Odotan jännityksellä, että eroittuuko räjähdys tykin äänestä, joka parhaillaan paukkuu, vaikkakin on jo klo 10 ip. Tänään muutti intendentti Lempäälän pappilaan varjellakseen kirjan ja ehkä itseäänkin kranaatin räiskeiltä.

7. 5. 1918. Sain määräyksen mennä Helsinkiin.

Rintamalle.

hevoseni miltei levähtämättä, kunnes päädyttiin Ristiinan vieraanvaraiseen pappilaan. Liityin pitkään kulkueeseen, jonka päämääränä oli Mikkeli. Perille saavuttuani kävin esikunnassa tarjoutumassa Kouvolan joukkueeseen, päästäkseni rintamalle, mutta sain tylyn kiellon, koska hoitajattaria muka löytyi jo tarpeeksi. Apealla mielellä palasin asuntooni, mutta jo viikon kuluttua otti kapteeni Martti Eklund minut omalla vastuullaan mukaansa johtamaansa komppaniaan, jossa sain toimia sekä emäntänä että sairaanhoitajattarena. Kapteeni Eklundin komppania oli luultavasti Vapaussodan aikana ensimäinen joukko-osasto, jota naiset seurasivat todellisina "Lotta-Svärdeinä", s.o. huolehtien sekä poikain muonituksesta että sairashoidosta. Komppanian lähtiessä 11 päivänä helmikuuta Mikkelistä Mäntyharjua takaisin valloittamaan seurasivat sitä pitkällä kiertomatkalla Mouhulle komppanianpäällikön rouva Edith Eklund, neiti Lyyli Mikkola (sittemmin rouva Backberg) sekä Kouvolan aseman sähköttäjät neidit Jenny Blomster ja Impi Holm. Tällainen järjestely oli ruotsinmaalaisista upseereista kovin outoa, koskapa sanoivat tämän muistuttavan suurten kansainvaellusten aikoja, jolloin vaimot ja lapset seurasivat sotajoukkojen mukana. Mutta jo muutaman päivän kuluttua heidän käsityksensä muuttui, kun saivat itse tyytyä kuivaan muonaan meidän komppanian päälliköiden ja miehistön herkutellessa keittoruualla. Komppaniamme vaiherikasta kulkua kuvatkoon sen aikuiset päiväkirjani lehtiset:

23/II. Junamatka Mikkelistä Mäntyharjun asemalle. Ensi kerran yövyin kasarmimaisesti koulun lattialla kuularuiskujen ja tykkimiesten keskellä; makea oli uni oljilla siitä huolimatta. Aamulla jatkettiin kulkua eteenpäin kirkonkylään, missä pysähdyimme pappilaan; sieltä oli rovasti Petrell aikaisemmin otettu vangiksi ja viety tuntemattomaan paikkaan. Kolmannen yön vietimme vielä neiti Saloheimon huvilassa Tervaniemellä oikein ruhtinaallisesti kahden lakanan välissä.

26/II. Takana pitkä ja vaivaloinen matka lähelle Lusin kylää tuntematonta päämäärää kohti. (Jälkeenpäin selvisi, että olimme määrätyt kenraali Hjalmarsson'in retkikuntaan, jonka piti murtautua punaisten linjojen läpi Etelä-Suomeen.) Lumisohjossa kahlasi hevoskaravaanimme yli 50 km. pituisen taipaleen kuljettaen mukanaan suurta asekuormastoa ja siksi kului yö loputtoman hitaasti. Olemme vihdoinkin majoittuneet Tuusjärven taloon ja minä kylmästä kangistuneena ryhdyn mielelläni emännäntehtäviin.

28/II. Vihdoinkin oikeaa sotaa! Pojat marssineet valloittamaan Heinolaa; "siellä tavataan" huusivat mennessään. Olisin niin mielelläni seurannut heitä, mutta ylipäällikön määräyksestä oli jäätävä paikoilleen. Odotamme viestejä heidän etenemisestään. — Illan hämärtyessä tulimme levottomiksi, kun pojistamme ei mitään kuulunut. Päätimme päällikkömme rouvan Edith Eklundin kanssa lähteä tiedusteluretkelle omin päin, valmistimme mukaamme runsaasti voileipiä ja maitoa. Pitkää metsätaivalta ajettuamme lähestymme oudon tunteen valtaamana taistelulinjoja. Oli ensimmäinen matkani sotanäyttämölle ja kummalta kuului kiväärien yhteislaukaukset sekä konekiväärien papatukset. Vihollinen oli poikiemme rintamasta ainoastaan noin sadan metrin päässä hautausmaan kiviaidan suojassa, ja omat joukkomme, jotka olivat aikaisin aamulla onnistuneet valtaamaan yhden kaupunkia hallitsevista harjuista, olivat juuri saaneet perääntymiskäskyn koko päivän pakkasessa oteltuaan. Matkallamme ampumaketjuun pysähdyimme Rainion torpalle, jossa virui 2 haavoittunutta, ei ollut aikaa pyörtyä, vaan kiireesti työhön käsiksi (kohtasin nyt nim. ensimmäiset haavoittuneet).

Peräännyimme hyvin uupuneen ja nälkäisen joukkomme kanssa myöhään illalla kirkonky-

Tulilinjassa.

lään Peltolan taloon, jossa jaoimme pojille heidän ensimmäisen eineensä taistelupäivänä. Heidän leponsa oli kaikkea muuta kuin virkistävä. Tilanahtauden takia istuivat he kylki kyljessä täysine varustuksineen torkkuen aamuherätykseen asti, joka ajoi heidät ylös klo 5. Peräännyimme edelleen, komppaniamme toimiessa jälkijoukkona, Lusin kylään Mäkelän taloon, jossa yövyimme.

1/III. Olemmepa viettäneet yömme oikein punikkijohtajan talon kurkihirren alla! Isäntä itse sentään valkoisten vankina.

Emme nauttineet kauan talon vieraanvaraisuutta, vaan jatkoimme muutaman päivän kuluttua matkaamme tuimassa pakkasyössä vähäisiltä heiniltä lämpimyyttämme etsien.

4/III. Aamun valjetessa saavuimme Mäntyharjun kirkonkylään, josta joukkomme puoli tuntia levähdettyään jatkoi matkaansa etelään Jäniskylään. Siellä saimme määräyksen lähteä hakemaan haavoittuneita Paljakan kylästä, jossa samana päivänä oli ollut ankara taistelu kuopiolaisten joukkojen ja punikkien välillä. Saimme hoidettavaksemme useita haavoittuneita, joista muutamat hyvin vaikeasti. Rouva Edith Eklund lähti viemään heitä Mäntyharjun kirkolle. Suomalaista sitkeyttä kuvaa erään haavoittuneen kohtalo, joka illalla myöhään tuli tupaamme harhailtuaan metsässä eksyneenä monta tuntia, parikymmentä kuulan reikää reisissä.

8/III. Vihdoinkin kolmen yrityksen jälkeen Mouhun pysäkillä, mutta talot ovat autioina punaisten kiivaan pommituksen alaisina. Jakaessani ruokaa pojille asemalla pommittivat punaiset ilmaan läheisen talon eteispuolen, jonka johdosta saimme kiireesti etsiä uutta ruokailupaikkaa.

21/III. Valmistauduimme uudelleen pitkälle matkalle. Torvien säestyksellä marssivat reippaat poikamme Mikkelin asemalle, jonne oli kokoontunut suuri joukko lähtevien omaisia ja ystäviä heitä saattamaan. Junan lähtiessä liikkeelle innostuivat pojat laulamaan aina Mäntyharjulle asti, sieltä jatkoimme matkaa hevosella Hartolaan, jonne saavuimme klo 1 aikaan päivällä. Kansanopistolle pysähdyimme hetkiseksi nauttimaan teetä ja voileipiä. Hartolasta oli lähdettävä Sysmään.

23/III. Joukkomme on nyt Virtain kartanossa, mutta jakaantuu heti kahtia, toisen osan mennessä Kalkkisten suunnalle ja toisen Karilan maalle, loppujen jäädessä Virtain kartanoon.

Ryhtyessäni ruuan valmistukseen, saapuu lähetti ja ilmoittaa, että Karilan maalle tarvitaan apujoukkoja. Minäkin sain määräyksen seurata poikia. Saavuttuamme perille asettui toinen joukkue Ala-Nuuttilaan ja kolmas Ylä-Nuuttilan taloihin. Kolmannen joukkueen emännäksi tuli neiti Anni Sinkko ja minun huolekseni jäi toinen joukkue sekä päällystö, joka asusti kartanon päärakennuksessa. Helppoa oli ruuan valmistus, sillä asustimmehan "Sysmän kuninkaan kartanossa", nälkiintyneet pojat saivat siis oikean lihotuskuurin.

26/III. Kaksi poikaa, Abel Hyötyläinen ja veljeni Kalle, lähtivät tiedusteluretkelle, jolloin heitä vastaan tuli kolme vihollista ratsain; pojat laukasivat: yksi vihollisista kaatui ja saaliiksi jäi hyvä hevonen.

27/III. Paraillaan on punikkien hyökkäys, kuulia sataa kuin rakeita, sillä vihollinen on aivan lähellä. Pihalta kuuluu: "ketjuun, marsmars". Samassa haavoittui Heikki Valjakka, kuula meni kämmenestä läpi. Sidoin hänet.

Kolmannen joukkueen pojista oli osa kylpemässä ja sai eräs heistä kuulan selkäänsä, siitä huolimatta hän juoksi ketjuun kiroten, ettei punaiset anna rauhassa kylpeäkään. Hetken kuluttua tuli Paavo Vallinheimo ilmoittamaan, että Ylä-Nuuttilassa on eräs pahasti haavoittunut, Brynolf Laaksonen. Otin kiireesti lääkerepun kaulaani ja lähdin juoksemaan. Vaikeaa oli pääsy vihollisen ampuessa vastakkaiselta mäeltä minkä ehti, tie oli aukeata peltoa. Kun kuulia satoi liian taajaan heittäydyin ojaan ja tauon aikana juoksin. Vihdoin pääsin määränpäähän, kuulat vinkuivat ympärilläni, mutta sattumatta. Päästyäni tupaan tapasin haavoittuneen makaamassa hyvin heikossa tilassa, sillä kuula oli mennyt keuhkosta läpi. Annoin hänelle ensiavun ja kiireesti etsin apua. Tapasin ainoastaan pankolla makaavan ukkorähjän, jonka komensin hakemaan hevosta sairaan kuljetukseen. Taajassa vihollisen kuulasateessa onnistui meidän lopulta raahata potilas rekeen. Maaten hänen vierellään tuin ja suojasin häntä, samalla itsekin säilyen kuulilta, jotka kiukkuisina sinkoilivat meitä kohden. Onnellisesti vein potilaan esikuntaan, josta hänet viipymättä lähetettiin sairaalaan Virtain kartanoon.

Tämän jälkeen alkoi naapurikylistä saapua pakolaisia, kodit olivat jääneet vihollisten huostaan. Reippaista talontyttäristä sain apua, sillä työtä on aivan liikaa, kun on pistäydyttävä vähän väliä kylällä sairaiden luona. Veljeni saapui eräänä päivänä erään toisen rakuunan kanssa naapurikylästä, kävivät tervehtimässä punikkeja, toivat matkassaan vaatteita, karjaa y.m. pakolaisille kuuluvaa. Erään ihanan kevätillan rauhaa häiritsevät Vääksystä kuuluvat

Tauko.

alituiset yhteislaukaukset ja Karilan maan peltojen yli lentää yksinäisiä tykinammuksia. Ihmiset etsivät turvaa kivirakennuksien takaa, sillä asunnot ovat uhattuja.

17/IV. Olemme saapuneet Kalkkisiin Koskisten kartanoon, jonka punikit ovat hävittäneet mitä hirveimmällä tavalla. Raa'at kädet ovat repineet ja murskanneet kaikki: huoneet kallisarvoisine sisustuksineen olivat yhtenä roskaläjänä. Hetken silmäiltyämme tätä hävitystä jatkoimme matkaa lautalla yli Kyminjoen, marssien vihollisen perääntyessä edellämme Liuhtulan ja Kopsuon kautta Vesivehmaalle, jonne saavuimme 19/IV yhdyttyämme majuri Kalmin joukkojen kanssa. Ensimmäinen yhteenotto Urajärvellä, jossa haavoittui Paavo Kantele ja muutamia muita, mutta punikeilta kaatui päällikkö.

20/IV. Marssiessamme eteenpäin Härkälään yllätti vihollinen meidät. Poikien hajaantuessa ketjuun juoksimme sanitääri Vallinheimon kanssa metsään, heittäytyen kantojen suojaan maahan. Jouduimme aivan ristituleen, omien joukkojen ampuessa takaa ja vihollisen edestäpäin. Ajettuaan punaiset karkuun valloittivat pojat taistellen iltapäivällä Vierumäen tienhaaran, missä punaiset hyökkäsivät aivan epätoivon vimmalla — kuulin selvästi heidän päällikkönsä huudon: "eteenpäin, voitto tai kuolema". Heitä olikin noin parisen tuhatta meidän 300 miestämme vastaan. Emme saaneet pyytämäämme apua, siksi olimme puoliyön tienoissa pakoitetut perääntymään, 8 poikaa kaatui ja 27 haavoittui. Se oli surkea matka, sillä tie oli huonoa haavoittuneiden kuljetukseen. 8 km. ohjasin ensimmäistä hevosta suupielestä, kulkien itse likomärkänä ja väsyneenä vierellä, yksi haavoittunut kuoli matkalla. Tilapäiseen sairaalaan, Urajärven koululle, jossa rouva Edith Eklund oli järjestänyt haavoittuneille makuutilat, saavuimme keskiyöllä ja siellä saivat haavoittuneet hoitoa ja rasittuneet poikamme ensi kerran koko taisteluvuorokauden aikana ruokaa.

22/IV. Marssilla Heinolaan, jossa kaupungin torilla pidettiin Heinolan valloittajille puheet. Samana päivänä vielä jatkoimme matkaamme Mäntyharjulle ja yhä edelleen junalla Varpaisiin ja siitä kävellen Kinniin. Rantalassa pari yötä levähdettyämme marssimme Valtolaan.

26/IV. Tänään saimme taas tapella. Menetimme 3 poikaa ja muutamia haavoittui.

29/IV. Kahden päivän marssin jälkeen olemme päässeet lähelle Tuohikottia, missä punaiset olivat hyvissä juoksuhaudoissa kahden puolen maantietä. Joukkomme saa hyökkäyskäskyn, mutta vihollinen ei vastaa, vaan saavuttuamme lähemmäksi avaa se tulen mitään aavistamattomia poikiamme vastaan. Olemme pakoitetut etsimään tuon tuostakin uutta sidontapaikkaa, koska vihollinen syytää tultansa kiivaasti juuri sitä kohden. Työtä on kovasti, sillä meitä on vain neljä sitomassa reippaan tohtori Oki Ehnberg'in johdolla. Haavoittuneita tuli puolen tunnin kuluessa noin 60, vettä ei ollut saatavissa maantiellä, joten lumi sai korvata sen. Tämän taistelun voitto maksoi meille suurimmat lunnaat, kolmattakymmentä kaatui ja lähes 100 haavoittui. Perääntyessä Tuohikotista sytytti vihollinen useita taloja palamaan. Nuorisoseuran talolle sijoitimme osan haavoittuneista, minun osalleni tuli ensimmäinen vahtivuoro siellä, valvoin kahden kuolevan ääressä. Toinen oli punainen ja toinen valkoinen, kumpikin oli haavoittunut vatsaan. Seuraavana päivänäkin oli tohtorillamme paljon työtä paikkaillessaan kuulien tekemää tuhoa.

Taas lähdettävä eteenpäin, pyykki porisee padassa, mutta ei auta, käsky kuuluu, vaatteet kiireesti koreihin ja mars matkaan. — Sivuuttaen Kääpälän kylän marssimme Hevosojalle. Olisimmepahan tulleet vähäistä aikaisemmin niin olisimme ehtineet ehkäistä agronoomi Björkenheimin katalan murhan.

3/V. Jatkoimme marssia Selänpäästä Valkealan kirkolle, jonne oli jätetty osa vihollisesta estämään tuloamme. Nämä kuitenkin peräytyivät Jokelan sillalle, missä syntyi yön aikana taistelu. Aamulla saattoi juokkomme vastuksia kohtaamatta marssia synnyinseudulleni Kouvolaan.

Raudun episoodeja v. 1918

Kirjoittanut *Aug. Kauppinen.*

24 p. maaliskuuta 1918 aamupäivällä sai joukkueeni, joka oli viikonpäivät ollut Valkjärvellä lepäämässä, lähtökäskyn. Minne — sitä ei tiedetty, mutta kyllä aavistettiin, mikä aavistus saikin vahvistusta, kun lähdettiin ajamaan Kiviniemeen päin. Raudun taistelut olivat käynnissä ja oli jo aikaisemmin liikkunut puheita meidän siirrostamme Rautuun. Ihmetystämme herätti kylläkin se seikka, että lähetettiin vain yksi joukkue, jota kylläkin vahvistettiin 3 ryhmällä paikallisista joukoista, sekä, että mukanamme lähti pataljoonamme komentaja, jääk.luutn. Aschan.

Sen verran meissä oli jo sotilaallisuutta, että emme kyselleet enempää matkan tarkoituksesta kuin määrästäkään, kylläpähän sekin aikanaan selviää, mutta hiukan ylpeitä me olimme, sillä aavistimme matkamme tavallisuudesta poikkeavaksi — kuten se todellisuudessa olikin.

Kiviniemessä ruokailimme nuorisoseuran talolla, mikä oli paikallisen harjoitus- ja vartiokomppanian majoituspaikkana. Seinillä oli suurin kirjaimin tekstattuja tauluja: "Tähtää ennenkuin laukaiset". Tarpeellisia ne kyllä olivatkin, mutta olisi niissä saanut olla vielä lisäys: "Tyhjä kivääri on vaarallinen", sillä edellisenä päivänä oli eräs ylhäällä parvella nukkunut sotilas saanut kuulan vahingonlaukauksesta ja kuollut vuoteeseensa ääntä päästämättä.

Kuulas, kylmähkö kevätilta alkoi hämärtyä, kun saimme uudelleen lähtökäskyn. Sijoituimme rekiin ja matkaa jatkettiin tällä kerralla pitkin Suvannon jäätä. Ohut hanki, joka peitti jään, ei tehnyt estettä ajolle ja hevoset juoksivat halukkaasti. Aito rekiretken tunnelmasta puuttui ainoastaan aisakellot ja kulkuset, muistuttaen, että oltiin sotaretkellä. Kuu nousi sinä iltana varhain valaisemaan edessä aukenevaa lumikenttää. Sininen utu leijaili ilmassa ennustaen huomiseksi kaunista ilmaa. Siinä istuessa, kun ei kylmäkään vielä hätyytellyt, ajatukset vaeltelivat omia teitään. Tuli vertailtua menneitä rauhallisia aikoja viimeaikojen kirjaviin ja jännittäviin elämyksiin. Värähdytti arvailu — mahdanko huomenna vielä..., vai olenko kenties jo kylmänä? Mutta katse kiintyi rantojen vaihteleviin muotoihin: hiekkaharjanteita, metsiä ja laveita peltoja talojen ympärillä, vääliin laajenee Suvanto suureksi järvenseläksi ja rannat pakenevat molemmin puolin. Mieluisia katseltavia mahtavat Suvannon maisemat kesäisin olla, koskapa talvenkin hiljaisenvalkeat seudut niin ihmeesti matkaajan silmää viehättävät.

Nukkuva, mutta valppaasti vartioitu Riiskan kylä sivuutetaan. Siitä alkaakin taasen maamatka ja tietoisuus kohta oltavan perillä. Klo 11 saavutaan Palkealan kansakoululle,

---

Ihanana valkeni vapauden päivä. Rintani riemuja lisäsi juhlivan harmaan kansan paljous ja lähestyvän kotini suloinen odotus.

5/V. Lähdimme junalla Kouvolasta Inkeroisiin, jonka asemalle päästyämme soi puhelin ja punaset soittavat Kotkasta, että apujoukkoja saapuu. Pojat vastasivat "selvä on" ja niin saapuu vihollisjuna pahaa aavistamatta asemalle, jossa se riisuttiin aseista ja juna lähetettiin Kouvolaan. Inkeroisista jatkoimme matkaa edelleen junalla Karhulaan ja sieltä Kotkaan. Saksalainen laivasto saapui samaan aikaan, ja sattuipa meille niin ikävästi, että vaunu, jossa säilytimme tavaroitamme, joutui ryöstön alaiseksi, repuistamme ei näkynyt kuin muutamia siekaleita.

Vapaussodan lottia. Takana kirjoittaja.

Kotkasta siirryin komppanian kanssa Vapaussodan loputtua Hiitolaan ja sieltä Kiviniemen vankileirille. Pojista erosin sitten 1 päivänä heinäkuuta v. 1918.

jossa odotettiin saatavan kuumaa teetä ja voileipiä, mutta toisin kävi. Koulu oli tupaten täynnä miehiä, joten meidän 80 miestämme saivat olla iloisia, että pääsivät edes katon alle. Teestä y.m. hyvyyksistä ei puhettakaan, sillä keittiökunnan ilmoitettiin nukkuvan. Oli heidän onnensa, että emme tienneet seuraavien tuntien ohjelmaa, sillä varmaan olisi kiroilusyntiä heitä kohtaan harjoiteltu paljon enemmän. Nyt sen sijaan lohduttauduttiin sillä, että täytyyhän sodassa kärsiäkin. Olisihan sitä voinut kärsiäkin, jos olisi päässyt edes nukkumaan, mutta seisoaltaan se ei käynyt päinsä ja muuta mahdollisuutta ei ollut. Niinpä siis reput selässä ja kivääri kädessä torkuimme monenhajuisessa, miehiä täynnä olevassa huoneessa, kunnes klo 3 aamulla saimme määräyksen valita kartanon seinustalta kukin sukset sekä painua sen jälkeen taasen rekiin ja matkalle.

Sillä kerralla maistui elämä etikalle; väsyneinä, nälkäisinä uudelleen pakkaseen, se elämys on koettava, sitä ei voi kertoa. Pakkasilma kuitenkin piristi ja palautti huumorintajunkin ennalleen, ellei liene sitä parantanutkin. Saimme nim. ajomieheltä kuulla, että nyt mennään *Ryssän puolelle*... Aivan rajalinjan luona on pieni Uuhin kylä, jonka läpi ajettiin. Hiljaisuus vallitsi kylässä, eivätkä edes koirat olleet äänessä. Kylästä päästyä tie kapenemistaan kapeni, kunnes se tyystin loppui. Nousimme reestä ja pujottelimme sukset jalkaan. Ajomiehet kääntyivät takaisin. Olimme siis yli sadan vuoden jälkeen ensimmäisinä suomalaisina ylittäneet ryssän rajan sotatarkoituksessa. Hetki oli historiallinen, mutta tuskinpa monikaan siihen seikkaan silloin huomiota kiinnitti. Luulen, että kaikkien mieliä enimmän jännitti halu saada vihdoinkin tietää matkan tarkoitus. Oli vielä aivan pimeä ja siksi jonkun matkaa hiihdettyä pysähdyttiin aikaa tappamaan. Kenellä vielä sattui olemaan, nakerteli "rautaista annostaan" (ryssäläisiä laivakorppuja). Kalpea kajastus ilmestyi taivaalle, matkaa jatkettiin edelleen. Eräällä metsäkummulla, josta, kuten sittemmin selvisi, oli noin 1 km. radalle, kokosi komentajamme meidät ympärilleen, selostaen lyhyesti tilanteen ja määräten joukkomme, joka jaettiin kahteen n. 50 ja 40 miehen osastoon, tehtävät. Selostus, sotilaallisen lyhyt ja täsmällinen, oli suunnilleen seuraavanlainen: "Edessämme on n.k. Lembalovon asema. Tiedustelijamme ilmoittavat, että asemalla on vähän sotilaita, joten tehtävämme, sillan ja vesitornin tuhoaminen, on helppo. Silta on puusta ja pumppuhuoneesta saamme öljyä, sitäpaitsi meillä on räjähdysaineita. Jos syntyy vastarintaa, on se murrettava. Lähtekää!"

Suurempi osasto lähti ensin, sillä sillä oli pitempi matka tuhoamaan siltaa. Pienempi osasto sai varsinaisen asemarakennuksen ja siellä olevan vartioston osalleen. Lähdimme n. 10 min. myöhemmin. Kello lienee ollut 5 paikkeilla. Jätimme sukset jonkun matkaa kuljettuamme, sillä rata oli jo lähellä ja metsässä oli parempi kulkea ilman suksia. Olimme jo saaneet radan näkyviimme, kun Venäjältä päin alkoi kuulua veturin puuskutusta, kolinaa ja kitinää. Asemalle saapui pitkä tavarajuna, edessään kaksi veturia. Tuotiin ampumatarpeita punaisille Rautuun. "Hyvä", sanoivat pojat: "enemmänhän meille jää tavaraa!" Juna, seisottuaan hetken, lähti liikkeelle kadoten mutkan taa. Arvelimme silloin meidän vuoromme olevan esiintyä. Juoksimme radan varteen. Asemalla liikuskeli useita ryssiä, jotka huomasivat meidät ja avasivat tulen. Aikoessamme ryhtyä vastaamaan, kuulimme Raasulin suunnalta veturin vihellyksen, jolloin meidän oli kiireesti peräännyttävä takaisin metsään. Asemalta ampuivat vimmatusti, niin että puunsälöt lentelivät ympärillä, mutta kehenkään ei osunut. Pääsimme metsän suojaan, ennenkuin juna saapui asemalle. Koska olimme ensi yrityksellä epäonnistuneet ja koska tiesimme olevan toivotonta hyökätä samalta puolelta uudelleen asemalle, sovimme niin, että kaarramme metsän kautta aseman toiselle puolelle, josta sitten junan poistuttua koetamme paremmalla onnella. Tässä kaikessa olimme hukanneet aikaa yli puolen tuntia ja olimme kovin huolissamme pääjoukosta, sillä toimintamme oli suunniteltu samanaikaiseksi. Emme huomanneet, että heillä oli samat esteet, kuin meilläkin. Ryssät ampuvat yhä jälkeemme ja asemalta kuuluu huutoja ja keskustelua. Hetken jo ajattelimme aikeemme rauenneen ja ryssien lähteneen meitä seuraamaan, mutta silloin veturi vihelsi lähtövihellyksen ja juna kuului jatkavan matkaansa. Lähellä rataa tapasimme pääjoukon jättämän parivartion, joka kertoi junan olleen sekajunan ja oli siinä ollut suomalaisia, jotka olivat ihmetelleet ryssien ampumista ja arvelleet: "siellä on kai lahtarien vakoojia", sekä nousseet levollisesti takaisin junaan enempää utelematta.

Radan toisella puolella oli pitkiä halkopinoja, joita päätimme käyttää hyväksemme ja hyökätä niiden suojassa. Se olikin onnistunut ajatus, sillä ryssät odottivat meitä päinvastaiselta suunnalta, joten pääsimme aivan lähelle asemarakennusta, ennenkuin he huomasivat meidät

ja silloin oli vastarinta jo turhaa, joten he katsoivat parhaaksi paeta. Asuinrakennuksesta tapasimme 4 miestä, joista 1 oli haavoittunut. Aseensa he olivat koettaneet piiloittaa, mutta löytyivät nekin. Lennätin- ja puhelinkoneet särettiin ja tehtävä oli meidän osaltamme täytetty.

Tällä välin oli myös pääjoukko ollut innokkaasti toimessa. Se oli saapunut radan lähelle samoihin aikoihin kuin mekin, mutta oli huonommassa asemassa siinä suhteessa, että heidän oli edettävä radalle n. 100 m. leveän aukean yli. Niinpä he toisen, Venäjälle menevän junan seisonta-ajan olivat aukealla hangella vatsallaan, mutta kiitos lumitakkien, ei heitä huomattu junasta. Junan mentyä panivat he ripeästi toimeksi. Siltavartiosta saivat he kaksi ammuttua, mutta kolmas pääsi pakoon. Mukana olleet "saippuapalaset" ladottiin tiilistä rakennetun pumppuhuoneen koneiston juurelle ja lanka sytytettiin. Sieltä tavatut kone- ja paloöljytynnyrit vieritettiin sillalle, joka oli noin 30 m. pitkä Viisjoen yli johtava puinen rautatiesilta. Öljyt ja trasselit levitettiin sillan koko pituudelle ja kohta oli silta kauttaaltaan liekeissä. Paloa tehostettiin lisäksi räjäyttämällä kannatinhirret. Samoin korkea puusta rakennettu vesitorni sytytettiin ja roihusikin se muutaman minuutin kuluttua jättiläissoihtuna. Koska heidänkin osaltaan tehtävä oli onnistunut yli odotusten ja asemalla lakanneesta ampumisesta tiesivät meille käyneen yhtä onnekkaasti, lähtivät he palaamaan asemalle, josta me samaan aikaan aijoimme lähteä dresiinalla heitä peräämään. Kun näin sitten "yhtehen yhyimme", oli hyvänmielentunne — emme olleet menettäneet yhtään miestä — niin voimakas, että emme muistaneet olevamme nälissämmekään, vaikka näläntunne aamulla oli täyttänyt koko olemuksemme. Etsimme suksemme ja kiirettä pitämättä hiihdimme rajalle takaisin, jossa hevoset meitä odottelivat. Pian olimme jälleen koululla, jonne olimme yöllä saapuneet ja kohta taas lähteneet, lattialla nukkujista useimpien meistä mitään tietämättä.

En voi mitään sille, että uudelleen palaan ruoka-asioihin. Mutta sanoihan Napoleonkin, että: "sotilas tappelee vatsallaan". Luonnollisesti me saimme ruokaa, mutta millaista ja minkäverran? Ajatelkaa, että siitä oli melkein vuorokausi, kun olimme viimeksi syöneet. Sitäpaitsi emme olleet lainkaan nukkuneet vaan olleet koko ajan ulkona ja liikkeessä. Nyt meille lykättiin käteen laivakorpun kappale ja "kissankuppi" puolillaan jauhovelliä *kahdelle miehelle*. Arvatkaa, mitä silloin sanottiin. Poikien puolesta on sanottava, että he olivat suurelta osaltaan savolaisia koulupoikia ja voi heiltä odottaa ymmärtämystä, että mahdollisesti ei ollut parempaa tarjottavana. Jospa asia olisikin ollut niin, mutta kun keittiöstä tunki nenään paljon parempaa, kuin jauhovellin haju, olimme melko synkkiä. Mutta lepo oli yhtä tärkeä ja niinpä itsekukin aikansa kiroiltuaan vetäytyi lattialle pitkäkseen, alkaen hetken kuluttua kuorsata. Sitä ennen meitä oli vielä ehditty lohduttaa sillä ilosanomalla, että ensi yönä klo 3 taas lähdetään.

Makasimmekin useimmat siihen asti, kunnes 3 aikaan aamulla herätettiin. Helpoitukseksi saimme jättää reppumme pois. Sensijaan annettiin kullekin kaksi petroolipulloa ja tukku tervariveitä teknillisiksi varusteiksi, sekä voileipäpaketti. Matkaa suoritettiin samoin kuin edellisenäkin päivänä, nim. alkumatka hevosilla Uuhin kylään, josta jatkoimme suksilla, mutta nyt oli suunta länteen. Oppaanamme oli pirteä paimenpoikanen n. 12—13 vuotias, joka oli ehtinyt olla punaisten vankina ja päässyt karkaamaan. Poika kertoili yhtä ja toista huvittavaa oloistaan "vankina", missä hän mm. oli ehtinyt olla kokkinakin. Seurasimme aikaisemmin ylittämäämme pientä "Sahajokea", joka on sikäläisen Rajajoen vastine. Eräässä paikassa, ei kovin kaukana radasta, on pieni sahalaitos, jonka venäläinen omistaja meidän sivuuttaessa tuli kutsumaan teetä juomaan. Meillä sattui kuitenkin olemaan kiire sillä kerralla, ja toiste ei enää ollut tilaisuutta. Keväinen hanki piti petollista rahinaa varoittaen sillalla olevaa vartiostoa saapumisestamme, joten, kun saavuimme sillalle, oli vartioista näkyvissä enää jäljet lumessa ja olikin se heille terveellisempää.

Sillan korvassa oli vartiomiesten laatima pieni turvemaja, mistä löysimme sahan ja kirveen, jonka viimeksimainitun opas-poikamme julisti omakseen, sillä vangiksi joutuessaan hän oli ollut halkometsässä työssä. Koska kuitenkin katsoimme tarvitsevamme k.o. työkalua, jätti hän sen käytettäväksemme lähtiessään paluumatkalle.

Ensi työksemme sahasimme sillan kannatinpylväät poikki. Sillasta saatiin kirveen avulla oivia sytykkeitä, jotka lamppuöljyn ja tappuroiden avulla antoivat hyvän alun ja ennenpitkää olikin silta kauttaaltaan liekeissä. Joku pisti turvemajankin tuleen, mutta se oli virheteko, sillä se savusi niin vietävästi, joten saatoimme odottaa panssarijunan vierailua Raasulista, samoinkuin ryssienkin uteliaisuuden heräävän Lembalovossa. Siksi järjestettiin kum-

mallekin suunnalle tarpeelliset tähystysvartiot, sillä palava silta lämmitti niin suloisesti ja me päätimme syödä aamiaista sekä turvata ruokarauhamme. Pahoittelimme valokuvauskoneen puutetta, sillä tilaisuus olisi ollut ikuistamisen arvoinen. Sillan paloa kesti pari tuntia, ennenkuin se sortui lopullisesti, eikä meitä kukaan häirinnyt. Raasulissa oli päivän työt, päätellen kiivaasta ammunnasta, jo alkaneet ja kun meillä ei ollut mitään tekemistä, arveli A., että jospa lähtisimme auttamaan tuonne, että saisivat pikemmin urakan selväksi, Raasulin valtaus oli nim. päätetty suorittaa sinä päivänä. Koska olimme saaneet koko aamun rauhassa isännöidä, arvelimme olevan suorimman tien pitkin rataa, sillä pahus tässä lähteköön metsiä rämpimään. Niinpä lähdimmekin pitkänä jonona etenemään Raasuliin päin, mutta jopa olivat punaisetkin heränneet huomaamaan, että kaikki ei ole aivan oikealla tolallaan, koskapa äkkiä kuului käänteen takaa veturin vihellys. Se oli panssarijuna ja meille tuli kova kiire metsään. Siinä kiireessä muutamat lykkivät yksin tein vähän kauemmas, kuin olisi ollut tarpeellistakaan, mutta ymmärtäähän sen yllätyksen sattuessa, saattaahan siinä arvioida välimatkan väärinkin. Juna pysähtyi lähelle palanutta siltaa ja avasi kiivaan konekivääritulen meidän peräämme. Myöskin lie heillä ollut aikomus tutkia seutua, koskapa pari miestä hyppäsi junasta alas, mutta kun toinen heti sai kuulan, lyyhistyen maahan, nosti toinen toverinsa takaisin junaan, hyppäsi itse perässä ja juna lähti takaisin Raasuliin päin. Jonkun matkaa kuljettuaan haaskasi se metsään kokonaisen kk.-nauhan. Ihmettelimme ja arvelimme, että junassa oltiin kovin hermostuneita, mutta myöhemmin edetessämme tapasimme kaksi punaisten rintamakarkuria, jotka kertoivat k.o. ammunnan olleen yrityksen heidän suolaamisekseen. Muutoin miehet väittivät olevansa "vängällä vietyjä", ja koska heidän puheensa muutoinkin tuntuivat tosilta, saivat he saattomiehen mukaansa.

Kun junan mentyä olimme kokoontuneet, katsoi A. tarpeelliseksi pitää meille pienen huumorintajuisen luennon, missä mm. teroitti itsesuojeluvaistoa taktiikan merkeissä, jolloin eräät silmäilivät toisiaan hiukan noloina.

Jatkoimme matkaa, mutta nyt metsää myöten. Noin puoli km. Raasulista olevan ylikäytävän luona kaadoimme puhelinlinjojen ja radan yli muutamia suuria honkia satimeksi panssarijunalle. Tämän toimituksen kestäessä seisoi mainittu juna ulommaisessa vaihteessa soittaen konekiväärillä pitkin rataa, mutta he ampuivat yli. Komentajamme A. seisoi tyynenä keskellä rataa kiikaroiden junaa ja asemaa ja pojat katselivat ihmeissään hänen kylmäveristä esiintymistään. Ylitimme radan ja muodostettuamme ketjun, aloimme edetä kohti asemaa sen länsipuolelta. Jääk.luutn. S. ja L. hyökkäsivät samaan aikaan aseman pohjois- ja itäpuolilta. Olimme kuitenkin myöhässä. L. oli kaatunut, S. haavoittunut ja joukot alkaneet perääntymisen. Emme vielä olleet ehtineet tulenavausmatkalle, kun meillekin sattui ikävä tapaus. Komentajamme A., vierellään joukkuepääll. H., kohtasi kaksi punaista. Samalla kun A. komensi kädet ylös, laukaisi toinen punaisista kädessään olleen naganin kahdesti, jolloin molemmat, sekä A. että H. kaatuivat. Luonnollisesti punaiset saivat heti palkkansa, mutta meidän tappiotamme ei se enää parantanut. Katsoen siihen, että pääjoukkueen hyökkäys oli epäonnistunut, oli meidän enää toivotonta jatkaa hyökkäystämme, varsinkin, kun olimme vihollisen selän takana ja päätimme peräytyä. Sidoimme molemmat ruumiit suksille ja vetäen niitä alkoi kahlaus pehmeässä hangessa takaisin. Radan ylitimme kenenkään estämättä, arvelimme, että punaiset olivat saaneet tappelusta sinä päivänä tarpeekseen, koska eivät suvainneet häiritä meitä.

Raskaan korpivaelluksen jälkeen saavuimme märkinä, väsyneinä, nälkäisinä ja masentuneina hevosten luo. Ei edes onnistunut sillan tuhoaminen kyennyt nostamaan mieltä — ennenkuin ruoka ja lepo palauttivat taasen tasapainon.

Sanottakoon tässä myöskin, että olimme saavuttaneet kyläläisten arvonannon, joka ilmeni parantuneen muonan muodossa.

Tapahtumat olivat vain pieniä episoodeja sodan kirjavissa vaiheissa. Ei näissä esiinny sankareita, eikä verisiä otteluja, mutta silti näiden kahden päivän tapahtumilla oli suuri merkitys Raudun valtauksessa. 1) Radan katkaiseminen tyrehdytti liikenteen Pietarin ja Raudun välillä. 2) Vesitornin ja pumppuhuoneen tuhoaminen Lembalovossa sekä Sahajoen sillan poltto lopetti panssarijunilta veden saannin, jota ei ollut Rautua lähempänä ja pakoitti punaiset kiireellä ryhtymään Raasulissa uuden pumppuhuoneen rakentamiseen. 3) Tapahtumien moraalinen vaikutus oli suurin, sillä punaisten Tiedonantajassa oli kirjoituksia, joissa mainittiin k.o. tekoja olleen suorittamassa 5—6,000 lahtaria. (Todellisuudessa meitä oli 82 miestä.)

Tämän jälkeen jatkoimme sissisotaamme radalla aina Raudun valtaukseen saakka.

EUGEN SCHAUMAN

Kirj. *Eino I. Parmanen*

Kesäkuun 16 päivänä v. 1904 levisi yllätyksellisenä kautta Suomen tieto, että kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikoff oli samana päivänä kello 11 aikaan ammuttu Senaatissa ollessaan menossa siellä pidettävään täysistuntoon. Teon oli suorittanut Eugen Schauman samalla uhraten oman henkensä. Kuka oli hän? Harvat tiesivät hänestä mitään, harvat tunsivat edes hänen nimensä, sillä niin eristäytynyttä, hiljaista ja itseensä sulkeutunutta elämää hän oli viettänyt. Nyt tuosta tuntemattomasta oli käden käänteessä tullut kaikkien ihailema kansallissankari, sillä olihan hän vapauttanut maamme sen vaarallisimmasta vihollisesta, miehestä, joka mitä häikäilemättömimmin oli polkenut perustuslaillisia oikeuksiamme saadakseen aikaa myöten tuhotuksi kansallisen ja valtiollisen erikoisasemamme. Maine Eugen Schaumannin teosta levisi kaikkialle maailmaan. Niinpä lukuisissa eurooppalaisissa sanomalehdissä, joissa tuomittiin ankarasti Bobrikoffin harjoittama väkivaltapolitiikka, verrattiin Schaumannia sveitsiläisten kansallissankariin Wilhelm Telliin. Seuraavassa tulen kertomaan Eugen Schaumannista antamalla pikapiirroin hänen luonnettaan ja toimintaansa valaisevan kuvauksen. Osa kertomaani perustuu omiin muistitietoihini, sillä viimeisenä keväänä, minkä Schauman eli, olin melkein jokapäiväisissä keskusteluissa hänen kanssaan. Asuimme nimittäin molemmat silloisen Nikolainkadun, nykyisen Snellmanninkadun ja Rauhankadun kulmauksessa olevassa, neitien Mathilda Högströmin ja Jenny Häggmannin omistamassa talouskoulussa.

Eugen Schauman on vanhaa sotilassukua. Hänen isänsä oli kenraali, salaneuvos Waldemar Schauman ja hänen äitinsä Porvoon piispan Frans Ludvig Schaumannin tytär Elin Maria Schauman. Waldemar Schauman oli käytyään Haminan kadettikoulun läpikäynyt myös Yleisesikunnan akatemian Pietarissa, josta hän oli saanut hyvillä arvosanoilla päästötodistuksen v. 1868. Palveltuaan sitten viisi vuotta Helsinkiin sijoitetussa 23. venäläisessä jalkaväkidivisionassa hän maaliskuussa v. 1874 komennettiin Harkoviin Etelä-Venäjälle. Jo tätä ennen, joulukuun 19 päivänä v. 1872 hän oli mennyt avioliittoon Elin Schaumannin kanssa. Eugen Schauman syntyi Harkovissa 10 päivänä toukokuuta v. 1875. Äiti oli ottanut mukaansa Venäjälle ”Vänrikki Stoolin tarinat”, jossa olevia runoja hän suuresti ihaili. Kun pieni Eugen oppi lukemaan, tuli ”Vänrikki Stoolin tarinoista” hänenkin mielikirjansa. Hän ihannoi siinä kuvattuja sankariluonteita ja sai siten jo varhain isänmaallisen herätyksen, joka voimakkaasti on vaikuttanut koko hänen myöhäisempään elämäänsä. Niinpä kun v. 1883 kerättiin rahoja muistomerkin pystyttämiseksi Juuttaan taistelukentälle, Eugen oli silloin ainoastaan kahdeksanvuotias, hän lapsellisella käsialallaan kirjoittaa kirjeen keräystoimikunnalle lähettäen avustuksena yhden ruplan. Isänmaallisen mielen ilmaisuna on kirje erittäin kaunis. Eugenin mielityönä Harkovissa oli myös otella venäläisten poikien kanssa. Olivathan nämä ryssiä ja sentähden hänelle

tuotti suurta tyydytystä voidessaan antaa näille selkään. Ikäisekseen hän olikin voimakas.

Eugen oli syvästi kiintynyt äitiinsä. Tämä kuoli v. 1884. Seuraavana vuonna Waldemar Schauman meni avioliittoon Charlotte Ramsayn kanssa. Kun isä halusi pojalleen koulukasvatuksen kotimaassa, lähetti hän tämän Helsinkiin. Eugen oli täällä oppilaana koulussa Nya Svenska Läroverket, josta hän tuli ylioppilaaksi joulukuun 13 päivänä v. 1895. Hän ryhtyi nyt lukemaan lakia ja suoritti ylemmän hallintotutkinnon v. 1899. Seuraavan vuoden alussa hän pääsi Senaatin ylimääräiseksi kopistiksi ja vähän myöhemmin virkamieheksi myös Kouluylihallitukseen. Tällä välin oli kenraali Schauman saanut v. 1894 nimityksen Vaasan läänin kuvernööriksi. Siten Eugen ylioppilaana joutui usein oleskelemaan Vaasassa. Tällöin häntä yhä edelleen viehättivät Suomen sodan aikuiset muistot. Niinpä hän kesällä 1897 kierteli polkupyörällä katselemassa Etelä-Pohjanmaan taistelukenttiä Ruonaalla, Alavuudella, Juuttaalla ja Oravaisissa.

Ylioppilaaksi tultuaan Eugen Schauman alkoi erikoisesti harrastaa ampumista. Niinpä hän liittyi jäsenenä Suomen Metsästysyhdistykseen, jolla oli oma ampumarata Oulunkylässä. Täällä Schauman kävi ahkerasti ja koetti toisiakin innostaa ampumaan. Myös oli hän innokas purjehtija, hiihti mielellään ja kävi miekkailuharjoituksissa Yliopistolla. Siellä olivat hänen opettajinaan maisteri Mauritz Mexmontan ja M. Björkstén.

V. 1898 sai kenraali Nikolai Bobrikoff nimityksen Suomen kenraalikuvernööriksi. Virkaansa hän ryhtyi hoitamaan lokakuussa samana vuonna. Jo hänen ensimmäinen esiintymisensä Senaatissa oli pahaenteinen, sillä hän nimitti Suomea rajamaaksi, mutta vasta helmikuun puolivälissä seuraavana vuonna, jolloin hän vaati Senaatin julkaisemaan n.s. helmikuun manifestin, kävi kaikille selväksi, että kansallinen erikoisasemamme oli erittäin vakavasti uhattu. Isku seurasi sitten iskua. Niinpä v. 1901 lakkautettiin Suomen sotaväki lukuunottamatta Kaartin pataljoonaa, joka vielä toistaiseksi jäi eloon. Lappeenrannan rakuunarykmentin komentajana oli Eugen Schaumannin isän veli, eversti Theodor Schauman. Oli ollut tarkoituksena, että hänen rykmenttiään ei olisi lakkautettu, mutta kun Bobrikoff tahtoi pakottaa uusia alokkaita siellä vannomaan venäläisen sotilaskaavan mukaan valansa, ei eversti Schauman siihen alistunut, vaan vaati upseereineen eroansa. Seurauksena oli, että Lappeenrannan rakuunarykmenttikin jo syksyllä 1901 lakkautettiin.

Eugen Schaumanniin vaikutti hänen setänsä miehekäs esiintyminen erittäin innostavasti. Hänen isänsä oli nyt senaattori, mutta isänmaallisena mieleltään hän hyvinkin pian tunsi olonsa uudessa virka-asemassa sietämättömäksi. Sentähden hän erosi ja vuokrasi itselleen pienemmän huoneuston. Eugen oli asunut hänen luonaan, mutta muutti nyt Talouskoululle, joka silloin sijaitsi Kirkkokatu 12.

Suureen adressiin nimiä kerättäessä oli Eugen Schauman Uusmaalaiseen osakuntaan kuuluvana ollut myös tässä työssä mukana kierrellen suksilla hiihtäen maaseudulla. Ylioppilaspiireissä alettiin myös voimakkaasti harrastaa kansanvalistustyötä, mutta Schauman ei ollut mikään puhuja. Lisäksi hänen esiintymistään vieraitten henkilöitten keskuudessa vaikeutti huonokuuloisuus, joka oli aiheutunut lapsena saadusta korvatulehdukseseta. Hän ei sentähden pitänyt mitään esitelmiä. Sitä ahkerammin hän oli kirjeenvaihdossa lukuisten henkilöitten kanssa maaseudulla. Siten hän koetti herättää isänmaallista henkeä. Päähuomion hän kuitenkin kiinnitti ampumaharrastuksen kohottamiseen. Oli perustettava Suomen Metsästysyhdistyksen alaisina ampumaseuroja jopa joka kylään ja joka teollisuusyhdyskuntaan. Tarkoitusta varten hän tarjoutui välittämään aseiden hankintaa. Alussa olivat aseet Winchester-kivääreitä, joitten kantavuus oli 300 metriä, mutta v. 1903 luovuttiin tästä asemallista ja suositteli hän käytäntöön otettavaksi Mauser-kivääriä, jota käytettiin myös Ruotsin armeijassa ja Ruotsin yli satatuhatta jäsentä käsittävässä ampujaliitossa. Ampumaseurojen perustamiseksi Eugen Schauman oli erittäin laajassa kirjeenvaihdossa. Niinpä hän kirjoitti aivan ventovieraillekin henkilöille, jos hän vain sai kuulla, että he olivat poliittisesti luotettavia.

Usein kuulee väitettävän, että Eugen Schauman ei olisi ollut itsenäisyysmies ja aktivisti tavallisessa merkityksessä. Se on erehdys. Hänen käsityksensä oli, että kansa oli kasvatettava aseelliseen kuntoisuuteen siltä varalta, että suurvaltiollisten tapahtumien yhteydessä saisimme tilaisuuden vapautua Venäjän vallasta. Erittäin selvästi tämä ilmenee eräästä hänen apteekkari K. L. Candolinille Pietarsaareen lähettämästä kirjeestä. Siinä hän puhuu peittelemättömän suorasanaisesti siitä, että kansan on valmistauduttava mahdollista tulevaa vapaustaistelua varten. Hän toivoo siinä Englannilta apua. Kuvaava on myös arvostelu,

jonka hän antoi tohtori Axel Lillen Uusmaalaisen osakunnan vuosijuhlan yhteydessä huhtikuun 9 päivänä v. 1902 pitämästä puheesta. Tohtori Lille lausui rohkeasti tunnussananaan: "Irti Venäjästä". Eugen Schauman ei itse ollut tilaisuudessa läsnä, mutta kuultuaan puheesta hän tyytyväisenä huudahti: "Vihdoinkin on joku uskaltanut tuoda ajatuksen suoraan julki".

Ainoastaan vähän toista viikkoa oli ehtinyt kulua vuosijuhlasta. Silloin kasakat huhtikuun 18 päivänä ryhtyivät väkivaltaisesti hajoittamaan väkijoukkoa Senaatintorilla. Eugen Schauman tuli kävellen Hallituskatua. Kolme tahi neljä kasakkaa hyökkäsi hevosineen häntäkin ahdistamaan. Lyönneistä raivostuneena hän iski yhtä kasakoista puukolla rintaan. Kasakka putosi taintuneena hevosen selästä kadulle. Schauman pääsi pakenemaan lähellä olevaan laboratorioon. Siellä hän tarkasti puukkoansa. Isku oli ollut niin voimakas, että terä oli vääntynyt varressaan, mutta ei siinä kuitenkaan ollut verta. Se suututti Schaumannia, sillä itse hän oli kasakan pampusta saanut kuhmun päähänsä.

Oli seuraavan vuoden helmikuu. Silloin Eugen Schauman eräänä päivänä näki mitenkä poliisit Pitkälläsillalla aiheettomasti pahoinpitelivät erästä Boman nimistä työmiestä. He löivät tämän veriin ja heittivät hänet sitten ajurireen pohjalle vieden Poliisilaitokseen. Schauman seurasi suuren väkjoukon mukana perässä ja ryhtyi kirjoittamaan muistiin tapahtuman näkijöitten nimiä. Silloin poliisit pidättivät hänetkin ja veivät portista Poliisilaitokseen. Sen pihamaalla eräs poliiseista tyrkkäsi häntä voimakkaasti takaapäin. Schauman kaatui pihalla olevaa kivikasaa vastaan ja loukkasi toisen polvensa. Poliisi, jonka nimi oli Aleksej Nikolajev, tuomittiin tämän johdosta Helsingin raastuvanoikeudessa Schaumannin pahoinpitelystä vankeusrangaistukseen, mutta Turun hovioikeus vapautti hänet. Lisäksi prokuraattori Eliel Soisalon-Soininen, silloinen Johansson, antoi varoituksen kaupunginviskaali Albrechtille siitä, että tämä oli nostanut syytteen poliisia vastaan. Niin vähän oli kansalaisilla turvaa röyhkeätä mielivaltaa vastaan. Tämäkään tapaus ei ollut luonnollisesti vaikuttamatta Eugen Schaumaniin, sillä olihan yleisesti tunnettua, että kenraalikuvernööri Bobrikoff kaikilla mahdollisilla keinoin tuki alaisiaan kätyreitä. Niinpä hän, näitä suojatakseen, oli aikaansaanut laittoman asetuksen, että ketään virkamiestä ei voinut haastaa oikeuteen ilman tämän esimiehen suostumusta. Siten monet raskasluontoiset rikoksetkin jäivät rankaisematta. Niinpä esim. Helsingin poliisilaitoksen palveluksessa oli jopa komisarioina miehiä, jotka olivat tehneet itsensä syyllisiksi kaikenlaisiin väärinkäytöksiin, mutta saivat siitä huolimatta edelleenkin olla viroissaan laillisen tuomioistuimenkaan voimatta heitä ahdistaa.

Kirkkokadulta neitien Högströmin ja Häggmannin omistama Talouskoulu muutti Nikolainkadun ja Rauhankadun kulmaukseen. Siellä Eugen Schaumannilla oli huoneensa Rauhankadun puolella. Alituisena seuratoverina hänellä oli Lucas niminen englantilainen, erittäin kaunis setteri. Se oli Talouskoulussa kaikkien lemmikkinä, mutta niinpä se olikin hyvin viisas ja miellyttävä totellen isäntänsä pienimpiäkin viittauksia. Yleensä Schauman oli vakava, mutta toisinaan hän saattoi osoittaa syvällistäkin taipumusta leikillisyyteen. Siitä kuvaavana esimerkkinä on seuraava tapaus: Hän oli Talouskoulussa maksanut täysihoidosta sata markkaa kuussa, mutta keväällä 1904 neidit korottivat maksun sataanviiteentoista markkaan kuukaudessa. Siitä ei Schauman, joka elämässään oli hyvin säästäväinen ja tarkka, laisinkaan pitänyt. Hän turvautui silloin koiraansa. Vaikka neidit olisivat tarjonneet sille kuinka herkullisia makupaloja tahansa, ei Lucas niitä ottanut jos Schauman sormeaan kohottaen lausui: "Lucas, älä koske niihin, neidit ovat korottaneet vuokramaksun". Silloin nämä lopulta alensivat maksun entiselleen.

Oudosta saattoi Schauman tuntua hiukan omituiselta. Siihen vaikutti hänen kuuroutensa, sillä vaivautuneena siitä hän ei mielellään vieraassa seurassa mitään puhunut, vaan saattoi pitkät ajat istua syviin ajatuksiin vaipuneena. Tuttavapiirissä hän sitävastoin ikäänkuin vapautuneena raskasmielisyydestään voi hyvinkin innostuneesti ottaa osaa keskusteluun. Hän lausui silloin kohtia "Vänrikki Stoolin tarinoista" ja puhui suuttumuksella sorrosta, jonka alaisina olimme. Tällöin hän saattoi olla hyvinkin vilkasliikkeinen, silmät säihkyivät ja koko olemus kuvasti sydämen sisimmässä piilevää tulisuutta. Olihan hänessä perintönä sotilasverta. Hänkin olisi sentähden mielellään valinnut isänsä uran, mutta hänen suureksi surukseen oli huonokuuloisuus ollut siinä esteenä.

Neideillä Högström ja Häggman oli yhteisessä huoneessaan jäljennös Iston taulusta "Hyökkäys". Kun se kuvannollisesti esitti sortoa, jonka alaisena Suomi oli venäläisen kaksipäisen kotkan ahdistamana, oli tavallista, että santarmit ja poliisit, missä jäljennöksiä siitä nä-

kivät, ne takavarikoivat. Eräänä myöhäiskevään päivänä Eugen Schauman tulee neitien luo ja pyytää saada jäljennöksen omaan huoneeseensa, mutta nämä antavat kieltävän vastauksen. Muutama päivä myöhemmin hän tuo heille lahjaksi neljä omistamaansa, pyöreissä, veistetyissä kehyksissä olevaa jäljennöstä Thorwaldsenin Vuodenajoista. Sitten hän on apuna niitten seinälle asettamisessa. Samalla hän sanoo neiti Högströmille: "Nyt sinulla ei ole enää tilaa Iston "Hyökkäykselle". Anna minun nyt lainata se huoneeseeni." Tällä kertaa hän sai myönteisen vastauksen. Kun sitten Schauman oli ampunut kenraalikuvernööri Bobrikoffin ja tapahtuman johdosta toimitettiin kotitarkastus Talouskoululla, ei Iston vaarallista taulujäljennöstä enää ollut neitien huoneessa. Näin Eugen Schauman pienimmässäkin koetti suojella toisia mahdollisilta ikävyyksiltä. Vähitellen oli hänessä nimittäin kypsynyt päätös siitä, että Bobrikoff oli raivattava tieltä, mutta sisäisistä ajatuksistaan hän ei puhunut kenellekään, sillä hän halusi suorittaa tekonsa yksin. Se oli kauan hänen mielessään ja valmistautui hän tekoonsa myös mitä huolellisimmin. Hän oli erinomainen pistoolilla ampuja, mutta hän ei tyytynyt siihen, vaan kävi jatkuvasti Oulunkylässä harjoittelemassa. Päivällisen syötyään hän tavallisesti istui hetkisen Talouskoulun johtajattarien yhteisessä huoneessa pelaten yksinään pasianssia. Silloin hän ei antanut minkään keskustelun häiritä itseään, vaan liikutteli kortteja vakavana ja syviin ajatuksiin vaipuneena, ikäänkuin pelin kulusta olisi riippunut jokin tärkeä elämän ratkaisu. Ajatteliko hän silloin suunnitelmaansa ampua kenraalikuvernööri? Se on hyvin luultavaa, sillä jos peli päättyi onnellisesti, saattoi hän jälleen vilkkaasti ja jopa leikkiä laskien ottaa osaa keskusteluun, mutta jos tulos oli epäsuotuisa, voi hän hermostuneena nousta, poistuen nopeasti huoneeseensa. Tietenkään hän ei luottanut korttienennustukseen, mutta sittenkin tuotti hänelle ikäänkuin sisäistä viihdytystä kysyä niiltä neuvoa. Se onkin ymmärrettävissä, sillä ajatella viikko viikolta, kuukausi kuukaudelta samaa päämäärää, jossa panoksena on myös oma elämä, on raskasta kenelle tahansa, jopa niinkin

Eugen Schaumanin asuinhuone Talouskoululla.

voimakkaalle luonteelle kuin Eugen Schaumannilla oli.

Oli toukokuun ensimmäinen päivä. Silloin koko Helsinki riensi Vappua viettämään, mutta Eugen Schauman metsästyspukuun puettuna lähtee koiransa Lucaksen kanssa Oulunkylään. Iloisina valkolakkiset ylioppilaat neitosineen kulkevat hänen ohitsensa ja luonnossa on voimakkaana lähestyvän kesän tuntu. Monta Vappua on Eugen Schaumankin toveriensa ja hyvien ystäviensä seurassa viettänyt, mutta tällä kertaa hän ei halua jäädä kaupunkiin, sillä nopeasti on lähestymässä hetki, joka hänelle on viimeinen. Sentähden hän vetäytyy kauaksi yksinäisyyteen, hänelle rakkaaksi käyneeseen Oulunkylään, jossa hän Metsästysyhdistyksen radalla on niin lukemattomia kertoja ollut.

On kesäkuun 16 päivä. Eugen Schauman syö Talouskoululla aamiaisensa tavalliseen tapaansa ja ottaa vilkkaasti, jopa leikkisän iloisena osaa keskusteluun. Sitten hän istuu hetkisen neitien huoneessa kunnes kello lähentelee 11. Tällöin hän poistuu ja lähtee Senaattiin. Siellä hän ylimmän kerroksen ikkunasta katsellen odottaa kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikoffin tuloa. Vihdoin tämä saapuukin seurueineen, jonka jättää portaitten edessä ja nousee yksinään portaita. Kun hän sisällä on ehtinyt keskimmäiselle porraspengermälle, on Eugen Schauman häntä vastassa. Schauman ampuu kolme laukausta, joista kolmas on kuolet-

TOUKOKUUN 16 PÄIVÄNÄ

Toukokuun 16 päivällä on Suomen kansan suurten muistojen joukossa aina oleva ainutlaatuinen merkityksensä, jonka sisällön kenties ehyimmin ja selvimmin tajuamme vapaussodan armeijan ylipäällikön 16. 5. 1918 antamasta päiväkäskystä. Tämä käsky on omistettu *"Suomen armeijalle"* ja niin tulee yllämainittu muistopäiväkin aina olemaan ennen kaikkea juuri armeijan juhlapäivä.

Käskyn sisällöstä jää mieleen lähinnä kaksi johtavaa ajatusta. Sen alkupuoli lausuu silloiselle vapaussodan armeijalle kiitoksen suoritetusta suuresta työstä:

"Te olitte kourallinen huonosti aseistettuja miehiä, jotka pelkäämättä lukuisaa vihollista alotitte vapaustaistelun Pohjanmaalla ja Karjalassa. Lumivyöryn tavoin on Suomen armeija sitten kasvanut voittokulussaan etelää kohti. Armeijan päämäärä on saavutettu. Maamme on vapaa. Lapin tuntureilta, Ahvenanmaan ulommaisista luodoista aina Siestarjokeen asti liehuu leijonalippu. Suomen kansa on pudistanut päältään satavuotiset kahleet ja seisoo valmiina ottamaan sen paikan, joka sille kuuluu."

Se paikka, mikä Suomen kansalle tuona hetkenä kuului, oli itsenäisen, riippumattoman valtion asema ja Suomen valkoisen armeijan taistelut olivat tehneet Suomen kansalle mahdolliseksi astua tälle paikalle, s. o. muiden vapaiden, itsenäisten kansojen riviin. Valkoisen Suomen ennen kuulumaton, yksimielinen voimainponnistus oli meille edullisena historiallisena ajankohtana tämän suuren tuloksen antanut.

Voimakkain paatoksin lausuu kansanarmeijan johtaja sotilailleen:

"Nyt yli sadan vuoden kuluttua kuulemme ensi kerran suomalaisten tykkien jyskeen Viaporin linnasta. Se on tervehdys kaatuneille urhoille, mutta myöskin viesti uuden päivän noususta."

Uuden päivän nousu!

Miten rikkaat, miten äärettömät olivatkaan ne toiveet, jotka v. 1918 kohdistuivat jokaiseen uuden päivän nousuun, ei ainoastaan Suomessa vaan koko maailmassa, varsinkin sen jälkeen, kun ei ainoastaan vapaussota, vaan myöskin suuri maailmansota vihdoin päättyi ja suurvaltain edustajat ryhtyivät järjestämään ja luomaan uutta Eurooppaa. Ikuinen rauha, kansainliitto, ihmishengen uusi vapaa luomiskausi tuntui olevan tulossa ja toiveilla ei ollut rajaa.

Me olemme sen jälkeen nähneet lukemattomien unelmain ja toiveiden murskautuvan, olemme nähneet itsekkyyden ja omanvoitonpyynnin särkevän tuskallisen paljon kaikesta siitä, mitä itsekukin olemme ihmisyyden nimessä uuden päivän noususta toivoneet. Olemme nähneet kansainvälistenkin ristiriitojen jälleen kärjistyvän uhkaavasti kaikkialla maapallolla. Uusia sotiakin on jo käyty useita ja yhä uudet ukkospilvet kokoontuvat, minne ikinä katseensa luokaan.

Mitä toi mukanaan meille tuo uusi päivä? — Uusia velvollisuuksia, uutta työtä ja taistelua!

Näin lausui jo toukokuun 16 päivän päiväkäskyssään 1918 vapaussodan armeijan ylipäällikkö:

"Uusi aika uusilla velvollisuuksilla. Ja kuitenkin ratkaistaan nyt kuten ennenkin suuret kysymykset raudalla ja verellä. Suojellakseen vapauttamme täytyy armeijan seistä valmiina. Linnoitukset, tykit ja vieras apu eivät auta, ellei joka mies rivissä tiedä, että

---

tava. Luoti on nikkelivaippainen ja osuu se ensin sotilasvyössä olevaan messinkihelaan, josta se sitten pirstoutuneena tunkeutuu vyötäisiin haavoittaen vaikeasti sisäelimiä. Teon suoritettuaan Schauman ojentaa aseen omaa rintaansa vastaan ja ampuu kaksi laukausta sydämeensä. Kuolema seuraa silmänräpäyksessä, mutta Bobrikoff elää vielä seuraavaan yöhön, kuollen kello yhden aikaan Kirurgisessa sairaalassa, minne hänet omasta pyynnöstään oli viety leikattavaksi. Hän kärsi ankaria tuskia, mutta kesti ne kuitenkin sotilaallisen miehekkäästi.

Tekonsa selittämiseksi oli Eugen Schauman kirjoittanut keisarille osoitetun kirjelmän. Hän puhuu siinä mielivaltaisesta sorrosta, jonka alaisena Suomi on ja kuinka maan kenraalikuvernööri on syyllinen ministerivaltiosihteeri von Plehven kanssa siihen, että keisari todellisista oloista ei saa oikeita tietoja. Sentähden on ainoana keinona ollut hätäpuolustukseen turvautumalla ampua Bobrikoff. Kirje on liikuttava, uskollisen alamaisen vetoomus hallitsijaan, mutta samalla siitä kuvastuu voimakkaana myös rakkaus isänmaahan. Ei mikään uhri ole liian kallis, jos sen onni ja menestys ovat kysymyksessä. Eugen Schaumannin käsityksen mukaan siis vastarinta on hätäpuolustusta. Tätä ajatusta hän ei pitemmälle kehitä kirjeessään keisarille, mutta tiedämme jo edelläkertomastani, että hän on pitänyt mahdollisena jopa kansan nousua aseelliseen vapaustaisteluun. Siten hän on ensimmäisiä itsenäisyysmiehistämme puhumattakaan siitä, että häntä jalona sankariluonteena aina kunnioitamme.

„Sprengkommando Polangen"

Muistelma kriitilliseltä ajankohdalta Suomalaisessa Jääkäripataljoonassa vuodelta 1917.

Kirj. *T. T. Karanko*

Jääkärien mielialoja.

Varhain keväällä 1917 oli suomalainen jääkäripataljoona (Kunink. Preussil. Jääkäripatalj. N:o 27) siirretty rintamalta Libaun varuskuntaan. Tarkoituksena oli ennen kaikkea antaa pataljoonan oikein perusteellisesti levähtää lähes vuoden kestäneen rintamaelämän rasituksista. Tämä lepoaika ei kuitenkaan tietänyt mitään toimettomuutta, sillä saksalainen päällystö sovellutti johdonmukaisesti vanhaa preussilaista sananpartta: "Man muss die Leute beschäftigen, damit sie nicht auf dumme Gedanken kommen", (miehiä on pidettävä puuhassa, etteivät he saisi tyhmiä ajatuksia). Ja puuhassa heitä pidettiin. Joka aamu marssivat komppaniat kaupungin ulkopuolella oleville harjoituskentille tai aavalle, valkohiekkaiselle meren rannalle harjoituksiin. Käytiin jälleen pääpiirteissään lävitse "Dienstvorschrift für die Infanterie" (jalkaväen palvelusohjesääntö) ja "Felddienst-Ordnung" (Kenttäpalvelusohjesääntö) jo ammoin Lockstedtin leirillä totutuun tapaan. Harjoitettiin sekä suljetussa että avonaisessa järjestyksessä, iskettiin kivääriotteita, tehtiin ryhmäkaartoja, muodostettiin ampumaketjuja, tehtiin syöksyjä, "hinleekattiin", (heittäydyttiin maahan), ponnahdettiin taas syöksyyn, "hinleekattiin" uudelleen, tähdättiin, naksutettiin kiväärin lukkoja, kunnes vihdoin tuli komento: "Seitengewehr pflanzt auf" (pistin päälle) ja lopuksi: "Fällt das Gewehr — hurrah!" (kivääri tanaan — hurraa!), minkä jälkeen hirmuisella rähinällä syöksyttiin käsikähmään oletetun vihollisen kanssa.

Tällaista oli päivästä päivään ja viikosta viikkoon jalkaväkikomppanioissa. Paraatimarssiharjoituksissa päästiin vähemmällä kuin Lockstedtissa ollessa nähtävästi siitä syystä, ettei mitään mainittavampia paraateja ollut tiedossa. Ampumaradalla käytiin väliin ampumassa. Pioneerit, konekiväärikomppaniat ja haupitsipatterit pitivät omia erikoisharjoituksiaan. Mutta ennen pitkää jääkärit kyllästyivät tällaisiin vanhoihin, jo ennen opittujen asioiden iankaikkisiin kertauksiin aivan kokonaan. Kyllästyminen ilmeni aluksi yleisenä haluttomuutena, mutta kun se pian saatettiin tulkita palvelusvelvollisuuksien laiminlyönniksi, josta oli ristiriita kurinpidollisten määräysten kanssa seurauksena, alkoi ennen niin reipasotteisesta ja suurin piirtein tyytyväisestä jääkärijoukosta kuulua uhkaavaa murinaa. Iloinen mieliala oli poissa, miehet murjottivat omissa oloissaan ja arvostelivat ankarasti koko komentoa.

"Mikäs nyt eteen, Pinneberg?" Oli päivän selvää, ettei näin saattanut kauemmin jatkua. Jotakin muutosta oli saatava mielialan kohentamiseksi, mitä pikemmin, sen parempi. Tilanne oli sellainen, ettei pataljoonan rintamalle lähettämisestä olisi ollut apua, sillä miehistössä oli myös vakiintunut se käsitys, että rintamakokemusta vastaisen varalta oli jo saatu tarpeeksi.

Silloin juolahti päällystön mieleen panna toimeen pataljoonassa erikoiskursseja. Jalkaväkikomppanioissa alettiin harjoitella pioneeri- ja konekivääripalvelusta, ja viestipalvelukseen alettiin myöskin kiinnittää

---

juuri hän seisoo maansa vartijana. Muistakoot Suomen miehet, että ilman y k s i m i e l i s y y t t ä ei luoda vahvaa armeijaa ja ainoastaan voimakas kansa voi turvallisena käydä kohti tulevaisuuttaan."

Tästä kehoituksesta kajahtaa ennen kaikkea kansallemme yksimielisyyden ankara vaatimus, varsinkin sinä hetkenä, jolloin Suomen kohtalo jälleen ratkaistaan. Erimielisyys on meille luonteenomaista, mutta yksimielisyyden taito on äärettömän vaikea taito. Se on kuitenkin välttämätön vaarojen tullen ja vapaussodan armeijan ylipäällikkö tahtoi viimeisissä sanoissaan Suomen sotavoimille erikoisesti painostaa tätä vaatimusta. Hänen lukuisat muut sanansa ovat sittemmin tähdänneet samaan päämäärään. Tulevien vaaran ja taistelun päivien varalta on luotava pohja yksimielisyydelle, jota ilman ei vahvaa armeijaa synny.

Ja lopuksi vaatii ylipäällikkö, että jokaisen miehen rivissä on tiedettävä, "että juuri hän seisoo maansa vartijana".

Tämän vaatimuksen täyttäminen on samalla sotilaspedagoginen kysymys ja viittaus armeijaan suurena kansankasvatuslaitoksena, joka maan asekuntoisille nuorille opettaa aseiden käytön, ja samalla myöskin selvittää heille puolustuslaitoksen merkityksen ja tehtävät ja luo sen isänmaallisen hengen, joka täyttää nuoret sotilaat lujalla vakaumuksella maanpuolustajan tehtävän tärkeydestä ja velvoituksista.

Näiden suurten kysymysten ääreen on meillä syytä palata viettäessämme vuosittain vapaussodan valkoisen armeijan suurta ja valoisaa muistoa toukokuun 16 päivänä.

entistä suurempaa huomiota. Tykistössä alettiin harjoitella haupitsien asemesta vanhoilla kenttäkanuunoilla, sillä ajateltiin aivan oikein, ettei hienoja haupitseja ainakaan yleisemmin riittäisi Suomessa mahdollisesti käytäviä taisteluja varten. Näissä harjoituksissa oli ainakin aluksi jotakin uuden viehätystä ja niin päästiin taas muutamia viikkoja ajassa eteenpäin. Mutta jääkärien mielialaa ne eivät kyenneet entiselleen kohottamaan.

Täytyy myöntää, että pataljoonan päällystö, niin saksalainen kuin suomalainenkin, seurasi suurella ymmärtämyksellä ja mielenkiinnolla jääkärien yleisen mielialan kehitystä, ja päällystölle on ainaiseksi kunniaksi luettava, ettei se pakkotoimenpitein ryhtynyt miehistön mielialaa kohottamaan. Näkyvänä esimerkkinä tästä oli se, että pataljoonan päiväkäskyssä 1. 7. 1917 annettiin miehistölle tilaisuus hakea siviililomia Saksaan pääsyä varten kehittyäkseen ja ansaitakseen toimeentulonsa eri toimialoilla. Tätä käyttivätkin useat jääkärit hyväkseen. Se tiesi vaihtelua ja virkistystä ja oli omiaan rauhoittamaan mieliä, sillä osoittihan se jääväämättömän selvästi, että päällystöllä oli todellinen halu tehdä jotakin suomalaisten jääkärien palvelusoloissa silloin vallinneiden puutteellisuuksien korjaamiseksi — jos ei muuten niin ainakin vapauttamalla sitä haluavat jääkärit kuukaudeksi tai pariksi palvelustehtävistään. Vain pieni prosentti jääkäreistä olisi tosin kyennyt käyttämään täten tarjoutuneita tilaisuuksia hyväkseen, sillä saksankielen taitamattomuus olisi ollut suurimmalle osalle esteenä siviililomille matkustamiseen. Tämä päiväkäsky antoi kuitenkin aihetta asioiden pohdintaan ja uutta askartelua ajatuksille mahdollisuuksien harkinnassa.

Jääkäreissä alkoi myös vähitellen herätä epäilyksiä koko pataljoonan olemassaolon tarpeellisuudesta. Pataljoona oli ollut olemassa kohta kaksi vuotta, mutta mitään näkyviä tuloksia Suomen vapausasian hyväksi ei ollut vielä havaittavissa, ja se pani epäilemään koko asian tarkoituksellisuutta. Nämä epäilykset olivat myöskin päällystön tiedossa. Mutta silloin saapui Libauhun Suomesta jääkäriliikkeen valtuutettuja selostamaan tilannetta. Mieliä rauhoittivat varsinkin valtuutettujen vakuutukset siitä, että jääkäripataljoonan olemassaolosta on jo nyt ollut ainakin se hyöty, etteivät ryssät sen ansiosta ja yleistä kapinaa peläten ole ryhtyneet Suomessa yleiseen sotaväenottoon, mikä ilman jääkäripataljoonan olemassaoloa ja aktiivista osanottoa taisteluihin olisi kokolailla suurella varmuudella tapahtunut. Tällaista puhetta uskottiin ja jäätiin odottamaan asioitten edelleenkehittymistä.

Polangenin räjäytyskomennuskunta.

Uutta toivoa lähitulevaisuudessa tapahtuvaan ratkaisuun antoivat nyt myös suurehkojen komennuskuntien lähetykset pataljoonasta erikoistehtäviin valmistautumista varten. Elokuun 1 p:nä lähti Libausta 50-miehinen komennuskunta salaperäiselle matkalle ja muutamien päivien kuluttua toinen samanlainen komennuskunta. Miehet näihin komennuskuntiin oli valittu pataljoonan esikunnassa, mutta asianomaisilta kuitenkin kysyttiin, haluavatko he lähteä matkalle, vaikkakaan ei komennuskuntien tehtävistä ja toimintapaikoista mainittu sanallakaan. Niin paljon kuitenkin kävi selville, että päämääränä oli Suomeen lähtö, ja kaikki ehdotetut jääkärit suostuivat ilomielin lähtemään matkalle. Yksityisiä jääkäreitä oli kyllä ennenkin komennettu pataljoonasta etappitehtäviin sekä Suomeen että Ruotsiin, mutta näin joukolla ei komennuksille ollut ennen miehiä lähetetty. Siksipä asia herättikin pataljoonassa vilkasta mielenkiintoa. Toverit piirittivät komennukselle lähteviä miehiä ja koettivat udella toimenpiteen tarkoitusta. Se oli kuitenkin turhaa vaivaa, sillä mitäpä siitä komennetut osasivat sanoa, kun he itsekään eivät tienneet asiasta sen enempää. Johtajat kyllä jotakin tiesivät, mutta he eivät saaneet tietojansa ilmaista, ja siihen oli tyytyminen.

Tällaiselle komennukselle joutuminen puhalsi tämänkin kirjoittajalta siviililoma-ajatukset ja täytti mielen kokonaan toisilla tuumilla. Kun nousimme ju-

Polangenin räjäytyskomennuskunta.

naan täysissä sotilasvarusteissamme Libaun asemalla, ajattelimme, että matkamme käy kenties Berliniin, sieltä ehkä Lockstedter-Lagerin kautta Hampuriin, edelleen Sassnitziin, sieltä Ruotsiin ja niin edelleen. Mutta muutamia tunteja junassa istuttuamme ja saavuttuamme lähelle Saksan itärajaa Russisch-Krottingenin asemalle meidät komennettiinkin vaunusta ulos. Hämmästyksemme ei ollut vähäinen, kun asemalla järjestäydyimme riveihin ja aloimme marssia maantietä pohjoiseen päin. Uteliaisuutemme kasvoi kasvamistaan, mutta johtajamme pysyi yhä vaiteliaana. Noin 8 km. marssittuamme saavuimme vihdoin erääseen pieneen Itämeren rannalla olevaan kauppalaan. Sen nimi oli Polangen, ja siellä tapasimme myös aikaisemman, ennen meitä lähteneen komennuskunnan. Se oli majoittunut erääseen suurehkoon taloon, ja sieltä saimme mekin majapaikan.

Nyt meille vasta selvisi komennuksemme tarkoitus. Meidän piti jäädä Polangeniin pariksi kuukautta harjoittelemaan räjäytyksiä, ja siitä syystä komennuskuntamme viralliseksi nimitykseksi tulikin Polangenin räjäytyskomennuskunta, "Sprengkommando Polangen". Kun olimme harjoitusten avulla saavuttaneet tarpeellisen taidon kaikenlaisten räjäytysten suorittamisessa, oli tarkoituksena lähettää meidät etujoukkona Suomeen. Sehän ei tuntunut ollenkaan hullummalta, mutta sittenkin tunsimme melkoista pettymystä. Joka tapauksessa meidän oli jäätävä pitkähköksi ajaksi harjoittelemaan ja harjoittelu harjoittelun päälle ei luvannut hyvää.

Mutta paikkakunta, sitä mukaa kun siihen tutustuimme, alkoi meitä miellyttää. Muuta sotaväkeä siellä ei ollut, joten komennuskunnalla oli liikkuma-alaa yllin kyllin. Majapaikkamme, entisen venäläisen tullilaitoksen talo, oli sadalle miehelle hieman liian ahdas, mutta kunkin komppanian komennetut saivat siitä kuitenkin tupansa, joissa tulivat toimeen. Päällikkönämme oli pioneerikomppanian luutnantti Mellis ja myöhemmin luutnantti Lindner. Niin alkoivat räjäytysharjoituksemme sekä luennoiden että käytännöllisten suoritusten muodossa. Räjäytykset suoritettiin meren rannalla, joka aavana ja suoraviivaisena ulottui silmänkantamattomiin. Ihanteellisempaa harjoittelupaikkaa ei olisi saattanut toivoa. Kun harjoitukset suoritettiin aamupäivällä ja iltapäivällä oli tavallisesti vain joku luento, jäi paljon vapaata aikaa, jonka käytimme mielemme mukaan virkistykseksemme. Ja tuosta virkistyspuolesta muodostui ennen pitkää yhtä tärkeä päivän osa kuin harjoituspuolestakin, minkä me merkitsimme suurella tyydytyksellä, sillä onhan sääntönä, että työn ja levon tulee sopusuhtaisesti vaihdella ihmiselämässä. Virkistyspuolesta piti ennen kaikkea huolen paikkakunnan suurenmoinen luonto.

Polangenin kauppalasta on matkaa Saksan rajaan noin 4 km. Rauhan aikana se oli ollut puolalaisten ja liettualaisten merikylpylänä. Koko kauppala sijaitsi Polangenin aateliskartanon maalla, jonka mahtavat rakennukset komeine puistoineen olivat vähän syrjempänä. Meren rannalla oli komeita huviloita, jotka nyt olivat autioina, ja valloituksen aikana saksalaisten sotalaivojen tykkituli oli niitä pahoin vahingoittanut samoin kuin kauppalan keskellä olevan kylpylän rakennuksiakin. Ylhäiset asukkaat olivat paenneet ja paikkakunnalla asui ainoastaan käsityöläisiä, suurimmaksi osaksi juutalaisia, sekä kartanon alustalaisia, jotka harjoittivat maanviljelystä. Venäläiset, pääasiassa virkakuntaa, olivat myös paenneet. Paikkakunnan suurin kirkko oli roomalais-katolinen pyhättö. Venäläisen kimnaasin yhteydessä oleva ortodoksinen kappeli oli jäänyt autioksi. Mutta juutalaisten synagoogassa kukoisti sabbattina moosekselainen meininki.

Kun harjoituspäivä oli päättynyt ja päivällinen syöty, jääkärit läksivät tavallisesti samoilemaan pitkin kauppalan mutkaisia katuja ja kujia tai kävelemään merenrantaan, linnan puistoihin tai muuanne ympäristöön. He pistäytyivät usein sisään sellaisiin taloihin, missä näytti olevan jotakin kaupaksi käypää tarjolla, varsinkin jos ruokatavaroista ja hedelmistä oli kysymys. Näin saatiin pian selko paikkakunnan asukkaista ja heidän elämästään. Naapurinamme olevasta roomalaiskatolisen kirkkoherran pappilasta saatiin ostaa maitoa. Hedelmiä, omenoita, päärynöitä ja luumuja saatiin melkein joka talosta ja torpasta, samoin perunoita. Ruokataloutemme olikin paljon parempi kuin viime aikoina pataljoonassa Libaussa, sillä paitsi sitä, että n. 10 km. päässä sijaitsevalla Bajohrenin asemalla olevasta saksalaisesta sotilasmuonavarikosta saatiin viikottain kohtuulliset annokset sotilasmuonaa, kykenimme nyt itsekin täydentämään eväitämme, sillä sotilaspäivärahan lisäksi aloimme niihin aikoihin saada Suomesta lähetettyä n.s. "Härmän kymppiä", 10 Saksan markkaa kuukaudessa miestä kohden, jolla ostimme etupäässä ruokatarpeita paikkakuntalaisilta. Liikoja ei heillä suinkaan ollut itselläänkään, sillä määrätyn osan maata-

loustuotannostaan heidän oli myytävä saksalaiselle muonituslaitokselle. Mutta alkuasukkaat olivat rahantuntevaa väkeä ja niin heiltä aina jotakin saatiin. Tämä muonan parantuminen kohensi myöskin mielialaa, sillä eipä enää vatsat nälästä kurahdelleet kuten Libaussa, jossa suolien kurina oli alkanut olla jokapäiväistä hiljaista, mutta hermostuttavaa musiikkia.

Harjoitukset sujuivat siis reippain ottein, ja kun ne olivat muutenkin mielenkiintoisia, edistyttiin niissä nopeasti. Käytännölliset räjäytykset olivat hauskimpia. Käsittelimme tavallisia räjähdyskappaleita, ratsuväen räjähdyspatrooneja, dynamiittipanoksia j.m.s. erilaisin sytytysmenetelmin, joista happopullosytytin oli erikoinen uutuus. Harjoitusaineina käytimme vanhoja ratakiskoja, joita merenrantaan oli tuotu Krottingenin asemalta. Niinpä kuuluikin aamupäivisin harjoittelupaikaltamme mahtavaa pauketta. Väliin harjoittelimme muuri- ja betoniräjäytyksiä, joissa materiaalina oli rikkiammuttujen kivitalojen muurit, palaneitten rakennusten pystyssä törröttävät uuninpiiput j.n.e. Oli itsestään selvää, että jokaista räjäytystä varten tehtiin tarkat matemaattiset laskelmat, harjoitusaineen mittaukset ja vastustuskoefisientin määräykset niin että kuhunkin räjäytykseen käytettiin vain se määrä räjähdysainetta, mikä oli toivotun tuloksen saavuttamiseksi välttämätöntä. Mikään tuhlaus ei saanut tulla kysymykseen. Samoin harjoittelimme erilaisten palopommien käyttöä. Harjoitustemme tarkoituksena oli pääasiassa liikenneyhteyksien katkaiseminen, kuten rautateiden ja siltojen räjäyttäminen sekä veturien käyttökelvottomiksi tekeminen. Sodan ankarat lait vaativat myös tällaista toimintaa ja siihen oli valmistauduttava.

Vapaa-ajat kulutettiin yleensä oleskelemalla ulkona, mikä aurinkoisina kesäpäivinä olikin luonnollista. Mutta sitten pojat keksivät kylpylän rakennusten viereltä suuren tanssilavan. Joukossamme oli muutamia haitarin soittajia, ja ennen pitkää tuli tavaksi panna joka ilta tanssit pystyyn tuolla lavalla. Aluksi tanssittiin vain "pölkkypareina", siis pojat keskenään, ja hyvin se näytti sujuvankin. Mutta ennen pitkää saatiin myös "daameja", oikeata hameväkeä, ja se lisäsi karkeloon ainakin vilkkautta, joskaan ei väriä, sillä eivät ne Polangenin "daamit" liioin höyhenillään koreilleet. Asia oli nimittäin sillä tavalla, että kauppalan pääväestön muodostivat siihen aikaan juutalaiset, joiden pääammattina oli merenpihkakorujen ja -esineiden hiominen. Pojat kävivät niitä ostelemassa ja katselemassa ja tutustuivat samalla noiden juutalaisperheiden tyttäriin. Neitoset pääasiassa suorittivat merenpihkapalasten hiomisen miesväen ollessa enempi niinkuin mestareina. Kun juutalaiset huomasivat, että jääkäreillä oli ostohalua ja vähän -kykyäkin, alkoivat he myydä, mitä suinkin saivat kaupaksi. Niinpä ennen pitkää sai jokaisesta juutalaismurjusta ostaa paitsi käsitöitä, myös teetä ja hedelmiä, jonka vuoksi näitä ostopaikkoja alettiin nimittää "kahviloiksi" aina sen mukaan, montako tyttöä "kahvilan" isännällä oli. Niinpä oli kahden, kolmen, neljän j.n.e. "flikan" kahviloita. Suosituin oli kuitenkin "Jurvala", jossa oli ainakin viisi tyttöä talon puolesta ja lisäksi aina muutamia naapureistakin.

Nämä juutalaistytöt tulivat vähitellen jääkäreiden jokapäiväisiksi "tanssidaameiksi" kylpylän tanssilavalla. Aluksi eivät he osanneet ollenkaan tanssia, mutta ihmeen pian he oppivat. Oli huvittavaa nähdä jääkärien pyörivän "daameineen" valssin tahdissa tai kiitävän kiperää polkkaa tai masurkkaa. Kaikille tietenkään ei "daameja" riittänyt, mutta toiset tanssivat "pölkkypareina" yhtä tyytyväisinä. Eikä siinä tainnut suurta eroa ollakaan, sillä poikien "kiintymys" daameihinsa oli yksinomaan "platoonista". Aikaa oli runsaasti ja täytyihän se saada joten kuten kulumaan. Kummallisia nimiäkin näillä "daameilla" oli, kuten Itke, Baschke j.n.e. Mutta pian pojat antoivat heille myös erikoisnimiä. Niinpä eräs iso ja lihava juutalaisneitonen sai nimen "Isoliha", eräs toinen "Mäkipeura", muuan, joka kulki selkä hyvin taapäin kenossa sai nimen "Kenoveeva" j.n.e. Kun erään "daamin" tapana oli tanssien väliajoilla tiedustella pojilta: "Haben Sie alte Schuhe zu verkaufen" (onko teillä vanhoja kenkiä myytävänä), niin hän sai nimekseen "Alte Schuhe". Sellaista se oli ja siinä se aika kului. Mieskuorolaulua harrastettiin myös tavallisten n.s. "jääkärilaulujen" ohella. Mutta "jääkärilaulujakin" laulettiin aivan julkisissakin tilaisuuksissa, sillä eihän jääkäreitä lukuunottamatta paikkakunnalla kukaan ymmärtänyt ainoatakaan suomen sanaa.

Ratkaisu lähenee.

Näin työn ja levon vaihdellessa kului aika syksyyn, mutta komennuskunnan varsinaisesta käytöstä ei ollut vielä mitään tietoa. Parikymmentä miestä pienempinä ryhminä komennettiin kyllä erikoiskäyttöön, mutta siihen se rajoittui. Venäjältä ja kotimaasta Suomestakin alkoi kuulua yhä oudompia huhuja. Vallanku-

TOIVO KUISMA
itsenäisyysmiehenä ja aktivistina

Kirjoittanut *Eino I. Parmanen.*

Toivo Kuisma oli jääkärikapteeni, joka v. 1919 kaatui Aunuksen vapaustaistelussa. Siten päättyi nuoren sankarin elämä, miehen, jonka toiminta jääkärinä kyllä tunnetaan, mutta josta vain aniharvat tietävät, että hän jo aivan pienestä koulupojasta saakka on pitänyt päämääränään Suomen täydellistä itsenäisyyttä. Se ei ole ollut ainoastansa hiljaisuudessa uinuva ajatus, vaan hän on järkähtämättömällä tarmolla, milloinkaan otettaan hellittämättä, tehnyt kaikkensa valmistautuakseen itse ja innostaakseen toisiakin sitä ihanaa hetkeä varten, jolloin, tilanteen niin salliessa, voitaisiin nousta taisteluun Venäjää vastaan. Näin hän toimi jo koulupoikana, siten myös ylioppilaana, kunnes jääkäriliikkeen aika syntyi. Silloin hän lähti Saksaan, mutta kun sitten hänen syvästi rakastamansa isänmaan itsenäisyys oli saavutettu, ei tämäkään vielä tyydyttänyt häntä, sillä hänen unelmaansa sisältyi Suomi suurena, myös rajantakaiset heimot yhdistävänä valtakuntana, jonka itäistä rajaa Vienanmeri ja Äänisjärven aallot huuhtelisivat. Sentähden hän lähti Aunukseenkin. Hänen elämänsä on siten kuin kaunista sankarisatua, johon liittyy merkillisiä kuvauksia koulunuorison ja ylioppilaitten keskuudessa sortovuosina vallinneista itsenäisyysharrastuksista.

Kuisma oli maakauppiaan poika Antrean pitäjän Oravankydöstä. Syntynyt hän oli v. 1885 ja oli siis kaatuessaan Aunuksessa ainoastaan noin 34-vuotias. Viipurissa hän kävi Suomalaista realilyseota. Ollessaan v. 1901 sen viidennellä luokalla hän huhtikuun 28 päivänä lähti kolmen koulutoverinsa keralla kaupungin ulkopuolella olevaan Papulan metsään. Nämä olivat Toivo Pajari, Kosti Pajari ja Simo Paukkunen. Näistä viimeksi mainittu on nykyisin asemapäällikkönä, Toivo on toimitusjohtajana Helsingissä ja Kosti SOK:n laboratorion johtajana samoin pääkaupungissa. Pojilla oli Papulan metsässä salainen kokous ja päättivät he Kuisman aloitteesta perustaa keskuuteensa "Veljesliitto"-nimisen aktivistisen järjestön, jonka *päämääränä olisi toiminta Suomen itsenäisyyden saavuttamiseksi. Tarvittaessa velvoitti se vaikka kuolemaankin.* Tämä lupaus vahvistettiin valalla. "Veljesliiton" tuli olla ikäänkuin jonkinlaisena perusyksikkönä, jonka kautta aatetta levitettäisiin edelleen. Tarkoi-

---

mous alkoi saada sellaisia muotoja, mitkä tekivät Venäjän vastarinnan hyvin kyseenalaiseksi. Syyskuun 1 p:nä tapahtui Riian valloitus, ja Saksalaiset suunnittelivat parhaillaan Saarenmaan retkeä. Libausta saimme kuulla, että kaupunki oli täynnänsä saksalaisia hyökkäysjoukkoja, mikä taas jännitti siellä olevan jääkäripataljoonamme miesten mieliä. Saksan sotatoimien kehitys Kuurinmaan rannikoilla oli sitä laatua, että jääkärien toiveet päästä sotatoimiin kotimaan kamaralle elpyivät elpymistään. Lokakuussa vallattiin Saarenmaa ja Hiidenmaa. Venäjällä puhkesi uusi vallankumous, ja joulukuun 14 p:nä tehtiin aselepo Brest-Litovskissa, jota seurasivat rauhanneuvottelut.

Kotimaasta kuului yhä kummempia uutisia, sillä Suomen itsenäiseksi julistamisesta huolimatta venäläinen sotaväki ei poistunut maasta, vaan jäi vallankumouksellisen sosialidemokraattisen puolueen kiihkeimpien johtohenkilöitten kanssa lietsomaan bolshevistista vallankumousta Suomessa. Jääkärien mielet mustuivat sanomia tästä saadessaan. Kiihkeä halu päästä vapauttamaan kotimaa sortajista täytti mielet, mutta Saksan ja Venäjän väliset rauhanneuvottelut näyttivät panevan tien pystyyn. Kaikeksi onneksi nuo neuvottelut toki katkesivat ja vihollisuudet alkoivat uudelleen. Tammikuussa 1918 komennettiin "Sprengkommando Polangen" takaisin Libauhun pataljoonan yhteyteen, ja helmikuussa oli tilanne jo sikäli kypsynyt, että koko jääkärijoukko voitiin siirtää isänmaansa kamaralle suorittamaan sitä tehtävää, johon se oli valmistautunut.

Mutta Polangenin räjäytyskomennuskunnassa mukana olleiden jääkärien yksimielisenä mielipiteenä oli se, että tuo puoli vuotta Polangenissa oli sekä palveluksen että viihtyisyyden puolesta hauskin episoodi koko jääkäriaikana. Se antoi yksitoikkoiseen elämään uutta virikettä, ja mielenkiintoiset harjoitukset laajahkoine vapauksineen muodostivat erinomaisen kiinteän ja ehyen toverihengen ohella siitä sellaisen elämyksen, ettei paremmanpuoleinen kesälomakaan olisi vetänyt sille vertoja.

tuksena oli siis perustaa yhä uusia ryhmiä. Itsenäisyysajatusta oli levitettävä myös maaseudulle.

Kuisma oli hiljainen luonteeltaan ja vieraassa seurassa jopa harvapuheinen, mutta tuttavien piirissä hän saattoi innostuneena äkkiä muuttua hyvinkin kaunopuheiseksi. Hän oli niin nuoreksi koulupojaksi lukenut paljon historiaa. Etenkin hän ihaili Napoleonia sotapäällikkönä, Sprengtportenia itsenäisyysmiehenä ja Nuijasodan sankaria Ilkkaa. Näistä kolmesta henkilöstä hän puhui mielellään tovereilleen ja piti heistä myös esitelmiä. Tällöin hän aina lämpeni puhumaan myös itsenäisyysajatuksesta.

"Veljesliiton" toimintamuotoihin kuuluivat m.m. sotilastiedustelu ja vakoilu, harjaantuminen aseitten käyttöön ja maasto-oppi. Erikoisen huomion kiinnitti Kuisma siihen, että tutustuttaisiin tunnetuimpien sotapäälliköitten suorittamiin strateegisiin liikkeisiin. Tämä oli sentähden myös hänen mielialansa esitelmissä. Kun toiminta luonnollisesti oli tarkoitettu salaiseksi, käytettiin Kuisman keksimää salakirjoitusta. Yhteisiä kokouksia pidettiin tavallisimmin lauantaisin ja sunnuntaisin.

"Veljesliittoon" kuuluivat alussa ainoastaan jo mainitut neljä poikaa, mutta pian jäsenmäärä lisääntyi kymmeneen. Sitten toimintaa edelleen laajennettiin ulottuvaksi jokaiseen Viipurissa olevaan oppikouluun, mutta ei enää nimellisesti "Veljesliittona", vaan jonkinlaisena sotilaallisena värväysjärjestönä. Kuisma ei enää tällöin ollut Viipurissa, sillä hän oli kuvernööri Mjasajädoffin vaatimuksesta ollut pakoitettu eroamaan koulusta muutamien Antreassa pitämiensä puheitten johdosta. Hän jatkoi kuitenkin lukujaan tullen ylioppilaaksi v. 1904.

Suurlakon puhjetessa koululaiset muodostivat Viipurissa oman komppaniansa. Siinä oli toistasataa eri kouluista olevaa poikaa. Huomattava määrä näistä kuului koulupoikien keskeiseen salaiseen aktivistiseen järjestöön. Kun sitten suurlakon jälkeen myös Viipuriin perustettiin Voimaliiton osasto, muodostivat koulupojat neljä omaa komppaniaa. Aloitteentekijänä oli nytkin Toivo Kuisma, joka tarkoitusta varten oli saapunut Helsingistä Viipuriin. Näissä komppanioissa oli yhteensä noin 120—160 poikaa. Jokainen komppania piti erikseen harjoituksia. Toisinaan kokoonnuttiin myös yhdessä. Ampumaharjoituksissa käytiin Nuoraan ja Samolan seuduilla. Aseina oli mauserpistooleita.

Kun Kuisma oli tullut ylioppilaaksi, ryhtyi hän ahkerasti lukemaan venäjänkieltä ja opiskelemaan matematiikkaa. Hänellä oli tarkoituksena pyrkiä Venäjälle tykistökouluun saadaksensa siten oivallisen upseerikasvatuksen, mutta ainoastaan sentähden, että hän siten suuremmilla edellytyksillä voisi toimia Suomen itsenäisyyden hyväksi. Hän suorittikin pääsytutkinnon loistavasti, mutta ei tullut sittenkään hyväksytyksi.

Tällöin hän matkusti Unkariin. Hän oli saanut suosituksia m.m. Antti Jalavalta. Hän toivoi pääsevänsä siellä kadettikouluun, mutta vaadittiin, että hänen silloin tulisi olla Itävalta-Unkarin alamainen. Isänmaallisena mieleltään hän ei siihen suostunut, vaan palasi takaisin Suomeen. Myös kävi Kuisma Ruotsissa, mutta siitäkään matkasta ei ollut tuloksia.

Nyt Kuisma ryhtyi Helsingin yliopistossa lueskelemaan kemiaa, mutta ei suinkaan valmistuakseen kandidaatiksi, vaan perehtyäkseen erilaisten räjähdysaineitten valmistustapoihin. Myös suoritti hän tätä tarkoitusta varten kokeiluja.

Oli vuosi 1909. Silloin eräänä päivänä oli kokous Teerihuoneessa Ylioppilastalolla. Kutsut sinne oli välittänyt nykyinen maisteri K. V. Hoppu. Teerihuone oli aivan täynnä ylioppilaita. Useimmat näistä olivat kuitenkin karjalaisia. Näistä Toivo Kuisma ilmeisesti oli johtomies, jonka aloitteesta kokousta pidettiin. Hän piti siellä ainakin pari innostavaa puhetta, joissa hän hyvin tulisesti hahmoitteli mieleen Suomen tulevan itsenäisyyden. Valtiollinen tilanne maailmassa oli synkkenemään päin. Oli sentähden valveutuneina seurattava sen kehitystä ja valmistauduttava ajoissa vastaisen varalle, sillä ei tullut kysymykseenkään, että jäisimme jatkuvasti Venäjän vallan alaisuuteen, vaan oli meidän pyrittävä täydellisesti itsenäisiksi. Tämän ohjelman hän esitti siinä määrin selväpiirteisesti ja samalla mahdollisuuksiin tulevaisuudessa luottaen, että hänen puheensa eivät voi-

neet olla vaikuttamatta. Myös ehdotti hän, että eri osakunnista oli saatava nuoria miehiä, joitten oli osallistuttava tarkoitusta varten järjestettäviin erityisiin johtajakursseihin. Täten olisi kasvatettava upseeriaineistoa, joka vapaussodan puhjetessa kykenisi johtoon. Ehdoitus hyväksyttiin ja innostuneina useimmat läsnäolijoista heti ilmoittautuivat osanottajiksi kursseille.

Harjoituksia alettiin nyt pitää Yliopiston Voimistelusalissa. Kurssien johtajana oli maisteri Mauritz Mexmontan, joka antoi opetusta sapeli- ja florettimiekkailussa. Myös opetettiin myöhemmin lukukaudella sotilaallisia ryhmämuodostuksia j. n. e. Harjoituksissa, joita oli neljä kertaa viikossa, käytiin noin 20 miehen ryhmissä. Kaikkiaan osallistui kursseihin useampia kymmeniä ylioppilaita. Luonnollisesti nämä harrastivat myös ampumista käyden tarkoitusta varten Oulunkylän ampumaradalla. Isänmaallinen innostus oli yleinen ja kaikilla osanottajista oli selvillä päämäärä, johon oli pyrittävä, sillä jatkuvat sortotoimenpiteet herättivät vihan Venäjää vastaan yhä voimakkaammaksi.

Monenako lukukautena näitä n. s. johtajakursseja jatkui, en toistaiseksi ole onnistunut saamaan selville, mutta on niillä varmasti ollut oma suuri merkityksensä isänmaallisen hengen nostattajina. Siten ne myös, niinkuin Toivo Kuisma Teerihuoneessa pidetyssä kokouksessa puhuikin, ovat olleet valmistavina kursseina aseelliseen nousuun, jonka hän aavisti vielä kerran tapahtuvan. Kiinnostavaa näin ollen olisi myös tietää kuinka monta niihin osallistuneista on sittemmin ollut mukana jääkäriliikkeessä.

On luultavaa, että Kuisma hyvinkin pian huomasi, että Yliopiston Voimistelusalissa pidetyt johtajakurssit eivät vastanneet tarkoitustaan, sillä saatavissa oleva "upseerikasvatus" ei luonnollisesti ollut riittävä, vaan paljon perinpohjaisemmat ja monipuolisemmat opinnot olisivat olleet tarpeen. Hän ryhtyi sentähden suunnittelemaan ulkomaille lähtöä. Niinpä hänellä oli mielessä pyrkiä Ranskan muukalaislegioonaan, mutta luopui kuitenkin tästä ajatuksesta ja lopettaen kokonaan lukunsa Yliopistossa oli nyt erilaisissa toimissa, m. m. jonkun aikaa sanomalehtimiehenä.

Syttyi sitten maailmansota. Kuisma heti käsitti, että odotettu kohtalon hetki, joka toivottavasti ratkaisisi Suomenkin tulevan aseman, oli mahdollisesti nyt lähenemässä. Hän kuitenkin alussa epäröi mitä tehdä, sillä suurvaltakuntien välisen jättiläiskamppailun lopullisesta tuloksesta oli ennakolta vaikea mitään varmuudella sanoa. Syntyi silloin jääkäriliike. Heti hänkin oli tällöin valmis lähtemään Saksaan. Tosin hän ei ollut enää yhtä toivorikas kuin nuorena koulupoikana, mutta sisäinen verenääni oli entinen ja sydän kehoitti toimintaan. Vaistomaisesti hän myös tunsi, että valittu tie oli ainoa oikea, joka saattaisi viedä päämäärään, josta hän niin kauan oli uneksinut. Hän siis poistui maasta kohti tuntemattomia kohtaloita niinkuin muutkin jääkärit tekivät.

Vuodet vierivät. Ne olivat lohduttoman pitkiä, sillä paluu kotimaahan yhä viivästyi. Oliko siis jääkärien uhraus ollut turha? Saksa oli lukuisten vihollistensa ahdistamana joutunut rautaiseen puristukseen, josta sen oli vaikea selviytyä. Eikö näin ollen jääkäreitä laskettaisikaan Suomeen niinkuin heille annettu lupaus oli edellyttänyt?

Vihdoin he kuitenkin saapuivat. Tällöin Toivo Kuisman mieleen johtui hänen matkansa Unkariin. Antti Jalavan kehoituksesta hän oli käynyt Budapestin hautausmaalla nähdäkseen Frans Deákin haudan, mutta kun hän ei sitä löytänyt, kysyi hän neuvoa eräältä unkarilaiselta kansanmieheltä. Tämä vastasi: "Kuinka minä voin löytää Deákin haudan kun en ole vielä löytänyt Kossuthin hautaa?" Ajatellessaan tätä vastausta Kuisma tunsi voimansa sisäisesti ikäänkuin kasvavan. Unkarin vapaustaistelu oli v. 1849 tukahdutettu veriin, mutta sittenkin sen kansa kunnioitti vielä Kossuthia, vapausliikkeen suurta johtajaa. Mitenkä oli nyt Suomessa käyvä? Jos taistelu päättyisi onnettomasti, ei se sittenkään olisi ollut turha, sillä läpi kuolemankin varjojen nousee vapauttaan rakastava kansa uudelleen.

Ei kuulu tämän kuvauksen puitteisiin kertoa Toivo Kuisman osuudesta vapaustaisteluumme. Hän näki synnyinmaansa itsenäisenä. Se oli hänelle ihana elämys, mutta rientäen sitten myös Aunuksen vapaustaisteluun hän uinuu nut sankarina nurmen alla. Se on hänen elämäntarinansa itsenäisyysmiehenä ja aktivistina.

PANSARHJÄRTAN

Pansarhjärtan
vigda åt en idé,
låt mig er strävan
och er vilja se!

Avund jag känner
inför ert stolta mod,
dock jag är själv en
ättling av samma blod.

Framåt sträva vi,
hinder slå vi ned,
fråga ej efter
vila och lugn och fred.

Pansarhjärtan,
i blod och stoft och damm
utan tvekan
tåga vi obevekligt fram.

BERTEL GRIPENBERG

SUMMAN

THEODOR HENRIK BRUUN
Synt. 28. 11. 1893

CHARLES TH. BRUUN
Synt. 19. 4. 1892. Kaatui 24. 2. 1918

Suojassa Vehkalahden
ja Summan kartanon
vaiheilla joen kahden
tuo koti kuulu on!
Miss' aavan aallon harja
halk' uurtaa rannikon,
yleni veljessarja
peloton, moitteeton.

Nyt ylös miehet oivat,
kun kutsuu isänmaa!
Jo sotatorvet soivat
ja liput liehahtaa!
Näin viesti mailla kulki
ja vaati taisteluun.
Se sankarjoukkoon sulki
myös vapaaherrat Bruun.

Uudenmaan rakuunoihin
liittyvät Charles ja John.[1])
Ja hakkapeliittoihin
se verrattava on,
kun urhoisäin lailla
kanss' säiläin säihkyväin
rakuunat Hämeen mailla
käy punaryssää päin!

Komennus Vöyriin tuli:
"Nyt Pekkalaan Charles Bruun!"
Opinnot siihen suli,
hän jätti kaiken muun.
Täynn' intoa, jos kukaan,
hän saapui Pekkalaan
ja määräyksen mukaan
nous johtoasemaan.

Nyt miehet, ratsut entää
tulehen, taisteluun!
Vinhasti luodit lentää,
kun johdossa on Bruun!
Kun Korkeakosken rannan
hän aikoo miehittää,
lakin ja saappaan kannan
jo kuulat lävistää.

[1]) Nimet Charles ja John lausutaan: tšalz ja dzon.

SANKARIT

ARVID TH. BRUUN
Synt. 12. 9. 1898. Kuoli 19. 3. 1926

JOHN TH. BRUUN
Synt. 27. 6. 1895. Kaatui 5. 4. 1918

*Bruun joukkoansa johti
jo Väärinmajan luo.
Ruoveden hanget hohti,
kun ryntäs' urho tuo!
Vaan siellä osui luoti
Charles Bruunin ohimoon,
ja jalo veri vuoti
maan uhrimaljakkoon.*

*Ei sankarmieltä vailla
myös ollut toinen Bruun,
jok' urhoveljen lailla
riens' samaan taisteluun!
Västiläss', Kuhmoisissa
hän taisteli kuin mies!
Paikoissa polttavissa
hän neuvon aina ties!*

*John vapaaehtoisesti
käy kaikki partiot
ja mallikelpoisesti
suorittaa vartiot.
Kun Orivedelt' alkoi
tuo kulku kuumeinen,
taas säilät päitä halkoi
näin punaryssien.*

*Ja eskadroonassansa
jo kiidättää John Bruun
oivalla ratsullansa
Lempäälän taisteluun.
Iskettiin luona Laukon
tuimasti yhtehen.
Se jätti monen aukon
riveihin urhojen.*

*Syvästi iskut viilsi
puolin jos toisinkin.
Hangella hurme kiilsi
ja hyytyi haavoihin.
Ja täällä vihdoin kohtaa
nyt toinen veli, John
— kun lyönnit voittoon johtaa —
Charles-veljen kohtalon!*

Näin kertojamme jatkaa:
On loppu helmikuun,
kun joukot tuleen matkaa,
kun kaatuvi Charles Bruun.
Vaan veljen paarein luota
nyt lähtee taisteluun
taas veljessarjaa tuota
Arvid ja Henrik Bruun.

On ilta. Patterissa
vain yhtä täys' on työ,
jo varhain huomenissa
ja taas, kun saapuu yö!
Miehist' on uutterimmat
työhön ja taisteluun
ja aina alttihimmat
Arvid ja Henrik Bruun.

He saapuu Pietarsaareen,
jää jääkärtykistöön,
mi yhtyy suureen kaareen
hyökkääjäin rivistöön.
Haupitsit Oriveellä
ens' kerran ulvahtaa,
ja nuoret Bruunit siellä
nyt tulikasteen saa!

Taas ärjyy teräs, vaski,
kun taiston myrsky lyö
ja kaatuu kalman kaski,
kun uhrin vaatii työ!
On saatu ylväs voitto
kunniaks' urhojen,
ja vapauden koitto
on riemu sydänten!

Tuo Kangasalan harja
se valtaamaton lie!
Taas laukausten sarja,
niin auk' on sinne tie!
Ja hillittömään pakoon
jo vihollinen saa.
Kuin myrsky ruohon lakoon
sen tuli taivuttaa!

Kun voitonmalja juodaan
ja sarkka täysi on,
niin kilven päällä tuodaan
pois taistelusta John!
Taas paarein ääreen käyvät
Arvid ja Henrik Bruun,
ja sitten ennättäyvät
he jälleen taisteluun.

Nyt Tamperetta kohti
käy tuiman taiston tie!
Ken vastarintaan tohti,
sen heti surma vie!
Ja neljän ilman alta
nyt Tammer saarretaan!
Siell' idän inhavalta
on saatu horjumaan!

Ja valkojoukot sulkee
nyt punapedon suun!
Kun Viipuriin ne kulkee,
haavoittuu Henrik Bruun.
Vaan Arvid kesken tulta:
"Jos nyt ma kaadunkin,
saa isä, äitikulta
kotihin Henrikin!"

Kun sankarveren hinnoin
on pelastettu maa,
ja urhot uhkein rinnoin
kotihin palajaa,
niin Bruuneist' tieto kulkee:
kaks' Summan koti saa,
mutt' toiset kaksi sulkee
poveensa isänmaa!

T. T. Karanko.

KIRJE

Raudaskylä, 27/3 -34.

Vapaussodan Kenttäharmaat r.y:n Huoltojaosto.

Helsinki.

Sain äskettäin eräältä rintamatoverilta "Vapaussoturi"-nimisen julkaisun, josta huomasin, että Helsingissä on myöskin jonkinlainen huoltojaosto toiminnassa Vapaussodan Kenttäharmaat r. y:n toimesta. En tiedä, onko mainittu jaosto toiminut jo pitemmänkin ajan, mutta sydämeni sykähti ilosta tuon huomion tehtyäni: vielä on toivoa, Suomiäiti muistaa vielä unhoitettuja poikiaan.

Tämä "Vapaussoturi" palautti taas muistiin ne ajat, joita mielikuvissaan on niin monta, monta kertaa tämän kuudentoista vuoden aikana joutunut muistelemaan. Silloin tuli myöskin kevät, aurinko sulatti Hämeessä hankia, joilla punotti Suomen miesten ja poikien hurme — loppui sota, vihollinen oli lyöty, vankina ja ryssät rajan takana. Vapaus oli koittanut, kauan kaipauksella unelmoitu. Se oli Suomen suuri päivä. Ihanalta tuntui taasen tarttua auraan ja kuokkaan — asua maassa vapahassa, askarrella rauhan töissä.

Vähitellen alkoi kuitenkin kommunistin poikki lyöty käärme elää, sitä elätettiin, kasvatettiin, huolella hoidettiin, ja se kasvoi — — ja hallitsi. (työmaaterrori). Punainen jäsenkirja olisi pitänyt olla jos töihin pyrit, (hyi hävettää) ja lakiasäätävässä eduskunnassakin jo istui korkeasti palkattuina entisiä isänmaanpettureita, monista muista viroista ja toimista puhumattakaan, jotka ovat täytetyt maansa myyneillä juudaksilla ja heidän suosikeillaan. Samanaikaisesti taistelee nälissään ja vailla verhoja ja suojaa moni mies, jota kuusitoista vuotta sitten kutsuttiin kauniisti sointuvalla nimellä "Suomen Vapaussoturi", joka nimi vieläkin sen omassa korvassa soi niin kauniilta. Taistelee varatyömailla metsätöissä ja minkä missäkin epätoivoista taistelua olemassaolonsa puolesta, koettaen kasvattaa nousevaa polvea käymään isiensä teitä.

Minulla olisi asiaakin, kun rohkenisin sen esittää. En ole koskaan kerjännyt ja siksi se tuntuu niin vaikealta. Ehkäpä ensin esittelen vähän itseäni, en ole tehnyt mitään erikoista vaikka olenkin ottanut osaa Suomen vapaussotaan. Olen pienen talon poika Nivalasta, josta naimisiin mentyäni olen saanut pienen palstan maata ja sille rakentanut mökkini, kansakoulun ja kansanopiston käynyt, suorittanut sotapalveluksen Kaartin jääk.pat. kkk:ssa, aselaji, jossa vapaussodassakin palvelin, ja ehkä sekin osaltaan vaikutti, että olin kouluutusaliups. koulussa. Nivalan suojeluskuntaan olen kuulunut sen perustamisesta alkaen ja olen sen lipunkantajaksi tehnyt valan. (Lähemmät tiedot voitte saada m.m. jääk.vääp. J. Koutonen, Nivala.) Olen kaksi vuotta jo ollut perin tukalassa taloudellisessa tilassa ja koettanut saada elatustani valokuvauksella, johon hädissäni olen turvautunut. Syksyllä sain olla 30 päivää ojankaivussa, jossa tapaturmaisesti loukkaannuin selkään (kylkiluu irti selkärangasta), joka otti taasen pitkän ajan parantua ja nyt viimeksi helmikuulla 10 päivää valtion soranajossa ylösottajana. Vaikka minulla on 8 lasta, joista vanhin täytti helmikuussa 11 vuotta ja nuorin on 7 kk., en ole vielä kunnalta apua pyytänyt (siitä saatte tiedon kunnallislautakunnan esimieheltä, H. E. Olkkonen, Nivala). Vaikkakin, se täytyy myöntää, puutetta on ollut, on monestikin, mutta niin ihmeeltä kuin se tuntuukin, elämme vielä kaikki. Valokuvaajaksi olen opetellut nälän ollessa oppimestarina ja

Kirjoittaja perheineen.

se on ala, jossa vasta-alkajan, jolle tulee epäonnistumisia, on todella yritettävä, sillä oppineemmat ja paremmilla välineillä varustetut tahtovat viedä leivän suusta. Kun olisi tilaisuutta saada edes pari viikkoa opiskella lisää esim. Helisngissä, niin uskoisin paremmin kilpailussa selviäväni, voisikohan Teidän huoltojaostonne ottaa tällaista ehdotusta harkittavaksi? Ja vielä olen niin pukuni puolesta puutteellisesti varustettu kun en ole saanut uutta takkia sitten kun naimisiin menin, kaikki on täytynyt yrittää lasten päälle mitä suinkin ja niiltäkin poloisilta puuttuu nyt kenkiä. En saata enää luetella, tiedän, että varmaan Teillä on monta avustettavaa ja käyttövaroista puute, mutta tulin ajatelleeksi jos voisitte edes jotakin käytetyitä lasten kenkiä lähettää kun tässä on jokimatkaa lapsilla kouluun 2 ½ km. (3 käy koulussa) ja on vettä jäällä, niin on niin surkeata nähdä niiden kulkevan märin jaloin, eikä voi mitään. En minä-

(Jatkuu siv. 40)

KALPAMME KIRPOSI

VAPAUSSODAN VALKOISILLE INVALIIDEILLE

Kun kamppaili Suomen valkoinen kansa
sotakentillä, puolesta kunniansa;
Mitä uhreja meiltä ne vaatinevatkaan,
sitä urkittu ei, me vain läksimme matkaan,
sinne, miss' oltiin miehiä vailla.
Ja innolla iskimme isien lailla.

Isänmaanrakkaus työtämme johti
kun pelvotta kuljimme kuolemaa kohti.
Voitontähtenä tiellämme loisti,
voimia antoi ja pelkomme poisti,
kärsivän kansamme aamunkoitto.
Suomen valkoisen armeijan voitto.

Me vannomme: askel ei horjunut meillä,
kun terveinä toimimme taistelun teillä.
Tuskat ja haavat ne tarmomme veivät.
Pelko ja arkuus, nuo konsana eivät
sankarin kulkua tukkia saata,
kun käsky on suojata isienmaata.

Reippaina aina me astuimme myötä.
Tunnolla teimme me tapparatyötä.
Silmissä siinteli sankarihauta
silloin kun haastoivat lyijyt ja rauta.
Mutt' kulkumme katkaisi kohtalo halpa:
kesken kamppailun kirposi kalpa.

Kun maalihin singahti punainen luoti;
kun kirveli haavat, ja hurmetta vuoti,
ja silmissä siinti jo matkan pää.
Ei voinut se mieltämme järkyttää.
"Jos viel' olis voimia jonkunverran,
niin innolla iskemme vieläkin kerran."

Näin oli aikomus, niin sanoi järki.
Mutt' kohtalo kaunihit unelmat särki.
Toisille pyssyt ja tapparat jäivät.
Meille vain tuskat, ja huolien päivät.
Toki silti me toivoimme aikaa uutta:
vaivoista vapaata tulevaisuutta.

Mutta palkaksi saimme vain leivän niukan,
kainalosauvat ja säälIä hiukan.
Rintahan vielä jäi tuskainen tunto,
ett' poissa on tarmo ja taistelukunto.
Ne uhriksi sai tämä isienmaa.
Tämä tieto se tuskia vaimentaa.

E. B. Höijer.

Kapteeni Karl Viktor Linderoos punaisten ahdistamana

Kirj. *Eino I. Parmanen.*

"Kasvaako maine tanterella vaan,
jot' uljaan urhon veri kostuttaa,
ja eikö aseetonkin toisinaan
voi miehuutt' osoittaa?"
(Runeberg "Maaherrassa".)

Karl Viktor Linderoos ei ole jääkäri, mutta hän on kuitenkin ollut jääkäriliikkeen miehiä. Maailmansodan syttyessä v. 1914 hän oli poliisikomisariona Kemissä. Seuraavana vuonna sijoitettiin kaupunkiin venäläistä sotaväkeä rajavartiostoksi ja huolehtimaan rannikon vartioinnista. Usein venäläiset esiintyivät suorastaan röyhkeän mielivaltaisesti, mutta isänmaallisena mieleltään ja luonteeltaan järkähtämättömän lujana Linderoos ominaisuudessaan poliisipäällikkönä oli laillisten oikeuksiemme tinkimättömänä puoltajana. Siitä aiheutui paljon rettelöitä. Niinpä kerrankin, tämä tapahtui elokuun 10 päivänä v. 1915, siltavartioston päällikkönä oleva kapteeni Bruderman tunkeutui hänen asuntoonsa mukanaan osasto sotamiehiä. Vangiten Linderoosin hän vei tämän kansliaansa. Humalassa ollen Bruderman siellä repi, raastoi ja potki tätä tuon tuosta uhaten myös pistoolilla. Aseettomana Linderoos ei voinut tehdä vastarintaa eikä siihen muutenkaan olisi ollut mahdollisuutta, sillä Bruderman oli turvakseen komentanut neljä sotamiestä pistimet kivääreissä. Minkäänlaiset uhkaukset eivät kuitenkaan saaneet Linderoosia alistumaan, vaan edelleenkin hän pelkäämättömän rohkeana vastusti kaikkia mielivaltaisia määräyksiä. Pian hän erittäin tarmokkaasti osallistui myös jääkäriliikkeeseen auttaen parhaimpansa mukaan niitä, jotka Kemin etapin kautta pyrkivät Saksaan. Seurauksena oli, että viranomaisten epäilykset vähitellen heräsivät ja Linderoos eroitettiin poliisikomisarion virastaan kenraalikuvernööri Seynin käskystä marraskuun 11 päivänä v. 1916. Kaikesta tästä on lehtori K. A. Wegelius teoksissaan "Aseveljet" ja "Routaa ja rautaa", II osa, antanut erittäin mielenkiintoisen kuvauksen. En sentähden yksityiskohtaisemmin koskettele näitä mainittuja tapauksia, vaan kerron Linderoosin myöhemmistä vaiheista, joita aikaisemmin ei ole tunnettu. Ne jännittäväisyydessään muistuttavat seikkailuromaania, sillä punaisten ja myös venäläisten ahdistamana hän on kokenut paljon, mutta lannistumattomana sittenkin, kuolemankin uhatessa, hän on pysynyt uskollisena niille tunteille, jotka isänmaataan tulisieluisesti rakastavasta miehestä tekevät sankarin.

Maaliskuussa v. 1917 tapahtuneen vallankumouksen jälkeen oli Linderoos nimitetty poliisikomisariokseksi Haminaan. Entiset poliisit oli siellä eroitettu ja paikallinen Työväenyhdistys oli näitten sijaan valinnut omasta keskuudestaan järjestysmiehiä n. s. miliisin, jonka virallisena nimenä oli Suomen järjestysmiesten liiton Haminan osasto N:o 12. Sen johtajana oli H. A. Bly, joka siis oli jonkinlaisena ylikonstaapelina. Linderoos koetti kasvattaa miehet laillisen esivallan mukaisiksi poliiseiksi, mutta siinä hän ei onnistunut, sillä vallankumouksellinen hurmahenkisyys oli tehnyt heidät punaisiksi. Etenkin Bly oli erittäin kiihkeä mielipiteiltään. Kaupungissa oli myös voimakas punakaarti, joka veljeili siellä runsaslukuisena olevan venäläisen sotaväen kanssa. Samoin teki muukin työväki ja jopa miliisikin.

Oli aivan ilmeistä, että työväki suhtautui vihamielisesti muihin puolueisiin. Samoin oli monin paikoin muuallakin maassa viitaten lukuisat väkivaltaiset teot siihen, että levottomat ajat olivat lähestymässä. Oli sentähden välttämätöntä ryhtyä vastatoimenpiteisiin siltä varalta, että työväki yhtyneenä venäläisiin nousisi taisteluun omia kansalaisiaan vastaan. Tämän

johdosta Haminassakin pidettiin kokouksia suojeluskunnan perustamiseksi. Linderooskin oli mukana näissä kokouksissa ja pyydettiin häntä esikuntaan jäseneksi. Hän antoi kuitenkin kieltävän vastauksen perustellen kantaansa sillä, että hän jo ominaisuudessaan poliisipäällikkönä oli velvollinen huolehtimaan järjestyksestä, minkä hän myös parhaansa mukaan tulisi tekemään. Hän ei sentähden virka-asemassaan halunnut suoranaisena jäsenenä liittyä suojeluskuntaan, mutta oli valmis milloin tahansa sen toimintaa tukemaan.

Miliisi oli jollakin tavoin saanut tiedon näistä kokouksista ja myötätunnosta, jota Linderoos osoitti suojeluskuntaa kohtaan. Tämä saattoi sen vihamielisen epäluuloiseksi ja syntyi pian rettelöitä, jotka vähitellen kärjistymistään kärjistyivät. Lopulta ne veivät siihen, että miliisiin kuuluva miehistö vaati Linderoosin toistaiseksi eroamaan toimestaan.

Jo tätä ennen oli Linderoos joutunut selkkauksiin myös venäläisen sotaväen kanssa. Marraskuun 13 päivänä olivat sotilaat kadulla pidättäneet Haminassa parturiliikettä harjoittavan Armas Tuunasen sen johdosta, että olivat huomanneet hänen sadetakkiinsa käärittynä kantavan aseita. Nämä he samalla takavarikoivat ja veivät Tuunasen rykmenttiin, jossa hän kuitenkin lyhyen kuulustelun jälkeen tunnettuna kaupunkilaisena vapautettiin. Noin klo 13,30 saapui sitten Poliisilaitokselle venäläinen sotamies, joka ilmoitti kuulusteluja suorittaneen sotilaskomitean puolesta tapahtumasta ja vaati sen nimessä, että Tuunasta oli tutkittava. Linderoos lähettikin heti hakemaan tämän. Poliisilaitoksella Tuunanen kertoi, että hänellä lähtiessään kotoaan Viipurin esikaupungista oli sadetakissaan ollut vanha, vuoden 1890 mallinen itävaltalainen kivääri, 20 siihen kuuluvaa panosta, haulikko ja sen piipussa pari patruunaa. Nikolainkadulla olivat sotilaat takavarikoineet aseet. Kiväärin oli noin 2½ vuotta sitten tuonut muistona rintamalta vanhempi aliupseeri Poljakovskij käydessään Haminassa vaimonsa luona lomalla. Hän oli myynyt kiväärin levyseppä Oskar Lindbergille, jolta Tuunanen oli ostanut sen joitakin kuukausia myöhemmin. Haulikon, joka oli kaksipiippuinen, hän oli ostanut Haminan entiseltä poliisikomisariolta Vilho Hisingeriltä. Aseet hän väitteensä mukaan oli ottanut mukaansa sentähden, että hän oli luvannut haulikon lainaksi metsästysretkelle aikovalle kelloseppä Hj. Antikaiselle ja myydäkseen kiväärin eräälle kalastajalle, joka oli ilmoittanut tarvitsevansa sitä hylkeitten ampumista varten. Linderoos kuulusteli nyt useita henkilöitä, mm. jo mainittua aliupseerin vaimoa, jolloin Tuunasen kertomus yksityiskohdissaan osottautui oikeaksi. Sitten Linderoos meni sotilaskomiteaan selostamaan tutkimusten tuloksia. Vähän myöhemmin saapui tältä kirjelmä, jossa se ilmoitti jättävänsä asian kokonaan Poliisilaitoksen käsiteltäväksi. Tällöin Linderoos, koska tutkimuksissa ei ollut ilmennyt mitään, joka olisi antanut aihetta vangitsemiseen, vapautti syytetyn.

Tähän ei kuitenkaan juttu päättynyt. Illalla klo 21 saapui Poliisilaitokselle kaksi sotilasta, jotka vaativat Tuunasta haltuunsa. Linderoos sanoi jo vapauttaneensa tämän koska ei ollut mitään lainvastaista ilmaantunut. Sotilaat soitettuaan tällöin komitealle vaativat, että Linderoosin oli uudelleen pidätettävä Tuunanen ja lähetettävä tämä sotilaskomitealle. Hän kuitenkin jyrkästi kieltäytyi siitä lausuen, että hänellä ei ollut oikeutta Suomen lakien mukaan vangita tätä koska ei ollut mitään rangaistavaa tekoa tapahtunut. Sotilaat vetosivat silloin vallankumouksellisten määräysten tuomiin velvoituksiin, mutta Linderoos selitti, että hän ei aikonut niitä noudattaa, vaan ainoastaan Suomen lakia. Silloin sotilaat poistuivat ja Linderoos lähti asuntoonsa.

Jo hetken kuluttua soitti hänelle sinne venäjänkielinen mies, joka sanoi olevansa sotilaskomitean jäsen. Hän oli Poliisikamarilla ja pyysi Linderoosin tärkeässä asiassa viipymättä tulemaan sinne. Tämä lähtikin, mutta, joutuakseen nopeasti, pelkästään lyhyessä takissa.

Kun Linderoos lähestyi Poliisikamarin ovea, huomasi hän tämän ulkopuolella joukon venäläisiä sotamiehiä. Nämä työnsivät hänet väkivaltaisesti sisään. Siellä oli kolme upseeria ja myös muita venäläisiä. Upseereilla oli pistooli kädessä, yhdellä heistä kaksi. He ojensivat pistoolit häntä kohti ja sotilaat toimittivat määräyksestä ruumiintarkastuksen. Tällöin löytyi taskusta pienikokoinen browningpistooli. Ei auttanut Linderoosin selitys, että hänellä poliisipäällikkönä oli oikeus sen kantamiseen. Raivostuneina upseerit hyökkäsivät häneen kiinni, vetivät, raastoivat ja tyrkkivät häntä. Sitten he antoivat vangittuna viedä hänet päävartioon, jossa hänet suljettiin kylmään, lämmittämättömään koppiin. Myös Tuunanen tuotiin päävartioon.

Seuraavana päivänä kumpainenkin lähetettiin pistimillä varustetuilla kivääreillä aseistettujen sotilaitten saattamina Helsinkiin määräyksellä, että heidät oli vietävä Keisarillisessa palatsissa olevan meriväenkomitean tutkittaviksi. Näin myös tapahtui, mutta komitea ei

ryhtynytkään kuulusteluja toimittamaan, vaan lähetti heidät Santarmihallituksen entiseen taloon Korkeavuorenkadulla. Lyhyen kuulustelun jälkeen täällä, joka tapahtui aamuyöstä, molemmat passitettiin aseistettujen sotilasvartioitten saattamina Lääninvankilaan Katajanokalle, jossa oli myös venäläinen sotilasvankilaosasto. Täällä Linderoos sai olla mielivaltaisesti vangittuna marraskuun 17 päivään, jolloin hän vasta uudelleen joutui kuulusteltavaksi ja vapautettiin.

Kun Linderoos nyt palasi takaisin Haminaan, oli miliisi tällä välin siellä yhdessä punakaartin kanssa sulkenut liikkeitä, toimittanut kotitarkastuksia ja ase-etsintöjä suojeluskuntalaisiksi epäiltyjen luona ja muutenkin esiintynyt omavaltaisesti. Seurauksena oli, että sen miehistö marraskuun 23 päivänä piti Blyn johdolla kokouksen esittäen sitten Linderoosille pöytäkirjanotteen, jossa tätä toistaiseksi vaadittiin eroamaan virastaan ja poistumaan paikkakunnalta. Nimellisesti vedottiin erimielisyyksiin, joita Linderoosin kanssa oli syntynyt, mutta todellisena syynä, niinkuin jo on mainittu, oli se, että oli saatu tietää hänen olleen läsnä kokouksissa, joissa oli Haminaankin päätetty perustaa suojeluskunta.

Vaatimus Linderoosin eroamisesta uusittiin joulukuussa useampaan kertaan, mutta kun hän ei alistunut sitä noudattamaan, ajoi miliisi hänet eräänä päivänä ulos Poliisilaitoksesta. Linderoos ei kuitenkaan taipunut, vaan saapui uudelleen virkaansa hoitamaan. Näin meni joitakin päiviä. Silloin miliisin pyynnöstä saapui punakaartilaisia avuksi ja Linderoos, kun hän ei vastarinnatta poistunut, kannettiin väkivaltaisesti ulos. Samalla uhattiin, että jos hän vielä kerran palaa Poliisilaitokselle, ei hän enää "hengissä" sieltä lähde. Kun tilanne nyt oli näin kärjistynyt, ei Linderoos enää, neuvoteltuaan asiasta ensin Viipurin läänin v.t. kuvernöörin Valfrid Suhosen kanssa, mennyt virkaansa, vaan pysytteli kotonaan, mutta tämäkään ei tyydyttänyt miliisiä. Eräänä päivänä se kivääreillä ja muilla aseilla varustautuneitten punakaartilaisten kanssa kävi hakemassa Linderoosin tämän asunnosta, kuljetti hänet rautatieasemalle ja karkoitti kaupungista.

Linderoos matkusti nyt Viipuriin, jossa hän sai toimen Lääninhallituksessa. Näin kului aika helmikuun 2 päivään. Silloin punakaarti aamuyöstä toimitti kotitarkastuksen "Hotelli Suomessa", jossa Linderoos asui. Hänet vangittiin ja samoin kuusi tahi seitsemän muuta miestä. Kaikki vietiin asemalla olevaan halliin, jossa heidät komennettiin kääntymään kasvot seinään päin ja olemaan liikkumattomina asennossa. Näin he saivat seisoa noin neljä tuntia. Jos joku uupumuksesta hiukankin horjahti tahi ryhti kävi väsymyksestä veltoksi, painelivat punakaartilaiset heti pistimillä tätä sääriin lausuen kauheita uhkauksia.

Linderooskin sai monta iskua, ja yksi niistä oli niin raju, että pistin viilsi hänen oikeaan sääreensä syvän, verta vuotavan haavan. Tämä lisäsi vain punaisten riemastusta, sillä he tunsivat suorastaan nautintoa turvattomien vankiensa rääkkäämisestä. Etenkin riehui hurjana eräs Rovaniemeltä kotoisin oleva jätkä, joka tunsi Linderoosin ulkomuodolta ja oli hänelle vihoissaan siitä, että tämä aikoinaan Pohjanmaalla oli vanginnut hänen veljensä syyllisenä johonkin rikokseen. Hän vaati, että Linderoos olisi ammuttava. Tuon tuosta punakaartilaiset pistivätkin panoksen piippuun ja karkeasti kiroten ojensivat kiväärinsä, mutta eivät sitten kuitenkaan laukaisseet asettaan.

Vihdoin Linderoos vietiin erääseen sivuhuoneeseen. Siellä istui pöydän takana mies, jolla oli päässä korkea, valkoinen lakki ja rinnalla ristikkäin kulkevia hihnoja. Hän oli julmuudestaan kuuluisa "verikenraali" Kalle Kaljunen. Hänellä oli edessään pöydällä kaksi pistoolia. Komentaen Linderoosin seisomaan lähellä seinää, mutta häneen päin kääntyneenä, hän alkoi kuulustelun hiljaisesti hyrräävällä äänellä, mutta samalla pilkallisen ivallisena. Hän halusi tietoja suojeluskunnasta Haminassa ja Viipurissa, niitten jäsenistä, nimistä ja osoitteista sekä asevarastojen kätköpaikoista. Miltei joka kysymystään hän säesti laukaisemalla pistoolejaan. Näennäisesti hän ei laisinkaan tähdännyt, sillä ampuessaan hän vain hiukan heilautti käsivarsiaan. Sittenkin hän ampui erittäin tarkasti. Kuulat hipoivat ympyrässä Linderoosin päätä niin läheltä, että moni niistä ponnahti seinästä takaisin hänen takaraivoonsa aiheuttaen kuhmuja ja verinaarmuja.

Hermostolle mitä kiduttavinta kuulustelua kesti tällä tavoin vähintäinkin puoli tuntia, mahdollisesti tunnin Linderoosin tunnustamatta mitään. Sitten punakaartilaiset veivät hänet kaupungin ulkopuolella olevalle mäelle, latasivat kiväärinsä ja Linderoos maalitauluna tähtäsivät, mutta tämäkään peloitus ei saattanut vankia puhumaan. Silloin he kuljettivat hänet ensimmäiselle poliisiasemalle. Siellä hän suljettiin pieneen koppiin, jossa jo ennestään oli niin monta pidätettyä, että kaikki eivät mahtuneet pitkälleen asfalttilattialle, joka oli makuusijana, vaan oli toisten nukkuessa aina muu-

tamien valvottava. Minkäänlaisia vuodevaatteita ei ollut, eipä edes olkia saatu käytettäviksi.

Linderoos oli Poliisiasemalla pidätettynä monta päivää. Sitten hänet vietiin sieltä edelleenkin vangittuna Ruotsalaiselle Tyttökoululle, jossa pidätettyjen olo oli siedettävämpi. Kun hän sielläkin oli ollut muutaman päivän, tarjottiin hänelle Lääninhallituksessa, jossa punaiset olivat tällävälin anastaneet itselleen vallan, hyväpalkkainen toimi, jos hän suostuisi heitä neuvomaan ja näyttämään heille papereita. Linderoos kysyi minkä hallituksen alaisena Lääninhallitus oli. "Kansanvaltuuskunnan", vastattiin hänelle. Silloin hän jyrkästi kieltäytyi ryhtymästä minkäänlaiseen toimeen siellä. Seurauksena oli, että häntä vastavallankumouksellisena ryhdyttiin nyt syyttämään Vallankumousoikeudessa. Häntä ei kuitenkaan tuomittu, sillä mitään ei voitu todistaa. Vallankumousoikeus samalla vapautti hänet. Tämä tapahtui helmikuun 28 päivänä, mutta oli hänen joka päivä käytävä ilmoittautumassa "Viipurin järjestyslaitoksen I:ssä piirissä.". Näin hän tekikin huhtikuun 8 päivään saakka, jolloin sai tietää, että ilmoittautumassa käyviä oli alettu väkisin viedä rintamalle punaisten riveihin. Sinne hän ei halunnut mennä, vaan päätti piiloutua.

Seurasi nyt mitä jännittävin aika. Ensin Linderoos asui kolmen neitosen luona. Piilopaikaksi siellä oli järjestetty likavaatteiden komero, joka oli niin korkealla, että sinne oli kiivettävä. Eräänä päivänä saapui asuntoon punakaartilaisia kotitarkastukselle. He tutkivat joka sopen ja eräs heistä huomasi myös vaatekomeroon vievän oven. Hän aikoi tarkastaa komeroa, mutta yksi neitosista oli ehtinyt heittää Linderoosin syliin sinne likaisia pyyhinliinoja. Vetäen näitä alas neitonen neuvokkaana selitti punakaartilaiselle: "Niinkuin näette, ei siellä ole muuta kuin likaisia vaatteita". Silloin mies toisten punakaartilaisten seurassa poistui. Nyt Linderoos muutti toiseen asuntoon. Siellä oli suuri kirjoituspöytä, jonka toisessa sivuosastossa oli hyllyjä. Hän otti nämä pois ja valmisti itselleen piilopaikan pöydän sisään. Eräänä päivänä punakaartilaisia saapui kotitarkastuksille tähänkin asuntoon, mutta eivät voineet aavistaa, että kirjoituspöydän sisään oli mies kätketty. Siten Linderoos pelastui. Sitten hän muutti jälleen entiseen asuntoonsa jo mainitun kolmen neitosen luo. Siellä hän piileskeli kunnes valkoiset valloittivat Viipurin.

Karl Viktor Linderoos ei ole siis suoranaisesti joutunut mukaan taisteluihin, mutta on hän kuitenkin omalta osaltaan, mitä vaikeimmissa olosuhteissa toiminut tavalla, joka on todistuksena jalosta, pelkäämättömästä sankarimielestä. Kieltämättä myös hänen ansionsa jääkäriliikkeessä ovat suuret, mutta vaatimattomana luonteeltaan ei Linderoos milloinkaan puhu saavutuksistaan ja niistä kärsimyksistä, joita hän sekä venäläisten että punaisten ahdistamana on joutunut kokemaan. Hän on pitkä, reipasryhtinen mies ja edelleenkin isänmaataan yhtä tulisesti rakastava kuin ennenkin. Vapaussodan jälkeen hän on suorittanut aktiiviupseeritutkinnon ja on nykyisin kapteenina adjutantin virka-asemassa Helsingin komendanttivirastossa.

KIRJE

(Jatkoa siv. 35)

kään, kuten moni muukaan asetoverini liikoja varusteita silloin 1918 saanut. Kengät sain Vilppulassa ja lakin Tampereella. Oma oli körttinuttu Hauholla 28/4 -18 ja sama oli takki kotiin tullessa 13 p. toukok., jolloin Järvelän as. kotia lähdimme. Silloin en tarvinnut, nyt tarvitsisin, mutta 16 vuotta on pitkä aika ja moni voi unohtaa, että silloin hoiteli konekivääriä eräskin pieni körttipoika Nivalasta, jonka sankarihaudassa 9 Nivalan poikaa, sinä päivänä kaatuneita, lepää toisten toveriensa rinnalla. (Hauholla kaatui 9 Nivalan poikaa). Raskain mielin vietti silloin 28 päivän huhtikuun iltaa pataljoonamme eloon jäänyt miehistö Tuuloksen Juttilassa, 580:sta jälellä vain toistasataa. Vapaussodan taisteluista ja voitoista on kerrottu paljon, ne on ollut voiton päiviä, Hauhon taistelu oli tappion päivä, mutta siitä huolimatta kunniakkaan taistelun päivä, sillä kuolemaa halveksien hyökkäsi joukkomme saarroksiin joutuneenakin ja päällikkönsä kaaduttuakin päin vihollisen ylivoimaa ja suojaisia asemia. (Kaat. kompp. pääll. luutn. Lindström ja luutnantti Vuolle-Apiala). Jälkeenpäin on arvosteltu, että rintaman komentaja Bergström aliarvioi vihollisen voimat (tod. 5000) eikä varmistanut Hovin kartanosta Kokkilaan menevää tietä, joten vihollinen voi saartaa joukkomme. — Takerrun aina näihin muistelmiin. Tahdon vielä sanoa, tehkää vain työtä ja antakoon Korkein Teille voimia ja siunausta siinä jalossa työssänne, jota teette puutetta ja köyhyyttä kärsivien unohdettujen aseveljien auttamiseksi. Jos voitte jotakin hyväkseni tehdä ja tarvitsette sitä varten lisätietoja, annan niitä auliisti. Liitän oheen kuvan perheestäni.

Kunnioittaen

Väinö Ruuttunen.

Os. Raudaskylä.

Muistakaa vapaussodan valkoisia invaliideja

TULEVAISUUDEN *rintamantakainen sota*

Kirj. *Kaarlo Mantere.*

Puheen ollessa sodasta on ilman muuta pidetty selviönä, että sitä käyvät sotatoimiin harjoitetut joukkomuodostelmat, armeijat, määrättyjen paikkakuntien kautta kulkevalla rintamalinjalla, joko hyökkäämällä edeten, vihollisen maa-alueita valloittaen tai puolustamalla torjuen päälle käyvän vastustajan hyökkäyksiä, oman valtakunnan maa-alueita suojellen. Tämä käsitys sodasta onkin aivan oikea, tai paremminkin — on ollut. Maailmansodan aikana nimittäin otettiin käytäntöön ja kehitettiin melko pitkälle sekä lento- että kemiallinen ase. Ja nämä aseet yhdessä voivat muuttaa koko tähänastisen käsityksen sodasta, ja siirtää sen tapahtuvaksi, varsinkin sodan alkupäivinä, varsinaisen rintaman taakse, *siviiliasutusta* vastaan.

Tulevan sodan ilmenemismuodot ovat jo useita vuosia olleet, niin koti- kuin ulkomaissa, niin sotilas- kuin siviilihenkilöiden kesken, vilkkaan pohdinnan alaisina. Jokainen sota tuo tullessaan uusia toimintamuotoja. Viime maailmansota poikkesi luonteeltaan täydellisesti aikaisemmista sodista ja varmaa on, että uusi sota taas eroaa sodankäyntiluonteessa maailmansodasta. Muutokseen tulee suuressa määrin luultavasti vaikuttamaan lentoaseen kehitys, joka puolestaan tekee mahdolliseksi ei vain rintama-alueen vaan myös kotialueen joutumisen vihollisen hyökkäyksen kohteeksi. Varmana voidaan edelleen pitää, että vihollinen suorittaessaan hyökkäystä kotialuetta ja sen väestöä kohtaan, tulee tässä käyttämään apunaan kemiallista asetta, s.o. myrkyllisiä kaasuja.

Koetan seuraavassa lyhyesti esittää, mitkä ovat ne syyt, jotka aiheuttavat sotatoimien siirtämisen kotialuetta, sen elinhermoja, teollisuutta ja varsinaista siviiliväestöä vastaan.

Aikaisemmissa sodissa koetettiin taloudellinen puoli järjestää pakkohankinnalla siinä ympäristössä, jossa sotaa käytiin. Armeijain ollessa pieniä, tämä saattoi jotenkuten onnistua, mutta asevelvollisten armeijain tultua käytäntöön oli talouskin järjestettävä toisin. Viimeaikaisissa, niinkuin tulevissakin sodissa, täytyy muonituksen tapahtua kotoa käsin, ja tämäkin on vain nykyaikaisten kuljetusvälineiden avulla mahdollista. On itsestään selvää, että vihollinen pyrkii hävittämään niin hyvin elintarpeita valmistavat tehtaat, kuin elintarpeiden kuljetukseen tarvittavat välineetkin, ja tässä pyrkimyksessään joutuu kohdistamaan sotatoimensa juuri kotialueelle.

Ennen vanhaan aseistus oli vaatimatonta, mutta henkilökohtainen rohkeus merkitsi paljon. Nyt nykyaikainen tiede ja tekniikka on sovellettu sodankäyntiinkin. Teknilliset välineet ja aseet ammuksineen ovat sodankäynnille ratkaisevia. Armeijat tarvitsevat nykyään suunnattomia määriä ammuksia, ja ne niiden täytyy saada kotialueen teollisuudelta. Sen tuhoamalla on varsinaiselle armeijalle annettu ankara isku. Ja teollisuus voidaan tuhota ainoastaan voimakkaalla, kotialuetta vastaan kohdistetulla toiminnalla.

Sotaa eivät tällä hetkellä käy vain ne sotilaat, jotka seisovat rintamalla kivääri kädessä tai hoitavat tykkejä, vaan aivan yhtä tehokkaasti ja yhtä merkitsevästi siihen ottavat osaa n.s. rintaman takana ruokatarpeita, ammuksia y.m. sodankäyntivälineitä valmistavat työmiehet, naiset ja lapsetkin. Tulevaa sotaa käyvät sananmukaisesti kokonaiset kansat.

Ennen tehtiin tarkka ero sotaväen ja siviiliväestön välillä ja katsottiin sotatoimien tapahtuvan eri sotajoukkojen kesken siviili-ihmisten ollessa niiltä rauhoitettuja. Tämä katsantotapa, kuten alussa mainitsin, kangastaa vieläkin yleisessä tajunnassa, mutta käytännössä on siitä luovuttu sodankäynnin muuttuneen luonteen takia. Sotatoimenpiteet eivät rajoitu ainoastaan rintamalle, vaan hyökkäyksiä tehtiin jo viime sodassa rintamien taakse siviiliväestöäkin vastaan. Tosin selitettiin lentohyökkäysten kohdistuvan määrättyjä sotateollisuuslaitoksia vastaan, ja ehkä tästä aluksi pidettiinkin kiinni, mutta myöhemmin tehtiin kaupunkeja vastaan lentohyökkäyksiä, jotka kohdistuivat väestöön sellaisenaan, tarkoituksella vaikuttaa sen sodankäyntitahtoon herpaisevasti. Saksan saarto, joka kohdistettiin enemmän siviili- kuin sotaväkeen, samoinkuin Saksan vedenalainen sota, jonka uhriksi varmaan joutui enemmän siviiliväkeä kuin sotilaita, ovat sangen aktiivisia hyökkäyksiä siviiliväestöä vastaan.

Kehitys on siis auttamattomasti vienyt siihen, etteivät nyt taistele ainoastaan asepukuiset sotilaat, vaan kokonaiset kansat keskenään. Ja näyttää siltä, kuin hyökkäys rintaman taakse olisi tehokkaampi kuin sotatoimet rintamalla. Saksan aseet olivat koko ajan voitokkaita mutta rintaman tausta, kotialue, nälän riuduttamana romahti.

Tätä oppia ei tulevaisuudessa unohdeta. Tullaan varmasti enemmän kuin ennen hätyyttämään rintaman taustaa. Sen puolustus on kehittymätöntä, kun taas siihen sopivat aseet, lentokoneet, ovat hyvin pitkälle kehittyneet ja saaneet odottamattoman merkityksen sen kautta, että ne ovat voineet lentää pitkiä

matkoja ja kuljettaa useita tonneja sotavälineitä mukanaan. Tähän perustuen tullaan varmasti asutuksia ja teollisuuslaitoksia vastaan kohdistamaan sotatoimet entistään paljon laajemmassa mittakaavassa. Hävitys, mikä saadaan pommeilla aikaan, on kuitenkin suhteellisen pieni, ja siksi niillä ei viime sodassakaan ollut suurta merkitystä. Mutta paljon tehokkaampia ovat kaasuhyökkäykset.

Usein kuulee esitettävän sellaisen mielipiteen, että kaasujen käyttö on kansainvälisillä sopimuksilla kielletty, ja ettei viime sodassakaan käytetty kaasuja lentopommeissa. Edellisen johdosta sanottakoon vain, että jo 1907 Haagin sopimuksessa samaiset suurvallat sopivat ettei myrkytettyjä aseita eikä myrkkyaineita käytetä sodissa, ja yksikään näistä valloista, jotka ottivat osaa maailmansotaan, ei pitänyt sopimusta. Huvittavana puolena mainittakoon vielä, että kansainliiton kemiallista sotaa käsittelevä komitea on julistanut maailman kemistien kesken kilpailun parannetun kaasunaamarimallin valmistamista varten. Jälkimmäisen mielipiteen johdosta huomautettakoon, että kaasun käyttö lentokonepommeissa tuskin johtui siveellisistä epäilyksistä. Pikemminkin siihen oli syynä sekä lentoaseen että kaasun käytön kehittymättömyys, sillä eihän lentokoneista rintamallakaan pudotettu kaasupommeja.

Edelleen kuulee sen mielipiteen, ettei hyökkäyksiä maailmansodan aikana käytetty siitä syystä siviiliväestöä vastaan, että ympärys- ja keskusvaltain armeijojen johtojen välillä olisi ollut olemassa kirjoittamaton sopimus siitä, että siviiliväestöä olisi ollut säästettävä sodan kauhuilta. Paljon todenperäisemmän syyn saamme kuitenkin seuraavasta pikku taulukosta, joka esittää, miten ympärysvaltojen lentohyökkäykset kehittyivät ja kohdistuivat saksalaiseen rintamantakaiseen maaperään eri sotavuosina.

Vuosi	Hyökkäysten lukumäärä.	Lentokoneiden kokonaislukum.	Pudotettu pommiluku.
1914	8	14	33
1915	51	133	940
1916	96	462 (2 ilmalaiv.)	1817
1917	175	1480	5243
1918 (10 kk.)	353	2319	7717

Hyökkäyksen kohde oli vain poikkeustapauksissa yli 200 km. Vuodeksi 1919 valmistivat rankalaiset, englantilaiset ja amerikkalaiset raskaspommilentokoneet hyökkäystä itse Berliniä vastaan, mutta siitä ei tullut mitään sodan loppumisen vuoksi.

Kun kansojen olemassaolo on kysymyksessä, niin niillä ei ole valinnan varaa. Kaikki keinot kelpaavat, jos ne vain johtavat pelastukseen. Kun on kysymyksessä elämä tai kuolema, häipyvät kaikki siveelliset epäröinnit, tai uskotellaan itselle ja muille, että toimenpiteet ovat siveellisiä, jopa siveellisempiä kuin aikaisemmin käytetyt.

Suuresta salaperäisyydestä huolimatta on julkisuuteenkin tullut tietoja, jotka osoittavat kokeiltavan kysymyksen selvittämiseksi, miten hyökkäykset kotialuetta vastaan olisi järjestettävä. Tosin ei rauhan aikana voida määrättyä paikkakuntaa vastaan tehdä mitään varisnaista hyökkäystä, mutta sitä varten rakennettuja maaleja vastaan kyllä, ja niiden perusteella tehdään laskelmia, miten hyökkäys onnistuisi esim. jotakin määrättyä kaupunkia vastaan.

Tulevaa sotaa käyvät kokonaiset kansat, naisia ja lapsia myöten. Varsinaisen rintaman takana, kotialueella, käydään sotaa, jonka seuraukset voivat olla kohtalokkaammat kuin itse rintamalla suoritettujen taistelujen. Tulevassa sodassa taistelee tositeolla koko kansa pystyssä pysymisestään tai kuolemastaan. Se tulee olemaan todellista kansojen sotaa rintaman takana. Miten me siitä tulemme selviytymään, riippuu kokonaan siitä, millä tavalla me rauhan aikana sotaan valmistaudumme ja mihin toimenpiteisiin me tänä etsikkoaikanamme ryhdymme kotialueemme suojelemiseksi. Vapaussodan muistot velvoittavat! Kaikki voimat on jännitettävä jo rauhan aikana, muistamalla että tuleva sota ratkaistaan, ei rintamalla, vaan rintaman takana, kotialueella.

LEHTIÄ viestimiehen sodanaikaisesta päiväkirjasta

Rintamalle lähtö ja ensimmäiset viikot rintamalla

Kirjoittanut *Leo Ekberg.*

1916, 31. 5. Kauan olemme jo odottaneet poispääsyä Lockstedtin leiriltä ja vihdoinkin on aika tullut. Mihin lähdemme, sitä ei kukaan vielä varmuudella tiedä. Päällystömme sanoo Mitauhun, mutta eipä tuo taida niin varmaa olla. Saksalaiset joukot eivät koskaan rintamalle lähtiessään saa tietää matkansa päätä ja meillekö sitten sanottaisiin asia näin avoimesti. Tuntuu epäilyttävältä, mutta saammehan nähdä.

Olemme matkalla. Meille on ilmoitettu, että junamatka tulee kestämään 5 vuorokautta.

Klo 3,55 ip. saavumme Lybeckiin. Asemalle on kokoontunut parisenkymmentä sodanaikana Saksassa

Matkalla itärintamalle.

oleskelevaa suomalaista, enimmäkseen naisia. He jakavat meille "Liebesgabenia" (rakkaudenlahjoja), tupakkaa ja suklaata. Kun juna lähtee liikkeelle virittävät he Maammelaulun. Tuntuu niin omituiselta kuulla oma kansallislaulunsa "vihollismaassa".

2. 6. Kaksi yötä matkalla, määränpää lähenee. Klo 9,20 ap. sivuutettiin Königsberg, klo 5,00 ip. Tilsit ja klo 11,15 ip. Memel. Olemme lähellä entistä Venäjän rajaa. Yöllä saavumme Venäjän alueelle. Sodan jäljet alkavat näkyä: rikkiammuttuja taloja ja juoksuhautoja siellä täällä kentillä. Vähitellen suurenee hävitys: rauniokasoja, räjähdytettyjä siltoja, poikkiammuttuja puita ja puhelinpylväitä kaikkialla. Viime vuoden heinä on vielä kasoissa niityillä, vilja on leikkaamatta; kaikki viittaa sotaan. Kuitenkin ovat saksalaiset jo alkaneet kunnostaa mitä hävitetty on. Venäläisiä sotavankeja näkyy työssä pelloilla ja rautatien varressa.

3. 6. Viimeinen yö junassa. Klo 2,58 saavumme Mitauhun. Siis kuitenkin sinne, kuka olisi sen uskonut. Kaupunkiin emme kuitenkaan jää, vielä kerran junaan ja 10 min. kuluttua saavumme hävitettyyn kylään, johon meidät majoitetaan Ei ainoatakaan ihmistä näy.

Minun zugini (joukkue) saa majapaikakseen entisen kapakan, jossa ei ole mitään ehjää. Täällä on siis asuttava. Paikka itsessään ei ole hullumpi, suuri puutarha metsän reunassa. Vähän matkan päässä on joki, Njemen, otaksun (todellisuudessa Aa-joki) ja siinä voi uida.

4. 6. Kaikki alkaa järjestyä, mikä on rikki, korjataan. Ainoa ikävä puoli on, ettei saa kunnollista juomavettä, kaivovesi on myrkytettyä. — Tänään on sunnuntai, mutta siitä huolimatta olen ollut koko päivän

Hävitettyä Itä-Preussia.

työssä. Olen puhelinmiehenä ja olemme 12 tuntia vetäneet puhelinlinjoja, pataljoonasta kaikkiin komppanioihin. Työ oli raskasta, päivä on ollut hyvin lämmin; onhan tuo kuitenkin mennyt ja työ on valmis. Nyt saan istua Schreibstubessa (toimistossa) ja vahtia puhelinta.

5. 6. Enemmän kuin 5 kuukautta kestäneen sotilaselämän jälkeen saa taas elää siviilissä. Ilma on ihanaa ja vapaa-aikana voi uida tai onkia joessa tai kävellä puutarhassa ja niityillä.

Ei uskoisi, että tämä paikka sijaitsee vain n. 18 km. rintamalta. Kaikki on niin rauhallista, paitsi kun venäläinen lentokone näyttäytyy ja sitä aletaan ampua, joka muuten tapahtuu päivittäin. Pitkiä jonoja ruokatarpeilla kuormattuja autoja kulkee lakkaamatta rintaman ja kaupunkien välillä. Päivittäin saapuu junia tuoden vankeja ja haavoittuneita. Ne palaavat vieden vereksiä joukkoja.

7. 6. Upseerimme kertovat, että t. k. 12 p:nä pääsemme varsinaiselle rintamalle, aluksi etulinjoihin, siirtyäksemme myöhemmin toiseen linjaan.

Tänään sain pitkästä aikaa taas kerran kylpeä oikeassa suomalaisessa saunassa. Vanhasta tallista, vajasta tai mikä lienee ollut, olemme vapaahetkinä värkänneet saunan. Tosin se on hiukan primitiivinen, mutta kuitenkin välttävä. Oli suorastaan suloista, niin enemmän kuin suloista saada hyvät löylyt, kun viiden kuukauden aikana on kylpenyt saksalaisessa saunassa s.o. — ottanut suihkun. Saunamme ei kyllä jouda olemaan tyhjänä, aamuin, päivin ja illoin se on "ylösotettu". Jotkut kylpevät joka päivä, jopa kaksikin kertaa päivässä.

10. 6. Olen koko päivän istunut ja levännyt puhelinkoneen ääressä. Olemme olleet siinä uskossa, että vasta maanantaina lähtisimme. Kuin salama kirkkaalta taivaalta tuli odottamatta klo 5 tieto, että meidän (puhelinmiesten) on heti irroitettava koneet ja kerittävä kaapeli. Kaksitoista tuntia saimme työskennellä kun vedimme sen, joten emme sitä yhdessä tunnissa kerityksi saa.

11. 6. Kokoonnumme klo ½ 8 Titelmündeen, josta lähtömme tapahtuu. Ja vihdoin klo 9,15 lähtee joukkomme liikkeelle. Sen muodostaa luutn. Haase, 11 puhelinmiestä, luutnantin kaksi "burschia" ja eräs vanha "landsturmari" (nostoväkimies) joka kuljettaa puhelinkalustomme hevosella. Seis, yhden unohdin, nim. Gruppenführer Heimbürgerin, joka ei suinkaan ole vähimmän tärkeä.

Marssi ei ollut niin ikävä kuin olin kuvitellut. Tosin oli lämpimänpuoleista ja saimme hiukan hikoillakin pakkauksiemme alla.

Sodan jäljet näkyvät yhä selvemmin. Täydellisesti tuhottuja kyliä on siellä täällä. Koko marssin aikana emme nähneet ainoatakaan ihmisolentoa, vasta lähellä etulinjoja tapasimme sotilaita. Entisiä saksalaisia ja venäläisiä puolustusasemia näkyi milloin lyhyempien, milloin pitempien välimatkojen päässä toisistaan. Juoksuhaudat olivat jo hiukan sortuneet, mutta piikkilankaverkot olivat jälellä muistuttamassa siitä, mitä niillä mailla ennen oli kulkenut. Myös yksinäisiä sotilashautoja, jossain useitakin yhdessä näimme pitkin kenttiä. Isänmaanpuolustajia, jotka saavat levätä vieraan maan mullassa.

Klo 2 aikaan saavuimme Sieleen, jossa majurimme esikuntineen tulee asumaan. Matka sieltä etulinjaan on n. 5 km. Tykistöpattereita on Sielen läheisyydessä ½ km. päässä, muttei sitä sittenkään lueta tulilinjaan kuuluvaksi. Kun saavuimme Sieleen ampui saksalaisten tykistö ja venäläiset vastasivat. Kun lähdimme jatkamaan matkaamme emme voineet kulkea suorinta tietä, koska se oli vihollisen tulen alla, vaan oli meidän risteiltävä pitkin metsäteitä.

½ 4 aikaan ip. saavuimme Forsthaus Patenekin luo, johon toistaiseksi jäämme. Paikka on 1. komppanian alueella. Täällä tulee komppanian käsityöläisillä ja muilla työkomennuskunnilla olemaan työmaansa, sillä niiden ei tarvitse olla mukana ampumahaudoissa. Tänne on myös kenttäkeittiö sijoitettu, täällä ruoka keitetään ja kannetaan sitten etulinjoihin.

Täällä näkyy myös tämän päivän tykistötaistelun merkkejä, metsänreunassa on useita granaattien aiheuttamia suuria kuoppia. Myöskin näkyy jokunen "Blindgänger" (laukeamaton ammus), ne tuntee helposti siitä, että ne on ympäröity aidalla. Voi nimittäin sattua, ettei granaatti räjähdäkään kohdatessaan maan, kaivautuu ainoastaan sisään maahan ja voi myöhemmin räjähtää milloin hyvänsä. Sen vuoksi aidataan ne aina ja aitaukset varustetaan taululla, jotta voitaisiin noudattaa tarpeellista varovaisuutta.

Täällä näyttää muuten melko sotaiselta. Kaikkialla on piikkilanka-aitauksia ja sotilaiden asunnot on kaivettu maahan, ovat aivan kuin jonkinlaisia luolia. Tällaisissa "Unterstandeissa" saa sitä nyt sitten asua ties kuinka kauan. Tämän yön saamme Forssellin kanssa kuitenkin vielä majailla Forsthaus Ratenekissa Landsturm 17 luona, joukon, jonka Jääkäripatl. 27 tulee vapauttamaan rintamalta. Ehkä tämä on viimeinen yö kun saamme olla kunnollisessa asunnossa, sillä mahdollista on, että koko loppuikänsä saa asua Unterstandissa.

Nälkä alkaa vaivata. Tänään olemme marssineet n. 30 km., eilen n. 20 km. ja ruoaksi olemme saaneet vain leipää ja vettä, ei hitustakaan muuta. Matkaa varten olisi pitänyt saada ruokaa komppaniasta, mutta kun meillä ei ollut aikaa noutaa sitä, saamme nähdä nälkää huomiseen asti, jolloin komppania saapuu. Täytyy lähteä etsimään jotain suuhun pantavaa.

12. 6. Tänään olen majoittunut lopulliseen majapaikkaani, pataljoonan esikunta II:een. Siellä tarvitaan neljä puhelinmiestä ja minut määrättiin yhdeksi niistä. Tänne on pataljoonaa varten rakennettu hirsimaja metsään ja siinä on Hauptmann Knathsilla adjutantteineen kansliansa. Täällä tulee upseerien lisäksi asumaan 4 taistelulähettiä (yksi kustakin komppaniasta) ja 4 puhelinmiestä ryhmänjohtajineen.

Hirsimaja, jossa asumme, on rakennettu metsään ja maskeerattu lentäjien varalta. Se on rakennettu veistämättömistä kuusitukeista. Katto on peitetty turpeilla ja sen päälle on istutettu puita, joten se ylhäältä päin näyttää tavalliselta metsältä. Vihollisen puoleinen osa on ympäröity 1 m:n vahvuisella tukkimuurilla vihollisen tykkitulen varalta. Kaikki on primitiivistä, mutta kuitenkin hyvää. Huoneet ovat niin matalia, ettei pitkä mies voi seistä suorana, ikkunat ovat kaikki erilaisia, muttei sekään haita. Kaikki huonekalut on valmistettu pyöreistä puista ja laudanpätkistä, ne täyttävät kuitenkin tarkoituksensa ja sehän on pääasia. Paljon täältä olisi kerrottavaa, mutta jääköön, lopun kuvitelkoon jokainen itse.

Meillä oli onni, että saapuessamme oli kaikki näin valmista. Ennen meitä tällä alueella olleet saksalaiset ovat rakentaneet kaiken; ei suinkaan ole mikään pieni työ rakentaa pyöreistä tukeista asunnot 1500:lle

miehelle. Aikaa se on vaatinut ja hyvin on kaikki tehty. Kun Landsturmregiment 17 saapui tänne 8 kk. sitten oli alue vaan metsää ja suota Nyt on kaikille asunnot, teitä risteilee joka puolella; kaikki on hyvin järjestetty. Toisilla osilla rintamaa on asemat kaivettu maahan (ampumahautoja), mutta täällä on niin soista, ettei tarvitse kaivaa kuin ½ m. ennenkuin vesi tulee vastaan. Senvuoksi on asemat rakennettu maanpäällisiksi tukeista ja maasta. Se on vaatinut monin verroin enemmän työtä, kuin jos ne olisi kaivettu maahan.

Tänään kävin etulinjaa katselemassa, suurenmoista oikeastaan. Ensin on itse asemat eli "Brustwehrit" (rintasuojukset) ja sitten granaattivarmat Unterstandit, joissa miehistö asuu. Oli vaikea kuvitella, että oli etulinjassa. Ei laukaustakaan kuulunut. Tosin oli vartioita kaikkialla vihollista tähystämässä, mutta muuten näytti kaikki niin rauhalliselta. Miehistö työskenteli Unterstandiensa parantamiseksi, niiden on oltava rakenteeltaan vahvoja, jotta kestäisivät kovaa granaattitulta. Seinät ovat pyöreistä tukeista, vahvuudeltaan yli 1 m, katto on yli 2 m vahvuinen, vuoroin maata ja tukkia. N. 100 m tulilinjasta on päällystön Unterstandit sekä myös suojia varastoja ja puhelinlaitteita varten.

— On vaikeata kuvitella, että tämä on sotaa, mutta eiköhän vielä muutu vilkkaammaksi. Näillä rintamaosilla ei ole nyt käyty yhtään jalkaväkitaisteluja, tykistö soittelee kyllä joka päivä, niin myös tänään. Venäläiset granaatit räjähtelevät patl. esikunnan ympärillä. Saksalaiset ovat nim. sijoittaneet pattereita eri puolille metsään ja venäläiset etsivät niitä. Hetki sitten räjähti joitakin granaatteja n. 100 m päässä täältä ja täällä sitä istutaan kaikessa rauhassa kämpässämme, joka ei suinkaan ole vastustuskykyinen, aivan kuin ei mitään olisi tapahtunut. Minä hetkenä hyvänsä voi granaatti murskata koko roskan.

13. 6. Tänään taas tykistötulta, jonka seurauksena on ollut yhden ihmishengen menetys. Ryssät ampuivat linjojamme granaateilla. 1 kompp:n 3. joukkueen miehet olivat juuri olleet ruokaa ja tupakkaa noutamassa, kun granaatti tuli suhisten. Kaikki näkivät sen räjähtävän ja heittäytyivät maahan paitsi yksi, nim. ent. ryhmätoverini Hyytinen Lappajärveltä, joka jäi pystyyn (saavuimme muuten yhdessä Saksaan). Suuri granaatinsirpale osui hänen vasempaan hartiaansa ja repäisi mukanaan suuren palasen hartiaa ja selkää. Hänet vietiin heti lääkäriin, mutta jo matkalla sinne hän kuoli. Sellaista tämä elämä on, keskeen kaiken ei sitä enää ole elävien kirjoissa. Ei koskaan tiedä kehenkä seuraava luoti osuu. — Huomenna Hyytinen haudataan sotilaallisin juhlallisuuksin.

Huomena voi olla hiukan taisteluntuntua. Koko 8. armeija tekee valehyökkäyksen erehdyttääkseen ryssiä. Sekä tykistö että jalkaväki osallistuvat. Kunhan saisi olla mukana, mutta minä saan varmasti hoitaa puhelimiani täällä herrojen luona ja antaa toverieni taistella. Toivon kuitenkin jollain tavalla voivani järjestää itseni mukaan saadakseni ampua edes jonkun laukauksen vihattuja ryssiä kohti.

14. 6. En saanut nukkua sanottavasti viime yönä. Kello oli jo 12, kun menin levolle ja jo klo 2 oli noustava vetämään puhelinlinjoja etulinjaan. Kaksi puhelinta asetettiin 1. komppaniaan, jotta käskyt saataisiin nopeammin läpi. On hauska seurata miten taistelussa käy.

Minulla oli onni, sain nimittäin jäädä puhelinpäivystäjäksi Hauptmannin Unterstandiin etulinjassa ja siis olla silminnäkijänä.

Klo 7 aamulla alkoi saksalainen tykistö soittonsa. Ammuksia ei säästetty, kaikki läheisyydessä olevat patterit ampuivat sen kuin ehtivät, vain granaatteja. Ryssät eivät aluksi vastanneet, sitten laimeasti, mutta lopulta jo vilkkaammin, jopa raskaillakin tykeillä Rigasta. Oli sellainen pauke ja roiske, etten mokomaa ole kuullut. Kaikki jääkärit istuivat Unterstandeissaan ja odottivat jännityksellä, koska saisivat aloittaa kivääritulen. Istuin Hptm Höckerin luona ja vahdin puhelinta. Ja silloin tapahtui jotain (älkää pelästykö, ei se vaarallista ollut). Ryssien granaatti katkaisi johdon ja yhteys oli poikki. Ei se niin paljon asiaan vaikuttanut, mutta parempi olisi tietysti ollut jos se olisi säilynyt ehjänä, nim. Hptm:ille muttei minulle. Nyt ei minua enää tarvittu ja kun jääkärit klo 8 ryntäsivät ulos miehittääkseen asemat ja alkaakseen tulen sain käsiini kiväärin ja seurasin mukana. Kun olin ampumassa ensimmäistä laukaustani räjähti kaksi ryssän granaattia aivan rintasuojuksen edessä, jonka vuoksi sekunniksi sain vetäytyä alas kunnes räjähdys oli ohi. Sen jälkeen voin rauhassa ampua koko ajan, sillä granaatteja ei enää räjähtänyt niin lähellä olinpaikkaani, että olisi ollut vaarallista.

Oli hauska ampua ryssiä, toverit olivat niin "otettuja", etteivät oikein tienneet miten olisivat olleet. Saksalainen päällystömme ihmetteli, ettei kukaan pelännyt, vaikka granaatteja ja schrapnelleja räjähteli koko ajan ja kaikki kuitenkin olivat ensi kertaa mukana oikeassa taistelussa. Ryssät odottivat meidän hyökkäävän ja siksi he ampuivat pääasiallisesti schrapnellejä, mutta siinä he pettyivät. Kun oli ammuttu vähän aikaa oli kaikkien taas vetäydyttävä suojiinsa ja tykistö alkoi ampua kahdenkertaisella voimalla. Kyllä oli melua. Puolen tunnin kuluttua saimme jälleen tulla esille ja jatkaa kiväärituIta. Ammuttuani kymmenkunta laukausta asettauduin paikalle, josta voin tähystää vihollisen linjoja ja seurata miten tulemme vaikutti. Vihollisen puolella oli liikettä ja elämää, joka todisti, ettei tulemme ollut aivan ilman vaikutusta. Sekä tykistö, että jalkaväen tuli löi alas juuri heidän juoksuhautoihinsa, joka oli tarkoituskin. Kun olimme ampuneet jonkun aikaa, komennettiin meidät taasen suojaan ja tykistömme jatkoi. Että sen tuli vaikutti

osoittaa se, että ryssät useassa paikassa nostivat punasenristin lippuja, jottei enää ammuttaisi. Klo 9 taukosi tuli kokonaan. Yliloikkari, joka taistelun päätyttyä tuli meidän puolellemme kertoi, että ryssillä oli 50 kuollutta ja 100 haavoittunutta. Koko pataljoonassamme ei ollut yhtään haavoittunutta. Niin suuri voi ero olla, mutta onpa ero kivääreillä ja ammuksillakin, on ero asemillakin ja tietysti myös miehillä. Lisäksi oli hyökkäys vaan puoleltamme valehyökkäys, mutta kun ryssät luulivat meidän hyökkäävän tulivat he houkutelluiksi ampumahautoihinsa, johon tykistömme kohdisti tulensa, kun me taas sinä aikana kun ryssät ampuivat istuimme hyvin suojassa. Muuten eivät he ampuneet kovin vilkkaasti, joten yöllä voimme odottaa hyökkäystä.

Vaikka ryssät eivät ampuneet paljon saivat he kuitenkin raskailla kanuunoillaan Rigasta pari täysosumaa. Yksi laukaus repi rikki pitkän pätkän rintasuojusta komppaniamme alueella, joten, jos lähettyvillä olisi ollut joku, olisi hän kyllä lentänyt sen tien. Toinen täysosuma kaivoi suuren kuopan erään Unterstandin oven eteen, joka oli täynnä jääkäreitä, se ei kuitenkaan aiheuttanut muuta vahinkoa kuin että ikkunoiden tai oikeammin valoreikien lasit särkyivät. Yleensä lensivät ryssien ammukset liian kauaksi tai putoilivat alas ennen asemia.

Oli oikeastaan historiallinen hetki kun ensimmäistä kertaa otin osaa maailmansotaan. Vaikea on kuitenkin antaa sille suurempaa merkitystä. Toivon että saamme suurtaisteluja, joihin saamme osallistua.

Kun lähdimme Lockstedtista oli moni vakuutettu, että hänellä ensi tulitaistelussaan on sydän kurkussa. Mutta eipä ollutkaan niin. Harjoituksissa markeerattua vihollista vastaan on jokainen niin tottunut, että toimii kuin kone. Ei ollenkaan tule ajatelleeksi, että tämä oikeastaan on vaarallista leikkiä.

15. 6. Yöllä alkoi sataa ja yhä edelleen tulee vettä aivan kaatamalla. Kun sataisi edes inhimillisesti, mutta kun vettä tulee lakkaamatta ja rankasti, kastelee se kaiken. Voin suunnilleen kuvitella millaisilta tiet tulevat näyttämään. Vasta avatut savipohjaiset tiet, joita ei ole hiekoitettu tulevat kyllä hienoiksi! Ja metsä tietysti myös. Jo ennestään se on hyvin soista, joten tietää millaiseksi se muodostuu. Kaikessa pahassa on kuitenkin jotain hyvääkin. Tästä sateesta on ollut se etu, että sääsket ovat hävinneet. Sääskiä on täällä muuten sellaiset määrät, ettei sen enempää sisällä kuin ulkonakaan voi olla ilman sääskiverkkoa, jota aina on pidettävä pään ympärillä. Joka ilta on kämppä savustettava, jotta rauhassa voisi mennä levolle.

16. 6. Yhä edelleen tulee vettä suorastaan kaatamalla sen kuin pilvistä mahtuu. Nyt jokainen mielellään pysyttelee sisällä. Sade saisi vähitellen lakata, sillä muuten jäämme ruoatta. Ajoneuvot eivät enää voi kulkea pohjattomilla teillä ja ruoka on kuljetettava pitkien matkojen takaa. Elintarveajoneuvoja vetämään tarvitaan tavallisesti kaksi hevosta, nyt niitä tarvitaan kuusi, sillä pyörät vajoavat napojaan myöten.

17. 6. Peijakkaan ryssät kun häiritsevät ihmisten yöunen. Varhain tänä aamuna alkoi ryssien tykistö ampua ja tietysti oma tykistömme vastasi ja pakoittikin ryssät pian vaikenemaan. Ehtivät kuitenkin ampua n. 30 laukausta, kaikki raskaalla tykistöllä (15—24 cm) Riigasta. Aluksi iskivät granaattinsa alas aivan kämppämme läheisyyteen. N. 100 m päähän tuli useita granaatteja kaivaen 2 m syviä kuoppia maahan ja repien puita juurineen. Kun granaatit iskivät alas näin lähelle kämppäämme ajettiin meidät pomminkestävään holviin s.o. erääseen käytävään, joka kulkee rakennuksen läpi. Se on vankkaa tekoa, seinät ovat 1 ½ m, katto 2 m. Kaikkien oli mentävä sinne, sillä minä hetkenä hyvänsä voisi granaatti osua rakennukseen ja täällä holvissa olemme sentään jotenkin suojassa. Ei kannata turhaan riskeerata sanoo Hauptmann Knaths. Ryssät yrittävät todennäköisesti pommittaa pattereitamme, jotka sijaitsevat kämppämme molemmin puolin. Pian he kuitenkin siirsivät tulensa hiukan etäämmälle ja silloin ei enää tarvinnut seistä tuossa lovessa. Sain käskyn lähteä viemään kiireellistä käskyä ja näin granaatin räjähtävän oikein lähellä. Kun erään toverini kanssa tulin niittyä myöten iski granaatti maahan n. 40 m päässä meistä. Kuullessamme sen viheltävän heittäydyimme heti maahan ja ehkä se oli pelastuksemme. Granaatti räjähti hirvittävällä pamauksella heittäen maata ympärilleen niin että mekin ryvetyimme pahanlaisesti. Granaatinsirpaleet lentelivät ympärillämme osumatta kuitenkaan kumpaankaan. Kun tarkastelimme läheisyydessä olevia puita, olivat niiden rungot täynnä sirujen tekemiä reikiä. Tuollaisen 15 cm granaatin sirpale ruumiissa ei tuntune ihanalta, luulisin.

Läheltä siis piti. Samaten, kun komppaniamme tänään oli ruokaa noutamassa; granaatti iski maahan aivan lähellä ruokasaaveja. Jokainen heittäytyi maahan, jotteivät sirpaleet osuisi. Kaikki pääsivätkin ehjin nahoin, mutta puhdistamista oli, sillä jokainen oli tarpeeksi asti tahriintunut.

Yhä vaan sataa rankasti. Näyttää siltä kuin tulisi uusi vedenpaisumus huolimatta sateenkaaresta. Kyl-

Ruuanjakelua etulinjan takana Hindenburg-Alleella.

mäkin on, ilman villapaitaa ei tule toimeen vaikka on keskikesä. Toivottavasti sää pian paranee.

18. 6. Tänään on vielä satanut koko päivän, vasta klo 6 ajoissa ip. taukosi sade ja taivas selkeni hiukan. Päätin lähteä metsästämään ja siten hankkia hiukan ruokaa. Huonon kelin vuoksi on ruoka ollut huonompuoleista. Leipää emme ole ollenkaan saaneet, olemme saaneet tyytyä keksiin. Kyllähän nekin välttävät, mutta kun muuta ruokaa on vähänlaisesti eivät ne paljoa täytä. Hptm. Knaths antoi luvan ampua riistaa kunhan vaan ollaan varovaisia, sillä kiväärimme kantavat 3 km.

Lähdimme Stenholmin kanssa metsälle. Toverit nauroivat meille ja kun tänään sattui olemaan sunnuntai kutsuivat he meitä sunnuntaimetsästäjiksi. Mutta kun palasimme ei meitä enää kutsuttukaan sunnuntaimetsästäjiksi, olimme kuten ennenkin Kuninkaallisen Jääkäripataljoonan jääkäreitä.

Ei ollut suinkaan leikintekoa käyskennellä metsässä neljän päivän rankkasateen jälkeen. Kaikkialla vettä niin, että se ulottui yli lyhyiden saappaittemme varsien, tiellä tietysti yhtä paljon savivelliä. Emme olleet taivaltaneet kilometriäkään ennenkuin olimme polviamme myöten märkinä. Mutta viis siitä, kyllähän sitä vähitellen kuivaa. Saimme talsia 2 ½ tuntia ennenkuin näimme sellaista riistaa, jota voisimme yrittää karkeilla "larinkeillamme". Näimme jäniksen istuvan metsätiellä, suuren ryssäläisen otuksen. Ennenkuin kumpikaan ehti laukaista loikkasi se kuitenkin metsään, jättäen meidät siihen töllistelemään. Ei siis muuta kuin eteenpäin. Ja noin ¼ tunnin kävelyn jälkeen näimme kauriin syömässä tien pielessä n. ½ km päässä meistä. Oli päästävä mahdollisimman lähelle, kauriit ovat hyvin arkoja. Kyykistyneinä hiivimme lähemmäksi komeata eläintä, joka suurilla silmillään ihmetellen katseli meitä. N. 200 m päästä laukaisimme yhtaikaa, komea otus syöksyi maahan. Se ryömi suurelle vesiojalle, ui sitä myöten 20 m, pääsi ojasta ylös ja ryömi metsään Sieltä löysimme sen kuolleena.

Nyt meillä siis oli mitä olimme toivoneet: ruokaa. Mutta matkaa kämpälle oli yli 4 km, eikä suinkaan ollut helppoa kantaa yli 40 kg painavaa elukkaa. Sidoimme sen koivet yhteen ja salolle asetettuna kannoimme sitä olkapäillämme kotiamme kohti. Kun tiet olivat kurjassa kunnossa ei se ollut mitään kevyttä hommaa. Useampaan otteeseen aijoimme jo heittää kaiken, mutta ajatellessamme ihania paisteja herahti vesi kielelle ja jatkoimme. Enemmän kuin tunnin kestäneen matkan jälkeen saavuimme vihdoin perille, lopen uupuneina ja märkinä. Mutta olihan paistia nyt tarpeeksi asti. Toveriemme silmät venyivät suuriksi nähdessään meidän tulevan kantamuksinemme, eivät olleet uskoa silmiänsä.

Eläin oli nyljettävä ennenkuin se ehtisi jäähtyä. Klo oli jo ½ 12 yöllä, mutta ryhdyimme kuitenkin työhön. Nylimme sen ja poistimme sisälmykset, joten kaikki on valmiina huomista varten. Kyllä tulee maistumaan.

Mutta kaiken makean keskellä on aina myös hapanta. Minulla on yövuoro klo 12 yöllä — 6 aamulla. Olen väsynyt, on hauska nähdä miten selviydyn.

19. 6. Onnekseni on sekä oma että vihollisen tykistö ampunut pitkin yötä ja ammuntaa jatkuu edelleenkin, joten en nukahda.

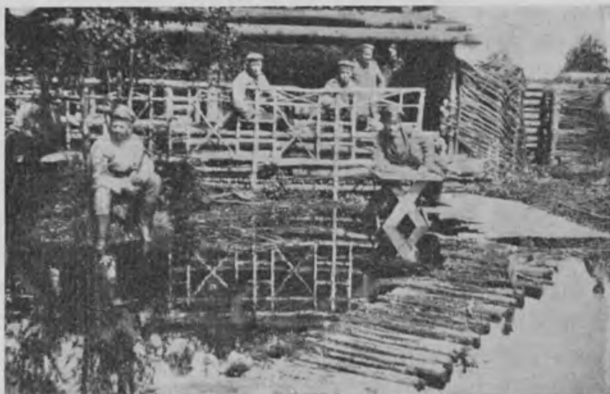
Klo 7 illalla oli kaksi ryssän lentokonetta vakoilu- ja pomminheittomatkalla asemiemme yläpuolella. Ne lentelivät aivan yläpuolellamme, todennäköisesti tiedustelemassa patteriemme sijoitusta. Sekä tykistö että konekiväärit ampuivat niitä vilkkaasti, valitettavasti ei niihin sattunut, koska rauhassa palasivat linjoilleen. Eivät nekään kyllä aiheuttaneet suuria vahinkoja, heittivät joitakin pommeja 4. kompp. alueelle osumatta kehenkään. Kun ne lensivät yläpuolellamme ampui saksalainen tykistö niitä ahkeraan, shrapnellinkuulia sateli metsään ympärillämme. Oli mahdotonta viipyä ulkona, sillä minä hetkenä hyvänsä voi kuula osua meihin. Tosin eivät nuo kuulat suurta vahinkoa saa aikaan, aiheuttavat kuitenkin lihahaavan. Vetäydyimme ajoissa sisään, joten säilyimme ehein nahoin.

20. 6. Tänään olimme luutnantti Haasen kanssa puhelintöissä. On taasen satanut koko päivän. Olemme suolivyötämme myöten saaneet kahlata suossa, sillä kaikki on veden vallassa. Yläruumis sateen, alaruumis suoveden liottamana on töitä pusketty. Niin märkänä kuin tänään olin, en liene koskaan ennen ollut. Vaikka ylläni oleva mantteli oli paksu, oli se niin märkä että paita liimaantui selkään. Saappaat olivat täynnä vettä. Kyllä manttelin kuivaminen vaatii aikaa. Kotiin tultua oli vaihdettava vaatteita, en räsyäkään voinut päälleni jättää. Kun ei ollut muuta kuivaa vaatetta kuin alusvaatekerta, sain lopun päivää esiintyä viltti koipieni ympärillä. Vahinko ettei ole valokuvauskonetta, täällä saisi hauskoja kuvia. — Luutnanttimme on muuten peijakkaan reipas. Ensimmäisenä kahlasi hän suohon ja nauroi vaan kun joutui syvään kohtaan. Sellaisen tulee upseerin ollakin, itse on ensimmäisenä mentävä sinne, minne vaatii miestensäkin menemään. Kaikki eivät kuitenkaan, vahinko kylläkin, ole samanlaisia.

Märkiä olimme, mutta viis siitä. Kun palasimme saimme jotain oikein herkullista. Koettakaahan arvata mitä? Kauriinpaistia! Se oli jotain se. En muista koskaan syöneeni niin hyvää liharuokaa, mutta eipä sellaista saakaan joka päivä. Toistaiseksi on meillä lihaa, kun se loppuu on ammuttava toinen kauris.

21. 6. Sataa ja aina vaan sataa, lakanneeko tuo enää milloinkaan? Muuten ei mitään erikoista, molemminpuolista tykkitulta vain.

22. 6. Eilisen kohdalta jäi minulta ikävä tapahtuma mainitsematta. Kolme komppaniamme miestä pidätettiin vakoilijoina tai yliloikkareina tai miksikä heitä kutsuisi. He olivat keskenään päättäneet lähteä par-

Komppania etulinjassa Misse-rintamalla.

tioretkelle voidakseen siten päästä yli ryssän puolelle. Luulivat kai pääsevänsä parempiin oloihin sillä puolella, siinä olisivat kyllä pettyneet. Onneksi joutuivat ajoissa kiinni, heidät vietiin johonkin vankileiriin ja heitä kohdellaan kuin ryssäläisiä vankeja. Parasta olisi ollut ampua heidät heti. Harmittaa niin vietävästi, että pienessä, tuskin 2000 miestä käsittävässä joukossamme on niin paljon epäluotettavia. Luulen osan tulleen tänne vain vakoilutarkoituksessa.

Kävin tänään tervehtimässä kavereitani juoksuhaudoissa. Ei heidän olonsa nyt erikoisen kadehdittavaa ole, kun kaikki on veden vallassa. Asumukset, jos niitä sellaisiksi voi nimittää, näyttävät kuin veteen rakennetuilta. Kun liikkuu paikasta toiseen on käytettävä kapulasiltoja, muuten on liikkuminen mahdotonta. Eikä suinkaan ole mitään huvia paiskella töitä veden alla olevassa työpaikassa. Siihen on kuitenkin tyydyttävä, muutakaan ei voi.

Tykistömme, osaksi jalkaväkikin on tänään taas ampunut vilkkaasti. Ryssät ovat vastanneet laimeasti.

23. 6. Olen taasen yövuorossa. Tykistö on ampunut koko yön ja ampuu edelleenkin vaikka aamu jo sarastaa.

Lähetin hetki sitten (klo 2,54) aamuilmoituksen rykmenttiin. Vihollinen ampui eilen 4. kompp. asemia konekiväärillä aiheuttamatta vahinkoja. Yöllä oli kaksi partiotamme ulkona, eivät kuitenkaan tavanneet vihollisia. Kuulivat vain, kuinka ryssät ahkerasti työskentelivät asemiensa parantamiseksi. Oli ollut työlästä liikkua, kun Misse on sateista tulvinut yli äyräittensä ja rannat ovat muutenkin vetisiä.

Tänään on Juhannusaatto. Olen jo viettänyt uudenvuoden, loppiaisen, pääsiäisen ja helluntain poissa kotoa. Uuttavuotta vietimme matkalla Oulussa, loppiaisen Hampurissa, pääsiäisen Lockstedtissa, helatorstain matkalla rintamalle Stettinin ja Königsbergin välillä, helluntain täällä rintamalla, ja nyt on Jussinpäiväkin vietettävä täällä. Saapa nähdä missä joulunsa viettää jos hengissä on? Pyhät ovat muuten kuluneet huomaamatta että on ollutkaan juhla. Vain uuttavuotta vietimme ja juhannusta vietetään myös, sen olemme päättäneet. Koivuilla koristimme tupamme ja pihamaan. Juhla-ateria syötiin iloisen "Stimmungin" vallitessa. Kauriin takakoipi oli jälellä ja siitä paistettiin pihviä. Pihvi oli erittäin maukasta, sillä olimme onnistuneet hankkimaan voita, pippuria ja perunoita. Olimme ostaneet viiniäkin, erinomaisen hyvää viiniä à 2 mk pullo, sellainen viini olisi Suomessa ollut kallista.

24. 6. Juhannuspäivän aamu valkeni kirkkaana. Taivas on pilvetön, joten sää suosii meitä. Valitettavasti häiriintyi yön rauha alituisesta ammunnasta, sillä sekä tykeillä että konekivääreillä paukuteltiin koko yö. Moni sai sen vuoksi valvoa, ja ajatukset kiertelivät siellä kotona.

25. 6. Nyt on kerrottava ikävä uutinen. Kaikkien mieli on lamassa ja odotetaan jotain tapahtuvan. Kaksi meikäläistä, nim. Tuominen ja Wickström 4. komppaniasta ovat karanneet vihollisen puolelle. He sivuuttivat ilman kivääriä ja vyötä kuulovartion ja ilmoittivat menevänsä noutamaan valkeata lippua, jonka ryssät ovat asettaneet asemiensa eteen. Vartio oli antanut heidän vapaasti kulkea ohitseen ja sen jälkeen ei heitä ole kuulunut. He ovat onnistuneet pääsemään yli ryssän puolelle ja tietysti kertoneet kaikki tietämänsä. Ovat luonnollisesti koko ajan vakoilleet, mutta kuka olisi sellaista uskonut. Ovat tietysti yrittäneet saada selville kaiken, millä arvoa on, hyvän maksun toivossa. Luulevat tietysti pääsevänsä makean leivän päiville siellä, mutta siinä kyllä erehtyvät. Luulen etteivät ryssät kohtele heitä erikoisen lempeästi ja Suomeen he eivät voi lähteä. Tällaiset tapahtumat vaikuttavat masentavasti ja mitä saksalaiset meistä ajattelevatkaan? Kunhan nuo yliloikkarit vielä kerran joutuisivat meidän käsiimme! Odotetaan ryssän alkavan ampua asemiamme.

— Oikein arvattu. Täsmälleen klo 10 illalla alkoi sataa schrapnelleja ja granaatteja asemiimme. Tunnin ajan paukuttelivat ryssät useasta patterista, n. 700—800 laukausta ampuivat he tämän tunnin aikana. Suorastaan satoi schrapnellinkuulia ja granaatinsirpaleita. Kiitos myöhäisen ajan olivat useimmat jo Unterstandeissaan, vain harva oli ulkona. Tarkastelkaamme nyt mitä ryssät saivat aikaan tulellaan. Komppaniamme

Kapulatie Missellä.

alueella olevan tykistön tähystystornin he ampuivat tuleen ja yksi Unterstandi tuhoutui. Se oli ainoa aineellinen vahinko. Tappiot olivat: 3 kompp:ssa yksi kuollut ja 3 haavoittunutta (lievästi), 1 kompp:sta yksi vaikeasti haavoittunut ja kaksi lievästi haavoittunutta (tähystystornin sammutuspuuhissa alaspudonneista hirsistä). Komppaniamme vaikeasti haavoittunut tuli juosten asemista tuon n. 1 km pituisen matkan esikuntamme läheisyyteen. Näimme hänen juoksevan ja luulimme ensin, että sieltä tuli lähetti kiireellisellä ilmoituksella. Vasta hänen saapuessaan lähemmäksi huomasimme hänen olevan veressä. Kun hän saapui luoksemme vaipui hän maahan ja Nyströmin kanssa sidoimme hänet. Hänellä oli viisi haavaa: päässä, selässä, vatsassa ja kaksi vasemmassa reidessä. Lisäksi pieniä ruhjevammoja. Vatsahaava on pahin, sirpale on jäänyt vatsaan ja hänet on vielä tänä yönä kuljetettava sairaalaan leikattavaksi. Kova oli miehellä sisu kun haavoittuneena juoksi sellaisen matkan. Myöskin eräs saksalainen tykistön mies haavoittui vaikeasti. — Palavan tähystystornin sammutuspuuhissa kunnostautui ryhmänjohtaja Wasenius (Palo-Wassen poika). Hän kiipesi palavaan torniin ja pelasti sieltä arvokkaan kaukoputken. Lisäksi hän johti sammutustyötä. Ehkä hän saa rautaristin II lk:n.

Tähän saakka eivät ryssät ole tienneet, että me olemme rintamalla, eivät ainakaan millä osalla itärintamaa olemme. Nyt yliloikkarien kautta saivat sen tietää, sen todistaa parhaiten se, että ainoastaan pataljoonamme rintamaosa joutui tulen alle.

26. 6. Viime yönä ei paljoakaan saanut nukkua. Haavoittunutta oli hoidettava kunnes hänet kuljetettiin pois, lisäksi soivat puhelimet lakkaamatta. Kaiken maailman tietoja oli annettava, joten ei ehtinyt muuta kuin kirjoittaa ja vastata puhelimeen.

Kaatunut haudattiin jo tänään. Vaikeasti haavoittunut Nykänen leikattiin yöllä ja oli aamupäivän hyvin heikossa kunnossa. Iltapäivällä hän kuoli. Kyllä tämä elämä on omituista. Kaksi viikkoa sitten kaatunut Hyytinen ja tämä Nykänen olivat naapureita ja olivat kasvaneet yhdessä. Koko elämänsä ajan he olivat olleet yhdessä. Ja nämä kaksi Lappajärven poikaa olivat ensimmäiset uhrit. — Onnellisesti päättyi seuraava tapaus. Granaatti räjähti erään kämpän edustalla ja särki sen ikkunat. Kämppä oli täynnä jääkäreitä. Kaikki juoksivat ilman komentoa aivan kuin yhteisestä sopimuksesta ulos ja sisään erääseen toiseen kämppään. He olivat tuskin päässeet sinne kun granaatti iski siihen, jonka olivat jättäneet ja hävitti sen täydellisesti. Sinne olisi jäänyt 20 miestä tuntemattomiksi ruhjoutuneina. Sallimus halusi pelastaa heidät ja he pelastuivatkin. — Tulin ajatelleeksi, että nyt kun ryssät tietävät meidän olevan rintamalla, voivat he ruveta piruilemaan kotimaassa. Se ei olisi hauskaa, teillä on kyllä jo ennestäänkin kaikenlaista harmia. Paljon ikävyyksiä voi pari tuollaista konnaa saada aikaan. — Kun ryssät olivat lopettaneet tulensa kuului puolellemme huutoja suomeksi ja ryssäksi: "Tulkaa tänne suomalaiset, täällä on leipää ja maitoa. Suomi ei kuitenkaan tule vapaaksi". Eipä kukaan sentään ollut niin tyhmä, että olisi seurannut kehoitusta.

Saa nähdä uusiutuuko juttu tänä iltana. Saksalaiset tykistön miehet sanoivat siinä tapauksessa ampuvansa ryssien linjat nuuskaksi.

27. 6. Minulla on taasen yöpäivystys. Saksalaiset pommittavat paraikaa Dunaburgia tai Jakobstadtia raskaalla tykistöllä (30,5 sm). Vaikka matkaa on 20 km kuuluvat laukaukset selvästi, ja kämpän lattiakin tärisee. Pommitus alkoi klo 2 ja kestää kai kuten tavallista tunnin. Klo on nyt ½ 3 ja yhä jatkuu ammunta. Minun on nyt annettava aamuilmoitukset.

— Klo on 5 aamulla. Tykistötuli ei ole vielä tauonnut. Nyt ovat patterit keskeyttämättä sylkeneet 3 tunnin ajan ja yhä vaan soi.

28. 6. Tänään on nimipäiväni. Omituista, että muistin sen kun ei meillä ole allakkaa täällä ja sellaiset kuin nimi- ja syntymäpäivät unohtuvat tavallisesti. Päivämääriä ei kyllä saa unohtaa, sillä kaikki puhelut on merkittävä kirjaan ja varustettava päiväyksellä.

30. 6. Jälleen kuukausi kulunut. Puoleen vuoteen en ole saanut sanaakaan kotoa. Ihmettelen mihin kirjeeni ovat joutuneet. Ettekö ole niitä saaneet vai eivätkö vastaukset ole tulleet perille? Tällaisilla ajatuksilla voi toisinaan vaivata päätään pitempiäkin aikoja yhtäjaksoisesti, tulematta lähemmäksi totuutta.

Vielä eräs valitettava asia näin kuukauden viimeisenä päivänä. Yksi puhelinmiehistä, Rissanen on

yöllä hävinnyt vieden mukanaan revolverin. Todennäköisesti hän on loikannut yli ryssien puolelle. Hän on Suomessa ollessaan ollut poliisina ja etsivänä ja saanut runsaasti rahaa Ruotsista. Otaksutaan, että hän on tullut tänne kokonaan vakoilutarkoituksessa, siis myynyt itsensä ryssille. On tunnustettava, että hän on näytellyt osansa hyvin. Hän on ollut pataljoonassa viisi kuukautta, eikä häntä ole epäilty lainkaan. Hän oli päinvastoin hyvä sotilas, teki tehtävänsä hyvin ja oli esimiestensä suosiossa. Tovereita, jotka seurustelivat hänen kanssaan on kuulusteltu, mutta tuloksetta. Ei kukaan ole epäillyt häntä. — Kun yksi toisensa jälestä alkaa painua yli ei pienestä joukostamme ole kohta mitään jälellä.

Mutta kuulee sitä välillä jotain hauskaakin. Saksalaisista lehdistä olemme lukeneet että joukostamme lähetetyt toverimme ovat räjäyttäneet ilmaan ryssien ruutivarastoja Pohjois-Suomessa. Niin on asiat järjestettävä.

2. 7. Saimme kuulla, että muutamia päiviä sitten sapui tänne 100 nuorukaista Suomesta. Se on oikeata meininkiä se, joka päivä 100 miestä lisää ja meillä on pian kokonainen armeija.

4. 7. Eilen illalla tai oikeammin viime yönä sain tehdä pienen kävelymatkan. Haupitsimme ampuivat nimittäin ryssien asemia ja odotettiin heidän vastaavan. Klo 11,10 sain käskyn lähteä juoksuhautoja pitkin 4. kompp:aan eristysnauhaa ja pihtejä viemään siltä varalta, että puhelinlinjat ammuttaisiin rikki. Pimeätä ja kuraista oli. Ryssät eivät vastanneet, heillä ei kai ole ammuksia. Olisikin ollut vaarallisempaa juoksennella asemia pitkin granaattitulessa, mutta olisihan sekin ollut tehtävä. Käsky on aina käsky ja on täytettävä. Onneksi eivät siis kuitenkaan ampuneet, joten pääsin ehein nahoin takaisin. 12 km sain kuitenkin talsia pimeässä ja loassa. Se ei ole leikintekoa

Olin tuskin palannut, kun 1. kompp:sta ilmoitettiin, että siellä on pidätetty kaksi ryssää. He ovat jo olleet sotavankeina Mitaussa, toinen 17, toinen 9 kuukautta. Toinen oli ollut 5 vuotta sotapalveluksessa eikä koko aikana ollut käynyt kotona, joten häntä vaivasi koti-ikävä. Olivat karanneet leiriltä, piileskelleet päivisin ja marssineet öisin. Kolme vuorokautta olivat olleet ruoatta. Lopulta olivat saapuneet komppaniamme asemille ja vartioitten huomaamatta päässeet läpi. Joutuivat kiinni, kun matkaa ryssien linjoihin oli vain n. ½ km jälellä. Heidät kuljetettiin takaisin leirille.

6. 7. Yöpäivystys. Koko yön on ollut eri meteli. Eilen illalla klo 7 alkoi n. 10 km meistä oikealla oleva tykistö ampua ja on ampunut yhtäjaksoisesti klo 3 aamulla. Myös konekiväärit ovat koko ajan papattaneet. Ryssät yrittävät nimittäin hyökätä. Kun tykistö syytää tulta lakkaamatta 8 tuntia kuten tänä yönä, tuntuu hyökkäyksen onnistuminen kuitenkin mahdottomalta. Vaikka välimatka on huomattava, on meteli korvia särkevä. Kymmenittäin tykkejä sylkee lakkaamatta granaatteja ja schrapnelleja. Yksityisiä laukauksia ei enää voi eroittaa, kaikki sulaa yhteen yhtäjaksoiseksi jyrinäksi.

— — — — —

Klo on 4 aamulla. Tunnin ajan on ollut hiljaista, jotta tykit jäähtyisivät. Mutta nyt alkoivat kahdenkertaisella voimalla, on kuin ukkonen jyrisisi. Kämppämme tärisee kovasta ilmanpaineesta.

— Illalla saimme kuulla naapurirykmentistä, että ryssät olivat hyökänneet saksalaisten asemia vastaan, mutta lyötiin heidät tunnin kuluessa takaisin vakavin tappioin. Tällä kertaa ei siis onnistunut.

7. 7. Koko illan on ollut kova meteli. 2:sen linjan piikkilankaesteisiin on vedetty vahvavirtajohdot ja ne ovat jollain tavoin päässeet yhteyteen puhelinlinjojemme kanssa. Puhelinkoneista kuuluu ulvontaa ja vihellystä kuin piru olisi irti. Mitään ei saa selville, ei kuulu ihmisen ääni siinä metelissä. Onneksemme on johtojemme eristys ehjää, joten virta ei pääse niihin. Olisi vaarallista koskea johtoja ja koneita, sillä niistä saisi sellaisia iskuja, että kyllä muistaisi. —

Misse-rintaman soista maastoa.

Täällä huhuillaan, että Ruotsi julistaisi Venäjälle sodan ja me pääsisimme kotimaahan Ruotsin kautta.

Ryssät järjestävät piruuksia. He ovat padonneet Misse-joen, joten pian on vedenpaisumus. He ovat itse joen korkeammalla rannalla, me matalammalla, joten kaikki on veden vallassa. Asemissa on vettä niin että on mahdotonta liikkua. Omituista, etteivät partiot ole räjäyttäneet patoa. Jos se olisi pataljoonamme alueella olisi se jo tehty.

— Upseerimme ovat huonolla tuulella. He eivät saa lomaa ennenkuin ovat olleet 6 kk. rintamalla ja vasta yksi kuukausi on kulunut. Huonon tuulensa purkavat he meihin.

8. 7. — — — — —

Tänä iltana lauloivat ryssät hengellisiä lauluja, joita muuten aina laulavat ennenkuin lähtevät hyökkäykseen. Upseerimme ovat vakuutettuja, että he tulevat hyökkäämään, me suomalaiset emme kuitenkaan tahdo sitä uskoa.

Vuosina 1906–1907 toimineet rosvojoukot

Salaista provokationia

Kirjoittanut *Eino I. Parmanen.*

Helmikuussa 1906 tapahtui Helsingissä Venäjän valtiopankin ryöstö. Sen suorittivat lättiläiset vallankumoukselliset, mutta oli kadulla, pankin ulkopuolella, myös muutamia suomalaisia, Kaarlo Luodon johtamaan salaiseen joukkoon kuuluvia miehiä. Nämä, osallistumatta itse tekoon, olivat lättiläisille jonkinlaisena suojavartiona helpoittaakseen näitten pakoa. Pian tapahtui muitakin ryöstöjä ja yrityksiä niihin mm. Helsingissä, Hyvinkäällä, Kouvolassa, Viipurin seudulla ja Kuopiossa muodostuen rosvojoukkojen toiminta etenkin v. 1907 erittäin väkivaltaiseksi. Koetettiin tunkeutua pankkeihin, anastettiin tehtaitten työmaille palkanmaksuksi lähetettyjä rahoja ja mitä kylmäverisemmin tehtiin myös kammottavia murhia. Näitä rosvojoukkoja oli useampia ja jokaisella niistä oma päällikkönsä. Ylimpänä on ollut yhteinen, salainen toimikunta, joka on antanut ohjeita ja määräyksiä tulevan vallankumoustaistelun nimessä. Siihen oli nimittäin valmistauduttava porvariston kukistamiseksi ja silloisen yhteiskuntajärjestyksen kumoamiseksi. Sijaan oli luotava työläisvaltio. Ohjelma oli siis sama, jota sosialidemokraattimme vuoden 1918 kapinan kautta koettivat toteuttaa, mutta — on otettava huomioon, ettei vielä vuosina 1906—1907 suurin osa työväestöstämme eikä myös sen puoluejohto ajatellut mitään tällaista, vaan isänmaallisena mieleltään leimasi rosvojoukkojen toiminnan provokatsionin tulokseksi. Kieltämättä se on sitä ollutkin.

Ainakin jo syksyllä 1904 oli Helsingissä olevan työväestön keskuuteen perustettu salaisia ruhmiä, joitten jäsenmäärä jokaisessa nousi useampaan kymmeneen. Venäläisillä oli oma ryhmänsä, mutta oli siinä jäseninä myös suomalaisia. Oltiin nimittäin kiinteässä yhteistoiminnassa venäläisten kanssa. Niinpä oli valittu henkilöitä, joitten tehtävänä oli työskennellä mm. venäläisten sotilaitten keskuudessa vallankumouksellisten aatteitten herättämiseksi ja pidettiin näitten kanssa myös kokouksia. Niissä kävi muitakin venäläisiä. Näistä toiset olivat ammatiltaan työmiehiä, toiset olivat joko sotilaskarkureita tahi maahan poliittisista syistä saapuneita pakolaisia. Ryhmät kokoontuivat aina erikseen, mutta silloinkin oltiin niin varovaisia, että ketään osanottajista ei puhuteltu tämän omalla, vaan salanimellä. Ryhmien johtajilla oli sitävastoin yhteisiä neuvottelukokouksia. Jos oli tärkeämmistä asioista kysymys, päästiin kokouksiin ainoastaan tunnussanalla. Pöytäkirjaa ei pidetty joskin puheenvuoroja käytettiin ahkerasti. Ohjelma oli vallankumouksellinen ja päämääränä oli saada työväelle voitto lyömällä veljenkättä venäläisten kanssa. Ensin oli tsaarivalta kukistettava Venäjällä ja porvaristo siellä. Sitten oli venäläisten avulla ryhdyttävä yhteiskunnalliseen vallankumoukseen myös omassa maassa ja tuhottava täälläkin porvaristo. Tarkoitusta varten oli myös venäläinen sotaväki saatava puolelle. Nämä suunnitelmat pidettiin kuitenkin siinä määrin salassa, että sosialidemokraattisella puoluejohdolla ei ollut niistä vähintäkään aavistusta huolimatta siitä, että ryhmät pitivät kokouksiaan hyvin usein mm. Työväentalolla Yrjönkatu 27. Tämä onkin ymmärrettävissä, sillä ryhmät, joihin kaikkiaan kuului vain muutama sata jäsentä, salasivat toimintansa kaikelta muulta työväeltä koettaen sen ohella hiljaisesti ja varovaisesti työskentelemällä vähitellen saada itselleen lisää aatteen kannattajia. Tämä johtui siitä, että ryhmien toimintaa todellisuudessa johtivat venäläiset, joukossa haaveellisia vallankumouksellisia, mutta myös provokatoorisia aineksia. Juuri näitten ryhmien keskuudesta muodostui talvella 1906 rosvojoukkoja.

Suurlakon aikana oli lokakuun 31 päivänä 1905 Polyteknikkojen talolla Helsingissä ollut kokous, jossa Kaarlo Luodon aloitteesta päätettiin perustaa punakaarti ja valittiin sille samalla viisimiehinen esikunta. Seuraavana päivänä ryhdyttiin jo toimintaan huolehtimalla järjestyksen pidosta kaupungissa. Lakon päätyttyä ei kaartia hajoitettu, vaan päätettiin

ulottaa sen toiminta koko maata käsittäväksi. Ylinpänä päällikkönä oli kapteeni Johan Kock. Sihteerinä oli Luoto, joka kuului salaisiin, jo mainittuihin vallankumouksellisiin ryhmiin. Hän oli yhdessä niistä johtajana. Ryhmien jäseniä oli joukottain liittynyt punakaartiin ja muodostui toiminta suurlakon jälkeen hyvin vilkkaaksi. Naisiakin oli runsaasti punakaartissa kuuluen jäseninä joko Punaiseen Ristiin tahi keittiöpuolelle. He olivat jaetut plutooneihin, joissa jokaisessa oli sata naista. Näistä Punaisen Ristin sisarille annettiin opetusta mm. sairashoidossa.

Nyt alettiin myös jälleen pitää salaisia ryhmäkokouksia entiseen tapaan, mutta Luotoa ei toiminta enää tässä muodossa tyydyttänyt, vaan alkoi hän suunnitella ryöstöjä ja muita väkivaltaisia tekoja. Pian olikin hänellä oma joukkonsa tarkoitusta varten. Samanlainen oli mm. eräällä Reimes nimisellä vanhalla miehellä, joka hänkin oli ryhmien johtajia. Häntä tavallisesti nimitettiin vain "Ukoksi". Valinta näihin rosvojoukkoihin ei tapahtunut pelkästään ryhmittäin, jolloin silloinkin vain "uskotuimmille" puhuttiin asiasta, vaan koetettiin saada miehiä muualtakin. Nämä joukot alkoivat yhä enemmän eristäytyä muista ja toimia yksinään. Punakaarti sitävastoin oli kiinteässä yhteistoiminnassa venäläisten kanssa avustaakseen näitä vallankumoustaistelun valmistelussa. Oli nimittäin tarkoituksena, että kapinaliekki määrättyyn aikaan kesällä puhkeaisi samanaikaisesti mm. Viaporissa, Kronstadissa, Kievissä y.m. Venäläisten johdolla muutamat punakaartilaiset, joukossa myös joitakin naisia, saivat opetusta pommien valmistelussa. Toiset niistä olivat pieniä, pyöreitä ja noin nyrkin kokoisia, toiset suurempia. Näitten valmistukseen käytettiin joko dynamiittia, jota rakennustyöläiset toivat milloin taskuissaan, milloin saapasvarsissaan, tahi myös pyrokseliinia, jota venäläiset sotilaat ja työmiehet olivat varastaneet kasarmialueilta. Pommitehdas oli Antinkadun varrella olevassa matalassa puutalossa. Venäläisiltä saatiin myös taskuaseita ja kivääreitä.

Kaarlo Luotokin kävi usein mainitussa pommitehtaassa pitäen siellä kiihoittavia puheita, mutta kun keväämmällä saatiin tietää hänen hämäräperäisistä hommistaan ryöstöjen ja pakkoluovutusten järjestäjänä, eroitettiin hänet punakaartin sihteerin toimesta. Tällöin hän vielä entistäkin salaisemmin jatkoi vehkeilyjään. Niinpä hän kesäkuun loppupuolella lähetti muutamia miehiä Valkeakoskelle ryöstämään tehtaan kassaa, mutta jo perille saavuttuaan nämä kääntyivät mitään suorittamatta takaisin koska olivat alkaneet epäillä Luotoa. Vähän tämän jälkeen oli Yrjönkadulla olevassa Työväentalossa Luodon johtama salainen kokous, jossa tämä suunnitteli taas uusia yrityksiä, mutta kun hän samalla varomattoman avomielisesti sanoi, että "jos nyt ryöstö onnistuu, niin ostetaan talo ja eletään rauhassa", luopui moni hänestä.

Viaporin kapina puhkesi kesällä aikaisemmin kuin oli suunniteltu, sillä Eero Haapalaisen lankomies Kosloff oli jo toista kuukautta aikaisemmin tehnyt Santarmihallitukselle Helsingissä ilmiannon salaisista suunnitelmista. Tämän johdosta oli tahallisesti provoseeraamalla saatu sotilaat siellä tarttumaan aseisiin ennen sovittua hetkeä. Seurauksena oli vallankumouksellisten häviö. Mieliala oli ollut siinä määrin kiihkeä, että punakaartilaisosastot kautta maan olivat odottaneet lähtömääräystä Viaporiin, mutta Helsingin työväenjärjestöjen eduskunnan johto sai heidän tulonsa suurin ponnistuksin estetyksi huolimatta siitä, että Kaarlo Luoto ja hänen hurmahenkiset kannattajansa esiintyivät hyvin uhkaavasti. Siten ainoastansa punakaartilaisia Helsingistä osallistui taiste-

Axel af Enehjelm

luun, joka jo ennakkoarvioinnin mukaan tulisi päättymään huonosti, niinkuin sitten tapahtuikin.

Viaporin kapinan jälkeen sai Kaarlo Luoto rosvojoukkojen johtajana kilpailijakseen n. s. "Unkarin pojan". Tämä oli nuori, komea ja reipasryhtinen mies. Esiintyen vallankumouksellisena tämä henkilökohtaisesti itse osallistui moneen ryöstöyritykseen. Niinpä hän oli mukana tällaisessa Kymin tehtaalla ja samoin Kouvolassa. Lopulta useimmat hänen tovereistaan joutuivat kiinni, mutta hän onnistui, joskin haavoittuneena jalkaan, pakenemaan maasta. Myöhemmin on saatu todetuksi, että hän oli oikealta nimeltään Sitler. Hän oli Puolan juutalaisia, santarmikätyri ja provokaattori, mutta osaten sujuvasti suomea hän tulisilla, vallankumouksellisilla puheillaan oli johtanut kaikki harhaan.

Sosialidemokraattisen puolueen johto ryhtyi etenkin v. 1907 erittäin tarmokkaasti taistelemaan salaisia rsovojärjestöjä vastaan täysin vakuutettuna siitä, että niitten toimintaan oli suoranainen provokatsiooni vaikuttamassa. Niinpä Kaarlo Luoto eroitettiin puolueesta ja lukuisissa kirjoituksissa sekä julistuksissa varoitettiin työväkeä yllyttäjistä. Selitettiin, että nämä valheellisesti esiintyen vallankumouksellisina olivat todellisuudessa henkilöitä, joitten päämääränä oli "koko maamme sisäisen itsenäisyyden vaaraan saattaminen."

Tässä käsityksessään oli jo mainittu puoluejohto ehdottomasti oikeassa, sillä joskin kieltämättä rosvojoukkoihin on harhaanjohdettuina kuulunut myös rehellisiä vakaumuksen miehiä, on sittenkin aivan varma, että provokatsioonia on harjoitettu meille vihamielisessä tarkoituksessa päämääränä työläisluokan kiihoittaminen porvaristoa vastaan. Jos tässä katalassa aikeessa olisi onnistuttu, niinkuin sitten tapahtuikin v. 1917, olisi se heikontanut kansamme vastustuskykyä taistelussa venäläistä sortovaltaa vastaan, mutta vielä tällöin oli yhteinen rintamamme riittävästi luja torjuaksemme uhkaavan vaaran.

Pimeistä voimista, jotka silloin toimivat, mainittakoon vielä seuraava esimerkki: Axel af Enehjelm, joka sittemmin Oulun läänin kuvernöörinä on maailmansodan aikana tullut surullisen kuuluisaksi, on rahoittanut ainakin yhtä rosvojoukoista. Hän asui silloin everstinä Helsingissä. Uskotellen miehille olevansa vallankumouksellinen hän useampaan eri kertaan antoi näitten järjestöä varten rahoja. Hän lausui, että "maa oli saatava anarkistiseen tilaan." Hän perusteli tätä kantaansa sillä, että pienempien tihutöitten kautta oli vallankumousta valmistettava. Siten yleisön mieliala saataisiin vastaanottavaksi suuremmillekin epäjärjestyksille, jotka ovat luonnollisena seurauksena vallankumousmyrskyn horjuuttaessa järjestettyjä yhteiskuntamuotoja. Näin Enehjelm. Hän kuului tällöin salaiseen, kolmihenkilöiseen toimikuntaan, jonka päätehtävänä oli provokatsiooni ja sen järjestäminen. Oliko hän näin ollen mahdollisesti myös suhteissa esim. "Unkarin poikaan", olisi mielenkiintoista tietää.

Kansojen vapaus — taistelujen ja uhrien tulos

Viime vuosina on maassamme usein vaikutusvaltaisellakin taholla erityisesti korostettu joulukuun 6 päivänä 1917 tapahtuneen Suomen itsenäiseksi valtioksi julistautumisen merkitystä jopa siinä määrin, että tuo päivä määrättiin yleiseksi kansalliseksi juhlapäiväksi. Olisi odottanut, että samanlaisen kunnian olisi saanut myös toukokuun 16 päivä, vapaussotamme päättymisen muistopäivä, sillä mitäpä käytännöllistä merkitystä itsenäiseksi julistautumisella oli, kun sille eivät antaneet arvoa ryssät, joista irti tuolla julistuksella piti päästämän eikä myöskään suuri osa Suomen kansasta, joka ryssien avulla tahtoi anastaa kaiken vallan itselleen ja tyytyä näiden vasalleina elämään kuten ennenkin epäitsenäisessä asemassa. Se panos, minkä vapausarmeijamme itsenäisyysajatuksen toteuttamiseksi antoi maalleen ja kansalleen, puhumattakaan siitä, että se pelasti isänmaan silminnähtävästä perikadosta, olisi ansainnut, että vapaussodan päättymispäivällekin, ja ennen kaikkea juuri sille, olisi suotu kansallisen juhlapäivän asema. Sillä suuret, innostavat ja velvoittavat ovat ne muistot, jotka liittyvät tuohon päivään, kun taas itsenäisyyspäivä jää pakostakin vapaussodan takaiseen hämärään, minkä päivän muistoista vapausarmeijalla ja kaikkein vähimmän sen ydinjoukolla, jääkäreillä, ei ole minkäänlaista käsitystä. Ymmärrämme kyllä, että tällainen muistopäivien järjestely tyydyttää niitä, joille vapaussota heidän omasta syystään oli katkera kokemus, kenties suuri pettymyskin. Mutta kun maan vapaudesta ja todellisesta itsenäisyydestä on kysymys, niin ei toki silloin pitäisi väärien tunnesyiden päästä määräämään, mitkä muistopäivät koko kansakunnan pelastumisen kannalta ovat enemmän yleisen kansallisen juhlimisen arvoisia.

Toukokuun 16 päivä on määrätty Suomen puolustuslaitoksen lippujuhlaksi. Olkoon menneeksi! Mutta se ei suinkaan oikeuta ketään vapaussodan aliarvioimiseen koko kansan kannaltakan katsoen, kuten sangen laajoissa piireissä tapahtumien todellisen kulun ja historian todistuksen vastaisesti tapahtuu. Sillä väärä on se käsitys, että tämä maa ja tämä kansa olisi vapautensa ja itsenäisyytensä saanut onnellisemmissa olosuhteissa ehkäpä lahjaksi. Historia päinvastoin todistaa, että kansojen on aina, poikkeuksetta, täytynyt taistella ja vuodattaa paljon jaloimpien poikiensa verta vapautensa ja itsenäisyytensä lunnaiksi. Vapaus ja riippumattomuus ovat kansoille niin suuria, kalliita ja pyhiä asioita, ettei niitä ollenkaan saavuteta ilman uhreja. Ja etteivät tällaiset uhrit kelpaa ilman vapaudesta uneksivien kansojen verta, sen todistaa myös historia.

500-luvun jälkipuoliskolla e. Kr. olivat Vähässä Aasiassa olevat kreikkalaiset siirtokunnat joutuneet Persian suurkuninkaitten ja heidän satraappiensa valtaan. Nämä siirtokunnat koettivat vapautua sortajistaan saaden tukea emämaasta, ja siten alkoi 110 vuotta kestäneet persialaissodat, joiden aikana helleenien urhean kansan vapaudentahto sai ylevimmät ilmenemismuotonsa. Heidän isänmaanrakkautensa ja uhrimielensä nousi korkeimmilleen Thermopyleen luona uljaan Leonidaan kaatuessa sankareineen viimeiseen mieheen. Mutta tätä uhria kruunasivat loistavat voitot Maratonin ja Salamiin luona Miltiateen ja Themistokleen johdolla. Näiden voittojen ansiosta Kreikka vapautui sortajistaan, ja ne johtivat sen kansan kansalliseen yhtymiseen. Keskinäiset riidat toivat vihollisen yhä uudelleen maahan, ja tarvittiin Kimonin uljuutta ja Lysanderin neuvokkuutta sen karkoittamiseksi. Mutta vapaudenkaipuussaan ja taistelussaan sen saavuttamiseksi kreikkalainen kulttuuri kohosi korkeimpaan kukoistukseensa ennen ns. helleenistä aikakautta, jonka Aleksanteri Suuri loi valloittajateoillaan. Kreikan kansan vapaustaistelut vanhalla ajalla ovat olleet jaloina esikuvina myöhempien aikojen kansojen vapaustaisteluille.

Keskiajalla kansojen kansallistunto ja vapaudenkaipuu nukkuu syvää, horroksen tapaista unta. Mutta uuden ajan alussa leimahtaa se taas palamaan. Pohjoisessa vapauttaa Kustaa Vaasa Ruotsi-Suomen Tanskan ylivallasta. Tämä sitkeä vapaustaistelu kesti viime vaiheessaan neljä vuotta (1520—24) ja vaati paljon verta. Sitä ennen olivat ruotsalaiset mm. Engelbrektin ja Sturein johdolla menestyksellisesti taistelleet tanskalaisia vastaan, mutta täydellinen vapaus ja riippumattomuus saavutettiin vasta Kustaa Vaasan johtamassa vapaussodassa. Vähän myöhemmin nousi Alankomaiden vapautta rakastava kansa Wilhelm Oranialaisen johdolla taisteluun Espanjan hirmuhallitusta vastaan. Ensimmäisestä vapautusyrityksestä v. 1568 lähtien

kesti monivaiheinen vapaustaistelu aina vuoteen 1609 päättyen suuren sotapäällikön Moritz Oranialaisen johdolla Alankomaiden itsenäisyyteen. Monet jalot vapaustaistelijat ja suuret isänmaanystävät kuten kreivit Egmont ja Horn ja itse Oranian prinssi Wilhelm olivat saaneet uhrata henkensä tässä taistelussa. Mutta suuret päämäärät vaativat aina suuria uhreja. Hollannin itsenäisyys vahvistettiin Westafalin rauhassa 1648.

Sveitsin vuoristolaiset ovat myös rakastaneet vapauttaan ikimuistoisista ajoista alkaen. Onhan Wilhelm Tellin kaikille tuttu sankarihahmo sveitsiläisten vapaudenrakkauden kuolematon tunnuskuva. Sitkeästi on tämä kansa saanut taistella riippumattomuudestaan monen vuosisadan aikana, ensin Burgundin herttuoita, sitten Itävallan herttuoita ja vihdoin Itävallan keisareita ja Napoleonia vastaan. Mutta kansan vapaudentahto on voittanut kaikki esteet ja tuloksena on ollut Euroopan kaikkien kansojen ja hallitusten kunnioittama itsenäisyys, riippumattomuus ja vapaus. Napoleonin määräämisvallasta vapautuakseen sai Espanjankin kansa käydä verisen vapaustaistelunsa 1808—13. Ilman Englannin suomaa voimakasta apua ei Espanja olisikaan selviytynyt Napoleonin rautakourista. Mutta kiihkeä oli se innostus, tulinen se rakkaus ja rajaton se uhrimieli, jolla espanjalaiset puutteellisista sotavarustuksistaan huolimatta isänmaataan puolustivat. Niin ikään Napoleonin valtaan joutunut Preussi taisteli itselleen vapauden ja itsenäisyyden 1813-14 ja loi siten perustuksen tulevalle suuruudelleen ja koko saksalaisen kansakunnan suurille saavutuksille niin sodan kuin rauhankin tehtävissä myöhempinä aikoina.

Euroopan ulkopuolellakin olivat kansojen vapauden aatteet saaneet vankan jalansijan. Niinpä Pohjois-Amerikan siirtokunnat suorittivat pitkällisen vapaustaistelun päästäkseen riippumattomiksi emämaastaan Englannista (1775 -83). Tämän vapaussodan sankarillisen ylipäällikön Yrjö Washingtonin johdolla luotiin sitten Pohjois-Amerikan Yhdysvallat, joiden vaikutuksella maailman talouselämässä ja politiikassa on sen jälkeen ollut usein ratkaiseva osuus, kuten äskeisen maailmansodan aikoina ja vielä myöhemminkin.

Kreikkalaisilta, muinaisten helleenien myöhäsyntyisiltä jälkeläisiltä olivat turkkilaiset riistäneet valtiollisen itsenäisyyden, mutta jättäneet heille kansallisuuden, kielen ja uskonnon. Turkkilaisten sorto oli usein ankara ja julma, mutta ei koskaan säännöllinen. Vapaudentahto eli kuitenkin voimakkaana kreikkalaisten sydämissä ja he nousivat vapaussotaan turkkilaisia vastaan kotimaisten Ypsilantis-sukuisten ruhtinaitten, veljesten Aleksanterin ja Demetrioksen johdolla 1821. Ruhtinaitten äiti mm. lahjoitti jalokivikoristeensa ja sisar myötäjäisensä vapaustaistelun kustannuksiin. Veljeksiä seurasi tosin epäonni taistelussa, mutta usko asian oikeuteen ja lopulliseen voittoon ei kuollut. Se innostus, urhoollisuus ja kestävyys, jota kreikkalaiset osoittivat monasti hyvinkin toivottomassa tilassa, oli vähitellen saanut suurta osanottoa osakseen koko sivistyneen Euroopan taholta. Joukottain vapaaehtoisia kaikista kansallisuuksista virtasi Kreikkaan, mm. Englannin suurin runoilja, lordi Byron, joka uhrasi kaikkensa Kreikan vapauden alttarille. Meidänkin maanmiehemme Maximilian August Myhrberg otti kunniakkaasti osaa tähän vapaussotaan vuodesta 1824 lähtien. Turkin sillä välin jouduttua sotaan Venäjää vastaan ja englantilais-ranskalais-venäläisen laivaston voitettua perin pohjin turkkilais-egyptiläisen laivaston Navarinon meritaistelussa 1827 kreikkalaiset pääsivät monien vaiheiden jälkeen voitolle ja saavuttivat maalleen vapauden ja itsenäisyyden 1828.

Kreikan vapautuminen oli myöhemmin esimerkkinä Balkanin valtioitten vapautumispyrkimyksille Turkin ylivallasta. Sillä välin oli kansoissa herännyt vapaudenkaipuu puhjennut ilmiliekkiin Puolassa 1830 Venäjää vastaan, mikä päättyi onnettomasti ja Unkarissa 1848 Itävaltaa vastaan. Urohölliset unkarilaiset vapauttivatkin maansa valtiomiehensä Làjos Kossuthin ja kenraaliensa Görgein, Klapkan ja Perczelin johdolla tulisieluisen kansan nostattajan ja vapauslaulajan Sàndor Petöfin innostamina itävaltalaisista melkein täydellisesti. Vasta sitten, kun Venäjä lähetti armeijansa Itävallan keisarin avuksi, kykenivät itävaltalaiset voittamaan unkarilaisten vapausarmeijan. Vaikka Unkari pääsikin 1867 Itävallan kanssa tasavertaiseksi jäseneksi Itävalta-Unkarin liittomonarkkiaan, toteutui sen vapausunelma vasta maailmansodan ankarien taistelujen ja bolshevistisen hirmuvallan jälkeen ja sittenkin alueellisesti ja kansallisesti typistetyssä muodossa.

Jo ennen maailmansotaa olivat useat Balkanin valtiot taistelleet itsensä irti Turkin ylivallasta. Mutta vasta maailmansodan jälkeen on niiden merkitys tunnustettu Euroopan valtio- ja kansayhteydessä. Maailmansodassa saivat itsenäisyytensä myös Puola, Tshekkoslovakia, Liettua, Latvia, Viro ja Suomi. Vaikka näiden maiden vapaustaistelut tapahtuivatkin suurval-

tain jättiläiskamppailun liepeillä, niin merkityksensä on niilläkin, sillä vapauttaan ne eivät olisi ikinä saavuttaneet pelkillä julistuksilla ja paperisopimuksilla.

Kuten edellä esitetyistä esimerkeistä käy selville, historia todistaa, että kansojen vapaus on aina vaatinut ja vaatii taisteluja, kärsimyksiä, uhreja ja verta. Kansakuntien itsenäisyystahto ilmenee myös selvimmin ja kouraantuntuvimmin niissä uhreissa, jotka ne vapautensa ja itsenäisyytensä lunnaiksi kykenevät antamaan. Ilman niitä eivät itsenäisyysjulistukset ja paperisopimukset merkitse mitään. Siksipä meilläkin on vapaussodan muistopäivä maamme itsenäisyyden ja vapauden kannalta arvokkain ja kallein kansallinen juhlapäivämme.

T. T. K—o.

KOHTAUS RINTAMALLA

Sotaiset toimenpiteet Savossakin olivat jo niin pitkälle kehittyneet, että voitiin puhua varsinaisesta rintamasta. Kiepin sillan räjähdyttäminen oli pysähdyttänyt punaisten joukot Mäntyharjulle, valkoiset olivat jo saaneet kootuksi ja aseistetuksi joitakin satoja miehiä Hietaisen pysäkille, ja molemmat puolet valmistautuivat jatkuvaan "vihan pitoon."

Estääkseen punaisten perääntyessään M-harjulta viemästä mukanaan juniaan, lähetettiin komppania meikäläisiä tekemään kiertoliikettä tarkoituksenaan rikkoa rautatie Mouhun ylikäytävän kohdalta, ja tätä komppaniaa jouduin minä seuraamaan ratsutiedustelijana. — Tehtävä onnistui sikäli etteivät radan räjähdyttämistyöt kohdanneet minkäänlaista vastusta punaisten puolelta, ja minä sain tehtäväkseni ottaa selvää siitä, olivatko punaiset asettaneet ensinkään vartijoita rikotun paikan ja M-harjun välille. Mukanani tuli seurata ryhmä jalkaväkeä tukenani mahdollisen kahakan sattuessa. Kun matkaa M-harjulle lienee ollut vajaa viitisentoista kilometriä, ei tehtävä tulisi ottamaan paljonkaan aikaa, ellei mitään erikoista tapahtuisi.

Etenen hitaasti ratsastaen pitkin ratalinjaa pohjoiseen, siis M-harjun suuntaan, ja jälempänä seuraa sotilasryhmä välimatkamme ollessa noin 300 metriä. On tyyni ja kuulakas helmikuun sää ja edellisenä päivänä satanut vitilumi peittää maisemat hohtavan valkoiseen vaippaansa herättäen kulkijassa rauhallisuuden tunnun, jota vielä lisää se, ettei näköpiirissä ole asumuksia eikä mitään muutakaan joka muistuttaisi ihmisten olemassaolosta. Mitään syytä ei näytä olevan peljätä yllätetyksi tulemista, ja niinpä unohdankin pian sekä sodan että matkani tarkoituksen. Jatkan äänetöntä ratsastustani nauttien hiljaisuudesta, kunnes eteeni ilmestynyt kallionleikkaus, johon rautatie katoaa, muistuttaa minulle todellisuudesta synnyttäen epävarmuuden ajatuksen. Leikkauksen töyräs on noin 5 metriä korkea ja erittäin sovelias väijytyspaikaksi. Juuri tuollaisille teitten varsilla sijaitseville kumpareille ovat punaisten hiihtopartiot ottaneet tavakseen kaivautua hankeen yllättääkseen siten meikäläisiä, joiden he ovat huomanneet melkein päivittäin käyttävän samoja teitä. Hyvin piiloitettua väijytystä on vaikea huomata muutoin kun sattumalta, ja olemmekin tottuneet katsomaan tällaiset paikat jonkunlaisiksi pimeiksi pisteiksi, jotka on sivuutettava onnenkaupalla, ratsastaen ne täydessä laukassa toivoen, ettei ammunnan mahdollisesti alkaessa ainakaan ensimmäinen laukaus sattuisi, ja jättäen sitten seuraavien tapahtumien ratkaisun tilanteesta riippuvaksi.

Katsahdan taakseni missä tasankoa halkaisee juuri kulkemani rautatie, ja huomaan välimatkan jälessäni seuraavaan sotilasryhmään venähtäneen kilometriksi. Veisi puolituntisen aikaa miesten odottaminen ja heidän käyttämisensä syvässä hangessa töyrään kiertämiseen. En siis jää odottamaan ryhmää, vaan kannustan hevostani ja ratsastan laukaten leikkauksen läpi. — Pianhan se onkin sivuutettu, mutta hangessa olin ehtinyt huomata töyrään päälle johtavat ihmisen jäljet, jotka päättyivät harjanteen tällä puolen olevaan lumikuoppaan. Siis selvästi väijytys, ja lisäksi vielä tämänpäiväinen, sillä eilen satanut lumi ei ollut jälkien reunoja pyöristänyt. Tällä kertaa se kumminkin oli tyhjä sillä muussa tapauksessa minua varmasti olisi ammuttu sivuuttaessani paikan. Pysähdytän ratsuni ja poltan savukkeen tilannetta harkiten, sillä jäljet voivat ennustaa pahaa.

Edessäni avautuva maisema ei näytä ensinkään vaaralliselta. Viljeltyjä maita, radan oikea puoli näyttää hyvin hoidetulta pellolta, vasen puoli taas on vesoittunut mutta vesakko on harvaa jättäen näköalan vapaaksi sillekin suunnalle. Noin 400 metrin etäisyydessä radan vierellä on punaiseksi maalattu ratavartijan mökki, jonka savupiipusta nousee taivaalle verkkainen sauhu. Emäntä kai keittää kahvia, ajattelen, mutta sitten taas juohtuu mieleeni juuri näkemäni jäljet, ja kuvittelen emännän pankkonsa ääressä keittävän kahvia mökissä majailevalle punaiselle vartioryhmälle, joka nyt istuskelee penkeillä ja kahvia odotellessaan haukuskelee lahtareita. Miksikäs ei! Kuvitelmani voi sattua hyvinkin paikalleen, ja ohi tuosta mökistä ei ole hyvä kulkea sitä ensin tarkastamatta. Kun suoraan pihamaalle ratsastaminen voisi käydä hyvinkin kohtalokkaaksi, niin on koetettava ensin kieroudella ottaa selvää asiasta. Päätän lähestyä ensin mökkiä ja kääntyä sitten äkkiä laukassa pakoon aivan kuin olisin huomannut vaaran. Sillä tempulla arve-

ERÄITÄ PIIRTEITÄ VAPAUSSODASTA
ja ajatuksia nykyhetkestä

Kirjoittanut: *Olavi Linnove.*

Kun maailmansota puhkesi elokuussa 1914, selvisi myöskin Tampereen koulupojille, että maailma, joka oli näyttänyt niin muuttumattomalta, oli saanut uuden ulkonäön ja että taisteltiin huomattavien poliittisten ja yhteiskunnallisten muutosten aikaansaamisen puolesta. Havaittiin, että Venäjä ei kestänyt taistelussa Saksaa vastaan, vaikka lopulta itse Nikolai II, jota me koulupojat emme pitäneet minään sotataiturina, otti Venäjän armeijan ylipäällikkyyden haltuunsa.

Meidän ikäluokkamme oli sitten ennättänyt opiskella jo vuoden alma materin suojissa Helsingissäkin ja sinä aikana kuulla yhtä jos toista Saksaan menneistä jääkäreistämme ja heidän vuokseen tapahtuneista santarmien kotitarkastuksista, kun Venäjän vallankumous yllätykseksemme puhkesi syksyllä 1917. Saimme lukea amiraali Makximoffin esiintymisestä Helsingin yliopiston juhlasalissa puhujana ja suomalaisten politiikkojen ystävystymisestä Venäjän vallankumouksen johtomisten kanssa. Ihmettelimme, miten nyt käy Saksaan menneille jääkäreillemme ja ystävyyden tunteillemme tätä maata kohtaan.

Huolimatta levottomasta ajasta palasi ainakin osa meistä kevätlukukauden alussa 1918 Helsinkiin jatkaakseen opintojaan, joista ei kuitenkaan sillä kerralla tullut mitään, kun punakapina puhkesi. Eräänä päivänä seisoivat punakaartilaiset kiväärit kädessä yliopiston portailla vahdissa ja me emme päässeet opinahjoomme sisälle. Kun joku ylioppilaista heitti muutaman kompasanan punaiselle vahdille, tarttui tämä kivääriinsä ja laukaisi sen ilmaan, jolloin katsoimme parhaaksi perääntyä.

Havaitsimme, että oli tarkoituksetonta jäädä Helsinkiin ja että oli keksittävä keino, millä päästä sieltä

---

lisin saavani mökissä mahdollisesti olevat viholliset ilmaisemaan itsensä.

Ryhdyn siis toteuttamaan suunnitelmaani. Annan hevoseni ravata 150 metrin päähän mökistä ja seisautan sen sitten aikoen juuri kääntyä tuota taktillista pakoani suorittamaan kun mökin ovi lennähtää auki ja kolme punakaartilaista kivääreineen juoksee ulos pihamaalle. Lisäksi näkyy porstuassa liikettä josta päättäen siellä voisi olla vielä useampiakin. — Vaikka olenkin juuri tätä mahdollisuutta odottanut, tunnen nyt kumminkin itseni yllätetyksi ja välimatkan miehiin toivoisin huomattavasti suuremmaksi. Samalla näen heidän kohottavan kivääriinsä, ja ajatukseni kiertävät koettaen hakea jotain muuta mahdollisuutta tilanteesta selviämiseksi kun tämän tarjonna olevan, nim. paon, jonka onnistuminen nyt tästä katsoen näyttää suorastaan toivottomalta. Mitäpä jos jotenkin onnistuisin saamaan heidät sellaiseen uskoon, että joku Mouhulla olevista heikäläisistä on onnistunut livahtamaan meidän räjäytyskomppaniamme ohi. Siellä pitäisi olla ryssiäkin, ja heittäytymällä ummikkovenäläiseksi saisin kenties edes hieman aikaa toisenlaisen ratkaisun suunnittelemiseen. Nyt siihen ei ole aikaa, sillä laukaukset voivat kajahtaa milloin hyvänsä. Heilautan miehille kättäni kuten merkiksi keskustelun alkamiseksi, ja ihmetellen itsekin ääneni rauhallisuutta huudan heille venäjäksi: Ni streliite, tavaarishii (älkää ampuko, toverit). Enempää en tällä kertaa saa kokoon muutoinkin huonosta ryssänkielen sanavarastostani, mutta pitäisihän tämänkin riittää vaikkapa joku noista sattuisi kieltä osaamaankin. — Ja kas, auttoipas, sillä kiväärit laskeutuivat, ja miehet tietysti odottavat minun ajavan lähemmäs. Suojeluskuntanauhastani huolimatta arvelisin vielä olevan mahdollisuutta selvitä näistä miehistä aina M-harjulle saakka, mutta siellä on varmasti ryssiä, ja silloin —. Ei, sille reissulle ei tämä poika lähde! Parasta on sittenkin ottaa heti vastaan se mitä tuleman pitää. — Pyöräytän hevoseni ympäri, kannustan ja painaudun sen selkään mahdollisimman matalaksi. Samalla räiskähtävät takanani punakaartilaisten kiväärit, ja oivallinen ratsuni suorastaan lentää eteenpäin. Silmänräpäyksen kuluttua kajahtaa toinen yhteislaukaus, mutta ihmeekseni istun vielä satulassa eikä hevoseenkaan liene sattunut, koskapa se vauhtiaan yhä parantaen kiidättää minua kauemmas tästä vaivan paikasta. Vielä seuraa lyhyillä väliajoilla pari laukausta yhtä huonolla menestyksellä, ja sittenpä lasketankin jo täydessä laukassa tuohon lähimpien toiveitteni päämaaliksi muuttuneeseen kallionleikkaukseen, jonka sivuuttaminen vasta joitakin minuutteja sitten oli tuntunut kovin epämiellyttävältä.

Tukenani seuraavan ryhmän tapaan puolisen kilometriä leikkauksen takana, mutta kahakan uudistaminen olisi tarkoituksetonta koska retken tarkoitus on jo toteutettu ja punaisten vartiopaikka tiedetään tarkalleen. Palaamme siis joukkomme luo, mutta matkalla en voi lakata ihmettelemästä hyvää onneani selvittyäni jutusta ehjin nahoin. Lisäksi voin olla tyytyväinen arvaamiskykyyni, sillä voinhan nyt pitää melkein todistettuna sitä, että punakaartilaisille se emäntä siellä kahvia keitti.

O—K.

pois. Saimme kuulla, että punaiset olivat ottaneet rautatieliikenteen haltuunsa ja että heillä oli jonkinlainen passitoimisto Helsingin poliisilaitoksella. Olimme kuulleet punaisten Helsingissä toimeenpanemista valkoisten murhista ja omin korvin todenneet laukausten kajahtelevan pääkaupungin kaduilla. Näissä oloissa näytti meistä toivottomalta jopa uskalletulta mennä meidänlaisillemmekin, kaikesta poliittisesta toiminnasta syrjään jääneille nuorukaisille, pyytämään passia punaisilta päästöksemme kotiseudullemme. Eräät meistä sen kuitenkin tekivät ja saivat avuttomien ja tyhmien naamojensa turvin passin Tampereelle. Tästä huolimatta näytti meistä epävarmalta pääsisikö sinne perille, mutta yrittää piti. Junavaunussa oli jälleen kivääriniekka punakaartilainen, joka tarkasti passin ja kopeloi kapsäkin, jossa hän epäili erästä kovaa esinettä ampuma-aseeksi, mutta sitten sujuikin matka ilman enempiä kommelluksia.

Jouduimme sitten olemaan punaisten valta-ajan Tampereella. Ikkunoistamme näimme punaisten joukkojen marssivan Hämeenkadulla ja saimme kokea punakaartilaisten kotitarkastuksia kotonamme josta punaiset etsivät erästä meille piiloutunutta valkoista työmiestä, häntä löytämättä. Tuli sitten Tampereen piiritys ja pommitus. Kiväärinkuulia satoi kolmannessa kerroksessa olevista ikkunoistamme sisälle. Niiltä suojeltuakseen täytyi paneutua lattialle pitkäkseen, sillä ne lensivät viistoon ylöspäin, tai oleskella eräässä ikkunattomassa välihuoneessa, kylpyhuoneessa tai keittiössä, jonka ikkunat olivat pihalle päin ja talon vastakkaisen seinän suojaamat. Yöllä ennen Tampereen valloitusta tykkien jylinä kiihtyi huippuunsa ja ikkunoistamme näkyi tulipaloja ympäri kaupunkia. Ylimpien ja alimpien kerrosten asukkaat olivat tulleet täksi yöksi meille saadakseen suojaa kuulilta.

Seuraavana päivänä valkoiset joukot valtasivat kaupungin. Kun näimme ensimmäiset ahavoituneet valkoiset sotilaat, oli kuin olisimme heränneet painajaisunesta. Näimme Suomen uuden vapauden päivän sarastavan ja punaisen hirmuvallan olevan loppumassa.

Seurasi kuumeisia toiminnan päiviä. Ilmoittauduimme joukolla Tampereen suojeluskuntaan, jossa ensimmäiseksi työksemme tuli vahtipalveluksen suorittaminen. Eräänä pimeänä, koleana yönä jouduimme vartioimaan bensiinisäiliötä Tampereen uuden hautausmaan luona, toisena yönä muudatta sosialisteilta vallattua taloa ja kolmantena yönä punaisia vankeja Tampereen teatteritalolla. Oli surkeata nähdä, mihin kuntoon punaiset, jotka aikaisemmin kapinan aikana olivat pitäneet tätä taloa kasarminaan, olivat saattaneet kauniin rakennuksen. Kaikki oli paksun lian vallassa. Surkeata oli myöskin nähdä punaisia vankeja, jotka suurimmaksi osaksi olivat johtajiensa pulaan jättämiä työmiehiä, joista toisin johdettuna olisi tullut isänmaamme rakentajia.

Meidän nuoria mieliämme ei kuitenkaan tyydyttänyt vartiopalveluksen suorittaminen. Halusimme päästä mukaan taisteluun. Kun saimme kuulla, että Uudenmaan rakuunarykmenttiin muodostettiin muutamia uusia eskadroonia tamperelaisista ylioppilaista ja koulupojista, ilmoittauduimme joukolla sinne toivoen pääsevämme rintamalle.

Huhtikuun 18 päivänä vähän jälkeen kello 10 ap. kuormattiin meidät sitten hevosvaunuihin junaan, joka lähti Jyväskylään. Kun meille oli ilmoitettu, että meitä siellä harjoitettaisiin kolmisen viikkoa ennen rintamalle lähtöä, oli useimmille meistä varattu mukaan evästä ja kaikenlaista vaatetta kapsäkkeihin. Kun nämä kapsäkit myöhemmin seurasivat meitä kuormastossa mukana kaikkialle, antoivat toisten joukko-osastojen sotilaat, jotka kulettivat tavaroitaan selkärepuissa, meille nimeksi Tampereen kapsäkkikomppania. Tämä nimitys vaihtui joskus nimitykseen jalkarakuunat, kun meillä ei koko rintamallaolon aikana ollut hevosia.

Avonaisessa hevosvaunussa kylmetyin ja sairastuin kohta Jyväskylään tultuani influenssaan, jota parantamaan pääsin erääseen Jyväskylän hotelliin. Kun siellä parhaillaan lääkitsin itseäni konjakilla ja kiinillä, saapui minua tervehtimään eräs vapaussodassa alusta alkaen mukana ollut tamperelainen nuorukainen, joka oli ehtinyt siinä määrin kotiutua kiväärien paukkeeseen, että hän tarinamme lomassa aina välistä paukutteli coltpistoolillaan hotellihuoneeni seiniin ja kattoon. Tämä aiheutti tietenkin jonkinlaista hämminkiä hotellissa ja kun minustakin tämä ammuskelu oli aivan tarpeetonta, sain toverini lopulta tajuamaan, että hän ei ollut rintamalla.

Olin ehtinyt oleskella vain kaksi päivää hotellissa ja tunsin itseni jo paljon terveemmäksi, kun sain kuulla, että joukkomme lähtevät 21 päivänä huhtikuuta Mikkeliin. Riensin muiden mukana asemalle ja saman päivän iltana tulimme Mikkeliin, jossa meidät majoitettiin kylmään kasarmiin. Seuraavana päivänä saimme kuulla ylimajoitusmestari Ignatiukselta, että pääsemme rintamalle.

Aluksi meidät kuitenkin vielä majoitettiin Mäntyharjulle kirkonkylään, jossa oleskelimme huhtikuun 22 päivästä saman kuun 25 päivään. Meitä komentavia upseereja olivat ratsumestari, sittemmin eversti Selin, ratsumestari Räty sekä luutnantit Kuokkanen ja Räf. Sitäpaitsi oli joukossamme eräs tavallinen rakuuna, joka tuppasi toisia komentelemaan. Häntä me nimitimme amiraaliksi.

Illalla huhtikuun 25 päivänä hälyytettiin meidät kokoon ja ratsumestari Selin ilmoitti meille, että ne, jotka vapaaehtoisesti tahtovat lähteä rintamalle, saavat astua askeleen ulos rivistä. Saapuvilla olleista astuivat kaikki askeleen eteenpäin lukuunottamatta yhtä miestä, joka ilmoitti, että hän oli saanut mätää polveensa. Kun tarkoituksena ei kuitenkaan ilmeisesti ollut lähettää meitä kaikkia rintamalle ja kun joukossamme oli aivan nuoria koulupoikia, ilmoitti ratsumestari Selin, että pitkillä miehillä on etuoikeus pääs-

tä rintamalle. Pisimmät meistä pysyivätkin sittemmin aina yhdessä.

Huhtikuun 26 päivänä kello 6 aamulla olimmekin sitten ratsumestari Rätyn johtamina Kinnin kylässä, 3 kilometrin päässä punaisista. Kello ½12 aamupäivällä saavuimme nälkäisin vatsoin Hentulan taloon, jossa saimme käskyn jatkaa matkaamme rintaman jälessä. Meidät komennettiin lepäämään kaksi eri kertaa ja toisella kertaa osa meistä määrättiin ketjuun. Taistelu oli käynnissä, sillä kuulia lenteli lepopaikkaamme ja miestemme ketjuun. Tällöin Saarinen Orivedeltä haavoittui. Ammunta etääntyi kuitenkin vähitellen ja me marssimme jälessä sekä tulimme joukkojemme valloittamaan Valtolan kylään, jossa saimme sammuttaa sudennälkäämme. Sitten ratsumestari Räty lähetti meidät, 27 miestä, hakemaan erästä mikkeliläistä joukko-osastoa joen takaa, jonka yli kahlasimme. Kun mikkeliläiset oli saatu kestikievariin, komennettiin meidät marssimaan takaisin 4½ kilometrin päähän erääseen Haimin taloon vartioon. Sinne tultuamme olimme kuitenkin niin väsyneitä, että nukuimme joka mies lattialle, penkeille ja pöydille. Kun kaikki yrittivät tällöin asetella palttoitaan päänalusiksi, herätti eräs tamperelainen Viljala yleistä hilpeyttä stooalaisilla tavoillaan, hän kun valitsi itselleen halon päänaluseksi.

Huhtikuun 27 päivän aamulla saimme käskyn marssia 15 kilometrin päähän Varpasen pysäkille. Ehdittyämme, marssilauluamme "Paljon on kärsitty vilua ja nälkää Balkanin vuorilla taistellessa" laulaen kulkea Kinnin kylään asti eli suurimman osan matkasta, saimme käskyn palata, mutta yövyimme kuitenkin Kinnin kylään kello 12 yöllä, nytkin nälkäisinä, sillä muonituksemme oli huonosti järjestetty.

Huhtikuun 28 päivänä komennettiin meidät ylös kello ½5 aamulla, minkä jälkeen marssimme ruuatta ensin 20 kilometrin matkan takaisin Valtolan kylään ja sieltä 4 kilometrin matkan Käävän kylään, jossa meille järjestettiin muonitus.

Näillä marsseilla sairastuivat monet meistä influenssaan, joten minä kiitin onneani, kun olin saanut sairastaa influensan jo ajoissa Jyväskylässä.

Maanantaina huhtikuun 29 päivänä marssimme 8 kilometrin matkan Parolan kylään, jossa meidät komennettiin ketjuun reserviksi 20 metrin päähän ensimmäisestä ketjusta. Punaiset olivat edessämme ja taistelu alkoi. Vierestäni oikealla kaatui edellämainittu tameperelainen Viljala, joka oli asettunut erään töyryn huipulle, jonka rinteelle minäkin olin asettunut älyämättä sotaan tottumattomana hakea suojaa. Vasta kun vasemmalle puolelleni kuoppaan asettunut toverini, ylioppilas Lauri Rautanen huomautti vaarallisesta paikastani, siirryin hänen viereensä. Shrapnelli katkaisi männyn edestämme, mutta ei räjähtänyt, eikä uusia tullut, vaikka mikkeliläiset niitä odottivat. Sitten meidät komennettiin hyökkäämään ja hirveästi huutaen syöksyivät joukkomme eteenpäin, punaisten lähtiessä pakoon, jolloin valtasimme Tuohikotin kylän, minne yövyimme.

Huhtikuun 30 päivänä marssimme Pyöriän kylän kautta Hevosojan kartanoon, josta toukokuun 2 päivän aamulla lähdimme Valkealan kirkonkylään, jonka pohjalaiset valtasivat. Toukokuun 3 päivänä lähdimme Kouvolaan, josta punaiset jo olivat paenneet. Siellä alkoivat pojat juhlia voittoa. Jotkut heistä olivat saaneet haltuunsa punaisilta hevosia, joilla ratsastettiin pitkin Kouvolan katuja. Saattoi myöskin havaita, että monet olivat maistelleet ilolientä. Eräs maalaistalon poika oli vallannut jonkun venäläisen sotilaslääkärin asunnon, jonne hän kutsui toverinsa vieraiksi, kestiten heitä sotasaaliillaan, hirveän suurilla ruskeilla sokeripaloilla ja — hiusvesillä, mikäli ne kelpasivat. Myöhemmin tämä miekkonen ilmaantui majoituspaikkamme pihalle nenässä verta tihkuva naarmu ja miekka kädessä heiluen sekä miekan tuppi riippumassa vyötäisiltä jalkojen edessä. Hän oli loistava ilmestys ja herätti miehissä suurta riemua.

Toukokuun 4 päivänä otettiin Kouvolassa vastaan junalla lähetetyt punaiset vangit, jotka sijoitettiin kasarmeille.

*

Tämän jälkeen alkoivat politiikkomme johtaa itsenäisen Suomemme kohtaloita ja me uskoimme, että uusi onnen aika alkaisi maallemme. Niin ei kuitenkaan käynyt.

Maailmansodan voittajat muovailivat olot ja elämän uusien kaavojensa mukaan, joiden vaikutukset varsinkin viimeisinä vuosina ovat järkyttäneet meidänkin pienen maamme oloja. On koeteltu uusia lääkkeitä ja riidelty niistä. Kaikki vapaussoturimme lienevät nyt jo kuitenkin yhtä mieltä siitä, että kommunistien vaikutusvallan lopettaminen maassamme on ollut oikeaan osunut vapaussodan jatkosaavutus. Mutta miten on asioita sitten edelleen johdettava, siitä ei Valkoinen Suomi ole päässyt yksimielisyyteen. Kun työtä ja leipää ei ole riittänyt itsenäisessä Suomessa kaikille, on mielestämme ilmeistä, että päähuomio on nykyään vakavasti ja harkiten kiinnitettävä yhteiskunnallisiin ja talouskysymyksiin, jotka yksin saavat määrätä myöskin hallitusmuotokysymysten ratkaisun.

SISÄLLYS:

Kansilehden ja alkukoristeen piirtänyt T. Nordman.

Hinta 10: —

Helsinki 1934. Oy. Surdus Ab. Kirjapaino

OY. SURDUS AB. HELSINKI 1934

OY. VALOTORNI AB.